

PLANINSKI VESTNIK 2

GLASILO PLANINSKE ZVEZE SLOVENIJE

LETNIK LXXIII

1973

P L A N I N S K I V E S T N I K
GLASILO PLANINSKE ZVEZE SLOVENIJE
 IZHAJA OD LETA 1895

Nejc Zaplotnik	Vzhodna stena Mawenzija — prvenstvena slovenska smer v Afriki	53
Stane Bergant	Preko Ratzla na Kibo	56
Dr. Matija Horvat	Srečanja pod Kilimandžarom	59
Franci Šter	Mawenzi	61
Dr. Matija Horvat	Zdravnikove izkušnje	64
Franci Ekar	Kranjčani na Kilimandžaru	66
Franci Ekar	Paberki o Kilimandžaru	68
Ing. Tomaž Jamnik	V deželi Masajev	75
Franci Ekar	Četrto stoletje	77
Jernej Župančič	V nedeljo	81
Ing. Svetko Lapajne	Runo - piczalec	82
Pavel Kunaver	V šoli viharikov	85
Ing. Pavle Šegula	K članku »Nekaj o snežnih plazovih«	88
Franček Vogelnik	Fotografija — planinski konjiček	89
Ing. Marička Horvat	Kratke smuči na pohodu	93
	Društvene novice	94
	Alpinistične novice	100
	Iz planinske literature	102
	Razgled po svetu	103
	Na naslovni strani:	
	Dom pod Poncami kljubuje času	
	Foto: J. Dolničar	
	Opremil arh. Vlasto Kopač	
	Počtnina plačana v gotovini	

Lastnik: Planinska zveza Slovenije, Ljubljana. — Glavni urednik: Prof. Tine Orel, naslov: 61111 Ljubljana — pošta 11, p. p. 38, odgovorni urednik: Stanko Hribar. — Uredniški odbor: Ing. Tomaž Banovec, prof. Marijan Krišelj, prof. Evgen Lovšin, dr. Miha Potočnik, Janoz Preinar, prof. Janko Ravnik, Franci Savenc, Tone Strojín, dr. Tone Wraber. — Naslov uredništva in uprave: Planinska zveza Slovenije 61001 Ljubljana, Dvořakova 9, p. p. 214. — Tekoči račun pri NB 50101-678-47046, telefon 312-553. — Planinski Vestnik izhaja praviloma vsak mesec. Letna naročnina 60 din, plačljivo tudi v štirih obrokih, za inozemstvo 80 din (5 US \$). Oglase vodi Rado Lavrič. — Reklamacije se upoštevajo dva meseca po izidu številke. Spremembe naslova javljajte upravi glasila, navedite vedno tudi novi naslov s tiskanimi črkami. Odpovedi med letom ne sprejemamo. Upoštevamo pisne odgovore do 1. decembra za prihodnje leto. — Rokopisov ne vračamo. — Tiska in klišoje izdelujejo Tiskarna »Jože Moškrič« v Ljubljani.

Po mnenju Republiškega sekretariata za prosveto in kulturo št. 421-1/73 z dne 18. 1. 1973 spada ta publikacija med proizvode iz 7. točke 1. odstavka 36. člena Zakona o obdavčenju proizvodov in storitev v prometu (Ur. list SFRJ 33-316/72).

Podjetje za PTT
 promet Maribor
 priporoča svoje
 storitve

PLANINSKO DRUŠTVO
 PTT LJUBLJANA

želi

v letu 1973

vsem planincem
 mnogo lepega
 na planinskih poteh
 in vas vabi, da obiščete
 Poštarsko kočo na Vršiču

PLANINSKI VESTNIK

GLASILO PLANINSKE ZVEZE SLOVENIJE

73. LETNIK

2 1973

VZHODNA STENA MAWENZIIJA – PRVENSTVENA SLOVENSKA SMER V AFRIKI

NEJC ZAPLOTNIK

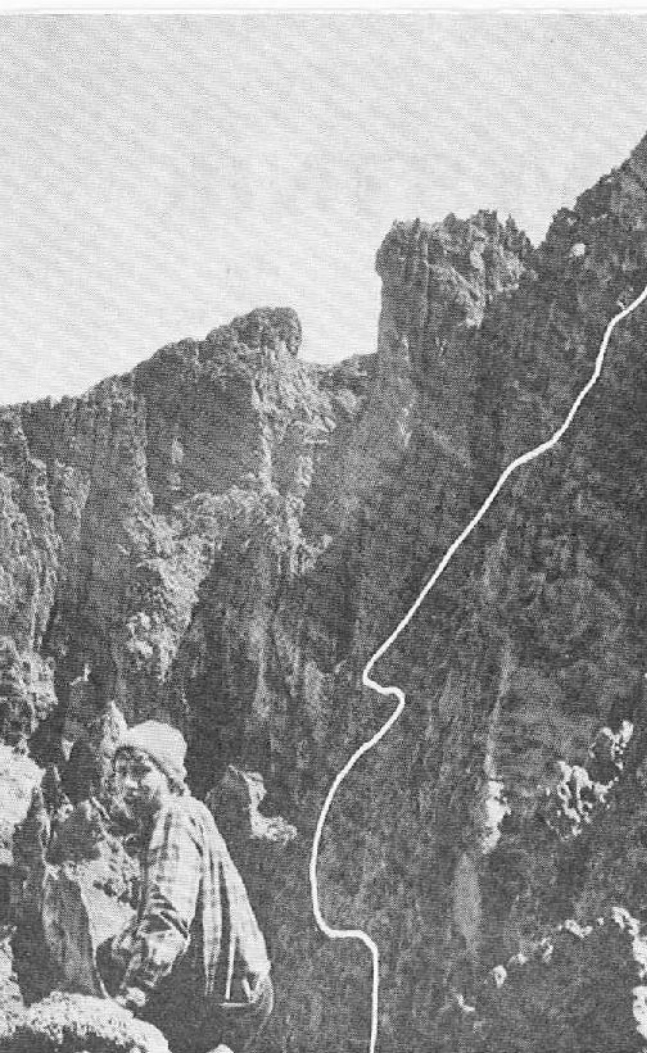
P

ravkar sva prisopihala s 5149 m visokega Mawenzija. Glava je zaradi višine čudno polna, v ušesih brni, usta so suha in grlo vneto od puščavskega prahu in vročega sonca. Doživetja današnjega dne so nama pokvarila navdušenje, prav nič nama ni do plezanja. Dolga hoja sredi oblakov prahu, žgoče sonce nad glavo, pomanjkanje vode, mrzle noči, vsak večer snežne nevihte, višina in izredno krušljive stene razbitega vulkanskega vrha, vse to atopi duha in pobije moralo. Z vrha sva se razgledovala v vzhodno steno, vso razbito od zemeljskih sil in erozije, visoko prek 1000 m. Ko si enkrat tu notri, si odtrgan od sveta kakor vesoljci, kadar zavijejo okrog lune, prepuščen sam sebi, svoji volji in moči, odvisen od milosti narave. Vengar je vzhodna stena cilj naše odprave in zato ne smeva zatajiti. Vodja Franci naju mora prav trdo prijeti, da se zopet pripraviva za vzpon.

Popolodne počivava, jeva, kar le moreva zbasati skozi vneto grlo; ko odpirava konserve, so misli pri sočni pečenki, zeleni solati in pivu. Zvečer odideva zgodaj v posteljo, vendar zaspati ne morem. Tone smrči kakor za stavo in trdno sklenem, da ga bom prebudil, ko me zmoti skupina belcev in črnih nosačev. Med njimi je petinosemdesetletni misijonar, ki se misli povzpeti na vrh Kiba, da bi na strehi črne celine bral mašo. Kakšna volja! Do kočice Horombo je hodil ves dan. Živahno gledajo njegove oči izpod dolgih, sivih las, pogled na njegovo belo brado mi vlije nove volje in moči. Ko se prišleki umirijo, zadovoljno zaspim.

Zjutraj naju vzdramijo prvi sončni žarki. Zopet se baševa z vsemi dobrotami, ki so na razpolago, tokrat je apetit že mnogo večji. Skrbno pripraviva opremo in hrano ter jo zloživa v transportni vreči. Nosača jo bosta donesla do kočice Mawenzi, da nama olajšata dolgo pot. Na glavo si povezujeva širokokrajne klobuke, ki nas odlično ščitijo pred sončno pripeko, in se posloviva od tovarišev. Nekateri gredo do kočice z nama, da nama bodo v pomoč in zaščito, če bi bilo kaj narobe. Počasi in tiho stopava po prašni poti, pri zadnjem studentu se še napijeva vode, nato pa naju zajame skoraj popolna puščava. Le še tu in tam rastejo redki šopi ostre orumenele trave. Ob velikem močicu zavijeva desno s poti proti zahodni steni Mawenzija. Tik pred zavetiščem se pase veliki kravi podobna volovska antilopa, to je največji primerek antilope na svetu. Ko sopihava mimo nje, naju leno opazuje in se niti ne premakne. V majhni pločevinasti kočici si skuha mleko in počakava nosača. Krama iz dveh transportnih vreč roma v nahrbtnika, ki jo požrešno požirata. K sreči sva vso pot do kočice Horombo nosila težke tovore in sva se privadila. Kakor veva iz izkušnje, klinov skoraj ne moreš zabijati, zato jih vzameva le za vzorec, več pa

Iz vzhodne stene Mawenzija –
vrtan je spodnji del slovenske smeri
na črnem kontinentu.
Sprejaj Nejc Zaplotnik

Iz arhiva ekspedicije

pomožnih vrvic in lesenih zagozd, nekaj hrane, največ tekoče, in piškotov, opremo za bivač, rezervno obleko in dvojno vrv, pri bližnjem studencu si nalijeva še tri čutare vode in naredi sva. Takoj se odpraviva naprej, kajti še danes morava priti pod steno. Prične se romanje, ki je verjetno ubilo voljo že marsikateremu alpinistu, ki se je hotel povzpeti preko vzhodne stene. Prečiti morava vsa melišča pod zahodno steno, povzpneva se preko SZ grebena in se spustiva v S amfiteater. Melišča te gore niso kakor pod našimi stenami, kjer se kljub drobnemu kamenju le še nekako vzpenjaš. Tu je pesek v zgornjem delu droben in sipek kakor mivka, ob vsakih dveh korakih zdrsneš za korak nazaj, veter pa ti polni oči s pekočimi iglicami. Grlo postaja vse bolj suho in beseda se le težko skotali z jezika. Vendar pa je v nama volja in prepričanje, da bova dosegla cilj, in to naju žene naprej. Pod S razom prečiva stalno v levo proti škrbini v SV grebenu, desno od Wissman Peaka. Pod škrbino se šele začnejo prave muke. Sonce žge v kotlu S amfiteatra kot v peklju. Gaziava droben pesek, ki se strmo vzpenja proti škrbini, daleč pod nama pa se sredi zelene oaze blešči drobno jezerce. Siziſovo delo in Tantalove muke obenem. Končno le priklopljeva do prvih skal, ki pa so drobljive kakor strjen pepel. Po njih se vzpenja v škrbino. Odpre se nama veličasten pogled v kraljestvo V stene. Svet kakor na neobljudenem planetu, razbit in pust. Povsod sami stebri in stolpiči, med njimi pa globoke grape, ki se spodaj združujejo v prostrana melišča Lesser in Great Barranca. To sta globoki soteski, ki padata od V stene vse do ravnine tanzanijske visoke planote. Takoj nama je jasno, da se je naravnost z ravnine nemogoče povzpeti pod steno, brani jo nepre-

hodni pas džungle in strašni kaos sotesk. Pod skalo opaziva škatlico s podpisi plezalcev, ki so plezali SV greben. Ker nimava svinčnika, raztrgava ovitek FK filma in vstaviva v škatlico stran, kjer piše made in Yugoslavia. Naj vedo, da so tudi tu hodili Jugoslovani.

Z očmi iščeva prehodov skozi neizprosni blodnjak stebrov in melišč. Da bi se prebila v osrednji ali levi del stene, bi rabila vsaj še en dan, zato morava najti pot v desnem delu. Tu se dvigajo iz melišč Lesser Barranca velikanski stebri, ki dosežejo višek v mogočnem rdečem stolpu, ki se tik pod vrhom združi s SV grebenom. Po ozki grapi se spustiva na V stran in nad melišči prečiva v sredino stebrov. Že samo ta del stene je svet zase, razsežen vsaj toliko kot Z del triglavske stene, le da je višji. Sence grebenov postajajo vse daljše, kar kaže na skorajšno noč. Hitro se naveževa in porazdeliva opremo, najti morava primeren prostor za bivak. Ura je štiri, ob šestih tu že ugasnejo luč. Po ozkih poličkah in kar po odprti steni prečiva še dalje v levo, da doseževa strm, krušljiv žleb. Skala je tu drobljiva kakor v kamnolomu, rdeča, vijoličasta, rumena, oranžna in vseh drugih sumljivih barv, po katerih alpinist že od daleč spozna krušljivost. Žleb je večkrat pretrgan z gladkimi skoki in plezati morava po strmi levi steni. Izsiljevati ne moreva ničesar. Kjer gre popolnoma prosto, gre, drugače se sploh ne da preko, kajti razpok za kline ni. Tudi na varovališčih si morava pomagali s pomožnimi vrvicami, največkrat pa je varovanje le imitacija. Razmišljava, da bi se bilo najbolje razvezati, naj pleza vsak na lastno odgovornost. Največkrat nama omogočijo napredovanje velikim jajcem podobni vulkanski izstrelki, ki so sprijeti s pepelom v skalo, podobno konglomeratu. Vendar velikokrat tudi ti zatajijo in se pulijo, kadar bi bilo najmanj treba. Včasih le za las ostaneva gospodarja položaja. Žleb nad nama postane popolnoma gladek in previsen, spodaj na levi pa opaziva drobno zajedo, ki se nadaljuje mimo skoka v žlebu. Spustiva se da nje. Tone se požene vanjo, vendar mu kmalu pokaže zobe. V sredini je previsna in že tako majavi oprimki izginejo, nad njim se boči pepelnato siva gladka skala. Nekaj krepkih kletvic pa mu pomaga tudi čez to prekleto mesto. Še raztežaj po ozkem, krušljivem razu in pristaneva na široki, navzdol viseči polici. Bivak!

Mrak je zelo kratek in še preden se kalikor toliko udobno namestiva, naju zajame noč. Opremo obesiva na vrvice, zlezeva v puhovke in bivak vreče ter si pripraviva večerjo: čaj s piškoti in gobova juha s prepečencem je edina stvar, ki jo spraviva po suhem grlu. Vroča tekočina nama razlije prijetno toploto po telesu. Prižgem si cigareto in med pihanjem in puhanjem počasi zadremujem. Prebudi naju mrzel veter, ki prepriha celo neprepustno bivak vrečo. Pogledava na uro. Osem. Ob tej uri bi pri nas šele pričela bivakirati. Opazujeva južno nebo in si krajšava čas z ugibanjem ozvezdij. Južni križ, Sirius – najsvetlejša zvezda na nebu, Dvojčka, potem pa se najino znanje počasi izčrpa. Ob pol enajstih vzide Orion, ki ga spremljava skoraj vso noč, dokler nama ne izgine nad glavama v temnih siluetah ostrih stolpičev. Čas se pomika prav po polžje. Če ne bi bila le nekaj stopinj pod ekvatorjem, bi mislila, da naju je zajela polarna noč. Temperatura je krepko pod ničlo, v posodi z vodo ropotajo kocke ledu. Ko že obupava, da bi še kdaj videla sonce, se končno na V obzorju prikaže medel sij. Zvezde bledijo, pripravljava se na odhod. Kuhava čaj, pospravljava opremo in si drgneva premrle ude. Sonce vzide, kakor da bi ga nekdo brcnil izza obzorja.

Nadaljujeva zopet po žlebu, ki se močno položi in nama omogoči hitro napredovanje. Nad nama se ostro riše greben in trdno sva prepričana, da se bližava vrhu. Toda kakšno razočaranje! Po nekaj raztežajih opaziva, da se nahajava pod velikanskim rdečim stebrom, ki sva čisto pozabila nanj. Visok je prav gotovo preko štiristo metrov in v spodnjem delu popolnoma nerazčlenjen. Tod torej ne bo šlo. Iščeva prehod v centralno grapo, vendar ga ne najdeva. Skoki vanjo so previsni, svet pa tako krušljiv, da niti trdnega roglja za spust ne najdeva, kaj da bi šele klin zabila. Prečiti morava desno na SV greben. Z njega se po vrvi spustiva v S steno, kjer najdeva sistem polic in kaminov, ki naju privede na vrh rdečega stebra. Skala postane tako krušljiva, da se res razveževa in plezava vsak zase. Nekaj preglastic nama povzroča ozek kamin,

preklinjava težka nahrbtnika, a se le nekako prebaševa skozi. Police nad njima naju privedejo nazaj na V greben in se nadaljujejo naprej v centralno grapo. V njej naju čaka še zadnje presenečenje: strm led, midva pa brez derez. Tone si z lednim kladivom seka stopinje, da doseže levi kopni breg grape. Po njej točno ob dveh popoldne doseževa rob stene v škrbini med glavnima vrhovoma: 5149 m visokim Hans Mayer Peakom in nekaj metrov nižjim Nordeckom.

Napetost v trenutku izgine. Oprema, ki v steni pomeni vse, izgubi vso vrednost, kakor stare cunje popada z naju. Stisk roke in pozabljeni so vsi napori, ostane le še ponosna zavest o uspehu, zaupanje vase in vera v življenje.

Zdirjava še na Hans Mayer Peak, kjer s ponosom vpiševa novo smer. Težka utrujenost nama leze v kosti, šele sedaj občutiva višino in strašno žejo. Jezik se lepi na ustnice kakor polž. Izstreliva zeleno raketo – znamenje za tovariše, da je vse O. K. Počasi se odzibljeva po Oehlerjevem žlebu na Z stran. Kakor dva oropana kavboja se v široko-krajnih klobukih vlečeva preko vročih melišč proti zavetišču in misliva na vrček dobrega piva Union.

Plezala Nejc Zaplotnik in Tone Perčič. Smer smo ob 25. jubileju AO in GRS Kranj krstili za kranjsko smer. Plezala sva deset ur, ocena IV (spodaj deloma V, zgoraj III).

PREKO RATZLA NA KIBO

STANE BERGANT

K

ibo je gora velikih razsežnosti v pogorju Kilimandžara. Ima več vrhov, najbolj značilna sta Gillman's Point (5592 m) in 210 m višji – najvišji vrh Afrike – Uhuru Peak. Kibo je bil pravzaprav stranski cilj naše odprave, vendar pa zaradi svoje višine privlačen za vse člane. Vodja nam je zanj odmeril prav malo časa, kajti vse sile so bile namenjene Mawenziju. Tako sva tudi z Marjanom dobila na razpolago dva pičila dneva. Hotela sva ju čim bolje izkoristiti.

Prvi dan sva dosegla kočjo Kibo (4626 m) pod strmimi vzhodnimi pobočji žrela. Koča je pravzaprav pločevinast bivač, ki obiskovalcu daje le streho in lesena ležišča brez odej. Tu je zadnja postaja za naskok na vrh. Vreme je bilo tistega večera izredno mikavno. Visoko nad kočjo, pod vrhovi Kiboja, je v večernem soncu žarel južni ledenik Ratzel. Preveč je mikal, da bi se mu lahko uprla. Čeprav skopi opis ledenika ne grozi s prevelikimi težavami, je bila odločitev vseeno nekoliko tvegana. Vedela sva, da bo vrh splaval po vodi, če v Ratzlu ne bi uspela. Da bi vsaj vzela s seboj več opreme! Imela sva le dereze, ledni kladivi, vsak po eno smučarsko palico in 25 m Prusikove vrvice. V baznem taborišču pa ležijo skoraj novi ledni klini. Tada kdo bi vedel, da se bova šele zadnji trenutek odločila za to varianto.

Nekako tri ure pred sončnim vzhodom sva odropotala iz kočje. V obraz nama je zapihala mrzla sapa. S čelnima svetilkama sva iskala prehode med bolvani in gruščem vulkanskega kamenja. Daleč na desni so migljale drobne lučke, se skrivale in znova prikazovale. Vedela sva, da se tam strmo vzpenja normalna steza na Gillman's Point.

Na vrhu Uhuru Peaka (Killmandžara)

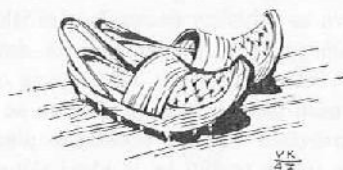
Iz arhiva ekspedicije

Tudi Brane in Nande se tam nekje mučita z višino. Nekaj slabotnih zvezd je osvetljevalo goro, tako da sva razločila srebrno svetlikajoče se pobočje ledenika visoko nad nama. Kljub dveurni hoji se še ni prav nič približal. Na vzhodu se je boječe prikazala prva jutranja zarja. Na njenem svetlem ozadju so se začeli risati ostri grebeni Mawenzija. Mawenzi in Kibo ležita točno v smeri vzhod-zahod, tako da ob vzhodu meče senca Mawenzi na Kibo, ob zahodu pa obratno. Vzhod izza Mawenzija je znan po svoji lepoti in imela sva srečo; doživela sva ga v vsej njegovi razkošnosti. Kot na filmskem platnu je vzhajala pred najinimi očmi žareča krogla, pred njo pa razbita silhueta Mawenzija. Vse vzhodno obzorje je zagorelo v tisoč odtenkih rdeče in rumene barve, po pobočjih Kibaja pa se je razlila zlata svetloba brez senc in kontrastov. Edinstvene oblike ledeniških skal, grebenov, igra svetlobe in barv, so nama pričarali občutke, ki se jih ne da opisati. Za trenutek sem celo pomislil, da morda nisem več na zemlji. In tako nenadoma se je vse to čudo pojavilo pred nama. Kot da bi se odprl gledališki zastor. Brez besed sva dolgo časa strmela in pila te lepote, kot bi hotela podaljšati te enkratne trenutke najinega življenja. Visoko nekje nad nama se je odtrgal kamen in naju z ropotanjem zmotil v sanjarjenju. Prebudilo se je sončno, mrzlo jutro.

Dosegla sva greben, ki ga je verjetno v davnini iz struge narinila tekoča lava. Neverjetno mrzel veter nama je hladil zasople obraze. Kljub soncu naju je pošteno zeblo in to nekaj stopinj južno od ekvatorja, vendar na višini več kot pet tisoč metrov. Ni dosti manjkalo, da se nama ni zanohtalo. Ocenila sva, da mora biti blizu deset stopinj pod ničlo. Prečkala sva poledenele žlebove in strma pobočja, ki so se vlekla v nedogled. Svinčena utrujenost in pomanjkanje kisika sta naju prisilila k vedno pogostejšim počitkom. Iz ledene sveče sva si skuhalo juho, ki nama je za silo povrnila moči. Z očmi sva vedno znova ocenjevala ledene sklade nad seboj in ugibala, kakšen bo led. Kljub nepreveliki naklonini sva se bala, da bi morala obrniti, saj nisva imela nobenega lednega klina in ne vrvi. Končno sva le dosegla spodnji rob ledenika, kjer sva se od blizu spoznala z afriškim ledom. Površina je gladka ploskev steklenotrdnega suhega ledu, ki derezam ne daje nobene naravne opore. Pred seboj sva imela še doberšen del dneva, zato sva se odločila, da poizkusiva. Sprva sva nekoliko negotovo tipala gladko pobočje, ker pa so nove Grivelove dereze odlično prijemale, se je stvar sprevrgla v pravo užitekarsko plezarijo. Držala sva se bolj desne strani ledenika, kjer so nama razbiti in razklani skladi ponujali sem in tja kakšno močnejšo svečo, okrog

katere sva se potem s prusikom varovala preko strmejših odstavkov. Sploh je bila ta plezarija nekaj posebnega. Že sam pogled v dolino je bil za naše pojme zares ne- navaden. Širok pas prave tropske džungle, ki obkroža goro, ustvarja svojevrstno kombinacijo. Tu pravo kraljestvo serakov in ledu, spodaj pa džungla. Tu nekaj stopinj nad ničlo, v dolini za neusmiljeno žge vroče afriško sonce. Kar zaželela sva si nekaj tiste toplote. Mrzel veter nama je namreč neusmiljeno bril okrog ušes. Vse pogostejše sva lovila sapo, te odmore pa sva dobro izkoristila za razgledovanje. Običajno leži v ni- žini, nekako do višine tri tisoč metrov gosta odeja oblakov, višje pa je jasno. Ta dan pa se je tudi v dolini pretrgala mreža oblakov, tako da sva lahko videla precejšen del afriškega kontinenta. Prav dobro sva razločila obrise Viktorijinega jezera, Marjan je celo trdil, da vidi obalo Indijskega oceana. Kot na dlani je stal pred nama Mawenzi. Ta orjaška gora se tu iz Kiboja vidi precej bolj krotka, kot je v resnici. Ko smo pred dnevi z vrha Mawenzija gledali Kibo, si tudi nisem predstavljal, da se na njem skriva ledeniki takih razsežnosti. Večkrat sem v mislih obiskal Toneta in Nejca, ki v vzhodni steni Mawenzija prav ta dan bijeta trd boj z zahrbtno skalo in neznano steno. Verjetno jima stena ne nudi toliko užitka kot nama tale ledena plezarija. Ledenik se proti vrhu počasi položi in kmalu zagledava vrh Gillman's Point. Daleč na desni je in precej nižje, kot sva midva. Z njegovega grebena naju nekdo pozdravlja. Zadovoljna mu pomahava, saj sva praktično iz smeri. Za nekaj težav poskrbi še zgornji rob ledenika, ki se tako nenadno konča, kot bi ga odrezal z nožem. Iščeva mesto, kjer bi sestopila, toda povsod je 15 do 20 m visoka navpična stena. Ugotavljava, da bo 25 m prusika za spust premalo, razen če bi ga pustila v ledu. K sreči najdeva široko razpoko in po njej pritelovadiva na suha tla. Nedaleč stran se je za ledom nabralo majhno ledeniško jezerce. Prav prijazno počivalo na višini 5700 m. Rade volje izkoristiva ta nepričakovani dar narave, saj že nekaj ur trpiva pravo pasjo žejo. Vase poskušava spraviti tudi nekaj rozin, pa jih grlo vztrajno zavrača, čeprav jih jezik trma- sto tišči navzdol. Pametnejši odneha, zato midva raje pospraviva nahrbtnika in jo mahneva še zadnjih sto metrov proti vrhu. Kmalu zagledava možica, v katerega je zapičenih nekaj pisanih zastav. To je torej Uhuru Peak. Najvišji vrh Kiboja in afriškega kontinenta. Pristrčno si slisneva roki. Ta vrh ima v primerjavi z 210 m nižjim Gillman's Pointom veliko manj obiskovalcev. Zelo malo od teh si izbere za pristop plezalno smer, kot to pove vpisna knjiga Tanzanijskega kluba Kilimandžaro. Panosna sva, da stojiva na vrhu. Nepozabna bo ta tura kot ena najlepših in najzanimivejših. Obema je to tudi največja dosežena višina. Pozabiva, da sva utrujena, pozabiva, da se je sonce že močno nagnilo proti zahodu. Na vsak način hočeva vsaj za nekaj minut podaljšati srečne trenutke na vrhu. Molče sediva ob možicu, duša pa vriska in poje kot malokdaj v življenju.

Zadnjikrat se še ozreva po spečem velikanu, potem pa jo ubereva navzdol, kot da bi hotela narediti slovo čim krajše. Spotoma sva se ustavila še na Gillman's Pointu, nato pa sva se pognala po neskončno dolgem melišču proti sedlu. Nekaj čudovitega za sestop, obenem pa sva pomilovala tiste, ki meljejo ta prah in pesek navzgor. Še isti večer sva se mimo kočice Kibo spustila do baznega taborišča.

SREČANJA POD KILIMANDŽAROM

DR. MATIJA HORVAT

M

ed povratkom domov sem Francetu kar mimogrede obljubil, da bom pisal o ljudeh, ki smo jih srečali na dolgi poti od Maranguja do vrha Kiba. Zdelo se mi je, da bo to lahka in zanimiva naloga, saj je skoraj vsak imel svojo zgodbo in razlog, ki ga je pripeljal v vzhodno Afriko in na vrh. Vendar se mi je med naštevanjem srečanj in zgodb, ki sem jih slišal od Maranguja do Kiba, kar nekam zataknilo in z grozo sem opazil, da se mi vse skupaj spreminja v dolgočasno in enolično štorijo brez repa in glave.

Eno je ljudi srečavati in poslušati v prozornem afriškem zraku s kopastimi belimi oblaki in z ledeno gmoto Kiba za hrbtom, drugo pa je o teh srečanjih pisati v umazani megli nad Kranjem ali Ljubljano. Potopis je pričel izgubljati na pomenu. Vse se vidi in doživlja v toplem naslonjaču domače sobe, žive barve doživetij se spreminjajo v živo sliko na televizijskem sprejemniku.

Iz krajev z »napredno civilizacijo« se je odtrgala zelo pisana mednarodna družina, se znašla v zelenem subtropskem Maranguju in se napatila po okoli 70 km dolgi poti proti vrhu, ki je postal svetovno znan po naslovu Hemingwayeve novele in istoimenem filmu. Ali je potemtakem pot na Kibo postala mondeni sprehod, podoben izletom do roba Grand Canyon, k Niagarskim slapovom, v Pompeje in na Vezuv? Pot na Kibo je prav gotovo precej več, to potrjujejo že neobičajni obrazi ameriških turistov. Nobeden od njih namreč ni imel tistega tipičnega narejeno zvedavega, v resnici pa dolgočasnega in topega pogleda, ki jim daje sicer tako nezgrešljiv izraz, kot bi jim pisalo na obrazu made in USA. Vse kaže, da jih je tukaj v Afriki le nekaj premaknilo. Ali je to samo izjemen fizični napor in redek zrak? Mislim, da stvar ni v tem.

Na Horombo Hut smo srečali ameriškega študenta, ki nam je navdušeno pripovedoval o svojih avtostoparskih doživetjih od Maroka navzdol po zahodni bali Afrike in naprej preko Ugande in Kenije. Do našega srečanja je prebil v Ariki kar šest mesecev. V Kongo je naletel na uničeno cesto in moral prepešati okoli 250 kilometrov. Zvečer si je pripravil ležišče ob reki. Po vodi sta priplavali dve pirogi, v katerih so sedeli domačini in ga pred nečim svarili. Ni jih razumel in je legel. Svarila so mu postala razumljiva, čim se je zmrčilo in sta iz teme prilomastila dva krokodila. Komaj jo je srečno ucvrl nazaj na cesto. Take zgodbe nam nekje v Ameriki ta študent z univerze Santa Cruz v Kaliforniji verjetno ne bi povedal. Niti ne bi tako zavzeto hvalil svoje fizične kondicije in ne bi obljubljal, da bo šel tudi v krater na vrhu Kiba.

Z vseh ljudi, ki smo jih srečali pod Kilimandžarom, je nekako odpadla civilizacijska navlaka, pokazali so se v pravi luči, postali prijetni in odkriti. To je veljalo tudi za mladega Amerikanca s širokokrajnim klobukom, ki se je razhudil ob vprašanju, če je iz Texasa, ko je vendar doma iz Ohia. Zaupal nam je o smoli pred dvema dnevoma na poti proti vrhu. V eni od grap do Horomba ga je ujela noč. Prenočil, bolje, pre-

NI na luni, le vulkanska puščava v višini 4200 m

Iz arhiva ekspedicije

Misijonar

zavetišče Horombo. Neprijetnost, o kateri pa bo le lahko večkrat na dolgo in široko pripovedoval.

Veliko jih sprejema to goro kot simbol Afrike, to je kot simbol izgubljenega enostavnega, naravnega sveta.

»Oltar Afrike« jo je imenoval osemdesetletni duhovnik iz Basla. Prihod tega nenavadnega starca nam je že napovedal Kalifornijec, ki je vedel povedati tudi o zgodnjih jutranjih mašah na Mandari. Na Horombo je prišel ves zasopel, debelušen in malce starikav. Povabil nas je na mašo, ki jo je bral v svahili jeziku. Iz radovednosti smo res prišli in dogajanja spremljali na dva načina – malo zares malo za šalo. Zelo nas je zabavalo, ko je belolasec hotel v nagnetenem zavetišču obhajati pomotoma poleg črncev še člana partije in ko je nekdo iz naših vrst napovedoval izreden porast svojega ugleda pri tašči ob novici, da je bil pri maši. Po drugi strani pa smo občudovali navdušenje in zagnanost tega človeka, ki je že skoraj z eno nogo v grobu. Enainpetdeset let je prebil v Afriki in se je zdaj povzpел na višino 3700 m, kar je gotovo svojevrsten podvig. Idealist vedno zasluži občudovanje.

Vsako srečanje s turisti je odkrilo njihove skupne poteze: navdušenje nad svojimi, sicer uspavanimi fizičnimi sposobnostmi in nagnjenost do razgovorov s »sotrpini« v teh hribih. Tako nam je Japonec pripovedoval o svojem študiju afriške književnosti, pri katerem je doslej predelal le Mt. Kenjo in Kilimandžaro; Islandec se je razgovoril o »ribiški vojni« med Islandijo in državami, ki jim ropajo ribe. Podobno zgovorni so bili tudi Norvežani, Novozelandci, Avstrijci, Kanadčani in Švedi.

Iz teh srečanj nam je polagoma postajalo očitno, da je veselje nad Kilimandžarom in Afriko le nekako drugačno, kot je običajno veselje nad goro in novim doživetjem. To je veselje nad širino nedotaknjene narave, nad čredami divjih živali, ki jih vidiš ob asfaltni cesti od Nairobiju do Maranguja, nad pragozdom od Maranguja navzgor. To je odpor pred današnjo, z do minute natančno napeto družbo, kjer velja samo divjanje in čaščenje zlatega teleta; odpor pred takoimenovano rastjo »standarda« z zelo otipljivimi posledicami: smog nad Ljubljano in celotno gorenjsko kotlino še naprej od Jesenic, mora grdihi enoličnih hišic na vseh koncih in krajih in še kaj.

Koliko je vreden naš način življenja, kakšna je teža civilizacije, tehnizacije, »urejenih« delovnih odnosov, motorizacije? Ali je mnogo boljši od načina življenja ljudi

iz Maranguja? Ko smo govorili z našima nosačema Feliksom in Iringo, ko smo fotografirali vesele obraze otrok, se klatili po dvoriščih v Maranguju in poskušali sladkorni trs, smo pričeli izraz »zaostalost« uporabljati previdno in brez prepričanja. Nobeden ni te besede uporabil med fotografiranjem »družine« mladega Masaja v pustinji pred tanzanijsko mejo, ko smo poslušali prisrčni, nagajivi smeh mladih Masajk. Srečanje pod Kilimandžarom omogoča soočenje pripadnikov dveh načinov življenja in dveh civilizacij. Osupli in hkrati veseli izraz vseh »zapadnjakov« pomeni, da se afriška civilizacija ni odrezala prav nič slabše. Zato se je naša odprava vrnila domov s spoznanji, ki mogoče niso dosti manj pomembna kot uspehi na gori.

MAWENZI

FRANCI ŠTER

S

Ilhueta Mawenzija počasi izginja v temo. Občudujem mogočni, razdrapani greben, ki ga je razsekal kdo ve kateri izbruh ognjenika. Razmišljam o skrivnostih neznane gore. Kakšne pasti in nevarnosti nam je pripravila? Čim bolj skrivnostna in neznana je, tem bolj me mika. Zaželim si, da bi se čim prej spoprijel z njo.

Prijazen Feliksov »džambo« – to je pozdrav v jeziku kisuhili – me zdrami iz razmišljanja. Torej so že prišli nosači z našo hrano in opremo. Ko prideta še Franci in Mišo, ki sta pripravila tovore in uredila prevoz za nosače, je odprava kompletna pri koči Horombo na višini okrog 3700 metrov. Tu smo si uredili bazo.

Po okusni večerji, ki jo je pripravil Franjo, sledi še kratek bojni posvet. Odločimo se, da prva skupina že naslednji dan poizkusi v Mawenziju, ki je prvenstveni cilj naše odprave, druga pa naj bi odšla proti Kibu.

Noč v bazi dobro prespimo. Sonce je že visoko, ko se pod težkimi nahrbtniki počasi vzpenjamo proti bivaku Mawenzi. Srečujemo planince, ki se vračajo s Kiba. Čeprav so utrujeni, so se vsi pripravljene pogovarjati. Črno dekle poprosimo za posnetek. Z veseljem pristane.

Zahodno ostenje Mawenzija

Iz arhiva ekspedicije

Nekako pri 4200 metrih, kjer se ločila poti proti Kibu in Mawenziju, izgine še zadnje resje in suha trava. Znajdemo se v pravi puščavi, pokriti z rdečim prahom in kamenjem, vmes pa so na redko posejani bolvani. Od široke poti, ki drži na Kibo, je tukaj ostala le drobna stezica, pravzaprav samo stopinje, ki sta jih napravila Feliks in Iringo, ki sta pred nami nesla del hrane in opreme. Črni oblaki, ki so vreli iz doline, nas presenetijo s ploho sode in s temperaturo, ki še zdaleč ni ekvatorska. Še posebno moti mraz Feliksa. Pravi, da v takem vremenu ne bo prinesel naše hrane in opreme. To bi pomenilo, da bi ostali brez nekaterih nujnih stvari za steno. Šele dodatnih 20 šilingov ga ogreje.

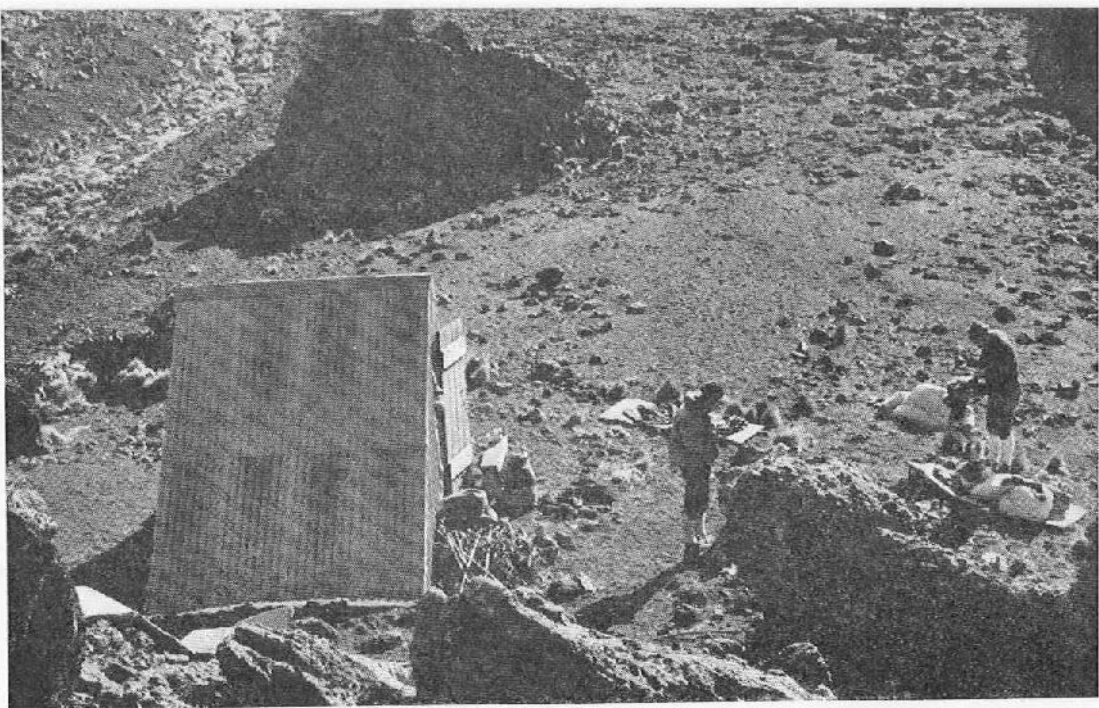
Bivak Mawenzi leži na višini 4500 metrov, pod zahodno steno, poleg čudovitih vulkanskih skalnih tvorb. V njem je komaj dovolj prostora za sedem ljudi, kolikor nas je. Na plinskih gorilnikih pripravimo nekaj hrane ter razmestimo stiropor in spalne vreče. Med tem prideta v bivak dva nemška alpinista, ki sta obrnila v zahodni steni. Povesta, da je v steni zapadlo 10 cm novega snega in da je plezanje zelo težko. Nič kaj razveseljive novice za nas, ki nameravamo naslednji dan v steno.

Prebudi nas hladno, a lepo jutro. Noč slabo prespimo, saj še nismo aklimatizirani. Po krajšem posvetu se odločimo, da najprej vsi poizkusimo v zahodni steni. K tej odločitvi nas je nagnil včerajšnji sneg, obenem pa možnost, da bi bolje proučili možnosti za vzpon v vzhodni steni. Pripravimo nahrbtnike – s seboj vzamemo le najnujnejše – in hitro odidemo proti steni, ki se kot navpičen zid postavi pred nami. Ne kaže nam nič kaj prijaznega obraza. Pokaže se grebenček in za njim grapa, po kateri bi se dalo utreti pot. Priprimo si čelade, medtem ko vrvi ostanejo v nahrbtnikih. Varovanje bi bilo slabo, če že ne nemogoče, zato raje plezamo nenavezani. Klinov skoraj ne moremo uporabljati, saj je skala zaradi močne erozije prej podobna lešu kot pa trdi kamenini. Težave dosega 3. stopnjo. Čez krajši skok priplezamo na grebenček. Tu ugotovimo, da je vstop v originalni Oehlerjev žleb še bolj levo, zato Stane in Marjan odideta tja, medtem ko Tone, Nejc, Zido, Mišo in jaz nadaljujemo po Oehlerjevem stebri, ki je sicer nekoliko težji, zato pa je celotna smer krajša. Kaminu sledi izpostavljena prečnica v levo. Z nekakšnim nezaupanjem segam po sumljivih oprimkih. Medtem pa se oglasi Mišo spredaj: »Malo počakaj, da pripravim kamero!« Sedaj bo treba paziti še na stil, me spreleti. Prečki sledi strm skok in že smo pod prvim slapom, od katerega so ostale le debele ledene sveče in stebri, ki jih rabimo za oprimke. Navdušen sem – plezanje nam gre zelo dobro od rok. Tudi skale smo se že navadili. Zdi se mi, ko da tavam po neskončnem labirintu grap in skokov, dekoriranih s stolpiči, ter skalnimi tvorbami najrazličnejših oblik. Spomnim se prvih vzponov. S kakšnim zanosom smo osvajali zasnežene vrhove naših Julijcev! Takrat sem si zaželel, da bi to trajalo večno. Celo višine, ki mi je v naslednjih dneh povzročilo še precej glavnic, skoro ne čutim. Grapa se kakih 200 m pod vrhom spremeni v strmo melišče. Hoja po njem je zelo utrudljiva. Hlastamo za zrakom, kot da hočemo ujeti prav vsak gram kisika. Na primernem mestu pojemo nekaj čokolade ter izpraznimo čutarico oranžade. Medtem ko nadaljujemo, znova občudujem zgradbo stene. Vseposod so mogočni stebri in žandarji, ki čuvajo skrivnosti lepe gore. Strmi ozebnik, ponekod pokrit s snegom, nas pripelje na vršni greben. Tu pustimo nahrbtnike in se opremljeni s fotoaparati in kamero povzpemo najprej na vrh Nordeck, nato pa še na glavni 5149 m visoki Hans Mayer Peak. Srečni smo in veseli. Kot prvi Jugoslovani se vpišemo med redka imena v knjigo na vrhu.

Prevzame me pogled na najvišji vrh Afrike – Kibo, pokrit z belo ledeno kapo. Spomnim se besed neke Nemke iz aviona: Kibo je kot lepa bela žena. Predvsem pa me prevzame mogočen, iz stolpov in vrhov zgrajeni greben Mawenzija. Ulrne se mi tiha, velika želja – prečenje celotnega grebena, ki pa je žal nisem mogel uresničiti. Sestopimo po originalni smeri, po Oehlerjevem žlebu. Možici nas varno pripeljejo nazaj v vnožje stene.

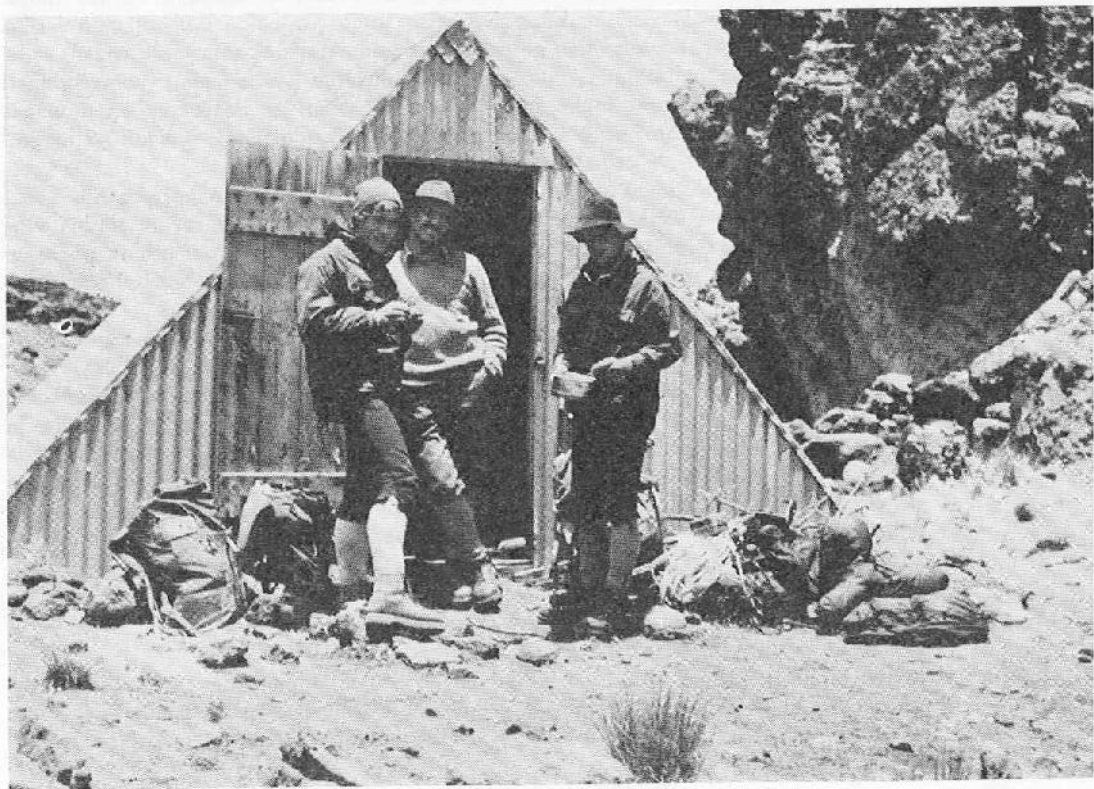
Mučni so zadnji metri do bivaka. Mogočna, neznana gora je postala naša prijateljica. Dovolila nam je vstop v svoje kraljestvo, pokazala svoje skrivnosti.

Bivak Mawenzi za šest oseb

Malo spomina je dobro vzeti s seboj

ZDRAVNIKOVE IZKUŠNJE

z ekspedicije na Kilimandžaro

DR. MATIJA HORVAT

N

Uvod

aša odprava je prebila skoraj teden dni na višini od 3500 do 5800 m, to je pri barometriškem pritisku od okoli 480 do 350 mm živega srebra. Naše izkušnje se seveda ne morejo primerjati z izkušnjami ekspedicij v druga visoka gorstva, kot so npr. Andi in Himalaja, kjer je bivanje na podobnih in večjih višinah daljše in tudi napori večji. Mislim, da so tudi naše izkušnje lahko koristne.

1. Poškodbe

Poškodb na naši ekspediciji praktično nismo imeli. Bilo je nekaj velikih žuljev, pri katerih nam je bil najbolj dobrodošel micropore. Razni spreji močno pečejo, pripravljeni obliži pa so predebeli in za človeka, ki mora nadaljevati z naporno hojo, niso primerni.

2. Vpliv višine

Višina neugodno vpliva na telo zaradi znižanega pritiska kisika v ozračju. Zato tako imenovana višinska bolezen nastane zaradi pomanjkanja kisika v organizmu.

Znano je, da pokaže višina svoj vpliv že na višini okoli 2500 do 3000 m, zanesljivo pa okoli 3500 m. Na pomanjkanje kisika so zelo občutljivi možgani, vendar lahko sklepamo, da vsi znaki višinske bolezni le niso samo posledica pomanjkanja kisika v možganih. Ti znaki so v glavnem nespečnost, pomanjkanje apetita (neješčnost), vzdigovanje iz želodca in bruhanje, splošno nerazpoloženje (slaba volja), nerazsodnost, glavobol. Vse te pojave smo lahko zasledili v različni meri pri naših fantih v glavnem od višine 4500 m navzgor. Pri nobenem pa niso ti znaki odločilneje vplivali na njegov osebni dosežek ali pa na celotni uspeh odprave.

Zanimivo je, kako se človek prilagodi na višino. Znano je, da so npr. na Mt. Kenyi mnogo hujši pojavi višinske bolezni kot pa na Kilimandžaru, čeprav je slednji višji skoraj za 700 m. Razlaga je v tem, da je vzpon na Kilimandžaro razmeroma počasen, položen in je zato sprotna aklimatizacija možna. Glavni načini aklimatizacije na višino so štirje:

1. Takoj po prihodu na višino človek globlje in hitreje diha. Ventilacija pljuč zraste v prvih dneh do 65% nad normalo. Ob tem se s povečanim dihanjem izplavi večja količina ogljikovega dioksida iz telesa. Zaradi tega nastane v krvi bazična reakcija, ki jo strokovno imenujemo respiratorna alkalozna. Zaradi respiratorne alkaloze je dihalni dražljaj manjši. Respiratorna alkalozna mine v nekaj dneh, ko ledvice uredijo kemizem krvi (izločijo odvečni bikarbonat) in se prilagode možganski centri. Zato alpinist zveča ventilacijo po 3-5 dnevih na 5 do 7-kratno vrednost normale.

2. Poveča se količina rdečih krvničk in krvnega barvila, tako da je kri sposobna prenašati večjo količino kisika po telesu. Ta pojav se prične šele po 3 tednih bivanja na višini, doseže približno polovico obsega po 1 mesecu in se polno razvije šele po več letih.

3. Poveča se sposobnost pljučnega tkiva za sprejem kisika.

4. Razpoložljivi kisik se v organih bolje izrablja, ker se pomnože encimi v celicah. Ta način adaptacije pa se razvije samo pri ljudeh, ki stalno bivajo na višinah, to je samo pri domačinih. Ni še znano, ali je to podedovana lastnost ali pa se pridobi z dolgotrajnim bivanjem na višini.

Pojave aklimatizacije smo lahko dobro opazovali pri članih naše odprave. Prva adaptacija na višino je bila razvita po treh dneh. Alpinist, ki je bival na višini en dan manj kot drugi, je bil prisiljen, da zaradi bruhanja in splošne slabosti v višini 4700 m odstopi od vzpona na Kibo. Vrnil se je na višino 3700 m in po enodnevnem počitku z relativno lahkoto stopil vrh 5800 m. Tipične pojave bazične reakcije krvi smo opazovali pri enem od članov na višini 4700 m (Kibo Hut). Občutil je mravljičavico in otrplost udov, občutil je, kot da ga stresa elektrika, če se je česar koli dotaknil. Pri članih naše odprave sem dobil vtis, da je za znake višinske bolezni kriva prej tako imenovana respiratorna alkalozna kot pa pomanjkanje kisika. Zdi se, da bi v prvi sili pri izraženi višinski bolezni pomagalo nekaj minutno dihanje v vrečko in iz nje. S tem bi gornik vdihaval znova nekoliko več ogljikovega dioksida in popravil kemizem krvi. Morda bi v prvih dneh veljalo tudi nekoliko zakisniti telo, kar bi dosegli na primer, z diuramonom (amonijev klorid), kakih 8 tbl. na dan.

Vidimo, da je višinska bolezen dokaj zapletena in da gotovo več znakov bolezni ne nastane direktno zaradi pomanjkanja kisika, temveč tudi zato, ker se telo brani proti pomanjkanju kisika.

Isto najbrž velja tudi za glavobol. Sami možgani ne »bole«, zato je glavobol na višini skoraj gotovo posledica prekomernega krčenja ali pa širjenja žil v glavi. Zato proti glavobolu na višini včasih zelo dobro pomagajo zdravila, ki jih sicer uporabljamo proti migreni. Primer:

Člana naše ekipe, ki je bil sicer v zelo dobri kondiciji, je pred odhodom s Kibo Hut proti vrhu izredno močno bolela glava. Kazalo je že, da ne bo kos vzponu. Vzel je 2 tableti avamigrana in glavobol mu je popustil prej kot v 20 minutah. Bil je potem prvi na vrhu. Pogosto pa ni jasno, ali je glavobol na višini posledica višinske bolezni ali pa je nastal iz drugih vzrokov. Teh je lahko precej: poslabšanje vnetja sinusov, sončarica, vnetje oči, vnetje ob zobu. V takih primerih seveda avamigran ne bo odpravil glavobola. Te vrste glavobola pri nas skorajda ni bilo.

Nespečnost je na višini neprijetna. Malo nas je spalo prvo noč na višini 4700 m. Pomagali smo si s kratkotrajnim hipnotikom (alfimid), ki hitro deluje in kmalu popusti. Gornik hitro zaspi, zjutraj pa se prebudi brez »mačka« in je dober za takojšen napor. Večina nas je vzela 1–2 tabl. alfimida na Kibo Hut, vendar rezultat ni bil zelo ugoden. Zaspali smo približno za 2 uri in bili potem znova budni kot prej. Morda bi kazalo po prebujanju okoli 22. ure vzeti ponovno 1 tableto alfimida. Pretiravati s tabletami za spanje pa ni dobro, saj je znano, da pri pomanjkanju kisika včasih taka tableta razburja, ne pa pomiri.

Psihične reakcije na višino so posebno poglavje in jih je bilo zanimivo opazovati tudi na naši odpravi. Te reakcije so povsem odvisne od osebnosti. Nevrotik, ki v dolini uspešno brzda svojo nestrpnost do okolice, pri pomanjkanju kisika ne zmore več in postane okolici in sebi neprijeten. Gotovo tega ne gre pripisovati samo višini, vendar je višina velikokrat sprožilen dejavnik, ki pritažene konflikte odkrije. Pri nas se ni pojavilo nič pomembnejšega, vendar sem opazoval depresivno reakcijo, zelo podobno organskemu obolenju. Prešla je po vrnitvi s 3700 m v dolino (1600 m) v nekaj urah. V primerih psihičnih motenj se odgovornost razdeli na vso ekipo, ne odgovarja le zdravnik. Vsak je dolžan, da se izogiblje prepirom, prizadetega člana je bolje pustiti par dni v majhni skupini na zmerni višini. Če je zadeva prehuda, je bolje bolnika umakniti v dolino. Zdravila odsvetujem, pomembnejša zdravila, ki se v takih primerih uporabljajo v dolini, lahko sprožijo nepričakovane, celo paradokсне reakcije.

Zaključki

Vzpon na višino naj bo počasen. Nujno je, da adaptacija na višino od 3500 do 4000 m traja vsaj 3 dni, preden se alpinist loti kateregakoli težjega vzpona nad 4500 m. Po treh do petih dneh je prva adaptacija zaključena. Če se znaki višinske

Vodja
nosačev
Iringa A. Mtu

bolezni močnejše izrazijo, jih morda lahko preženemo z dihanjem v zaprto vrečko. To bi veljalo na naslednjih odpravah poizkusiti. Proti glavobolu priporočam preparate, ki se sicer uporabljajo proti migreni: ergofen, avamigran itd.

Pri malo resnejših psihičnih motnjah je edino sredstvo sestop v nižje predele. Proti nespečnosti priporočamo hipnotike s kratkotrajnim delovanjem: alfidid, noxyiron, doriden itd., 1–2 tableti pred spanjem, glede na velikost in težo alpinista. Če pride do zgodnjega prebujanja (npr. do 22. ure zvečer), lahko dodatno vzamemo 1 tableto. Ne smemo pretiravati.

3. Druge bolezni

Na odpravi nismo imeli resnejše bolezni. Ugotovili smo, da se večkrat poslabšajo znaki že prej navzočih motenj. Skoraj vse, ki so imeli kdaj prej težave z želodcem, je večkrat pekla zgaga in poraba compensana (aluminijev hidroksid), ki nevtralizira kislino v želodcu, je bila precejšnja. Prebavne motnje z drisko so bile redke in malo pomembne, čeprav smo jih pričakovali več. Hitro smo jih odpravljali s preparati kot mexase in mexaform. Morda višina in respiratorna alkalozna začasno zavreta delovanje prebavnih fermentov in tako gredo driske tudi na ta račun, ne samo na račun nepravilne prehrane.

KRANJČANI NA KILIMANDŽARU

FRANCI EKAR

N

aše odpravarstvo iz leta v leto raste. Čim več je alpinistov, tem več je odprav. Nekatere odhajajo v tuja gorstva, ker se zanje žene kak posameznik. Centralne zvezne odprave se seveda sistematično pripravljajo in imajo večje zaledje, zajamejo pa le manjše število alpinistov. Realizacija odprave v okviru PD rešuje tudi ta problem. Poleg tega pa taka društvena odprava pridobiva izkušnje in spretnosti, ki jih bomo lahko koristno uporabili. Istočasno poskrbi za večji ugled domačega društva, AO in našega alpinizma sploh, če le doseže cilj. Prav je, da tako odpravo potrdi komisija za odprave PZS.

Predlog za samostojno odpravo PD Kranj je prišel na dan leta 1972 v počastitev 25 let obstoja kranjskega AO in postaje GRS. Izbrali smo pogorje Kilimandžaro. PD je predlog AO sprejel in začele so se priprave in vsemogoče neprijetnosti. Ko smo vse razčistili in oskrbeli, smo obvestili o naši nameri PZS. V zadregi smo bili, ker smo imeli 29 prijav iz AO in GRS, poleg tega pa še dva pripadnika JLA.

V pripravljalnem času smo za vse kandidate odprave organizirali prostovoljno delo za nočjo v Dom Kokrškega odreda in pomagali pri izletih, ki jih organizira društvo. To je bil selekcijski kriterij, seveda smo upoštevali še alpinistične kvalitete in aktivno delo v AO ali GRS. Od letalske družbe smo dobili tudi pogoj za popust pri vovoz-

dan 3. 10. krene vseh 18 nosačev do zavetišča Mandara in naprej do naše baze v naslednjem zavetišču Horombo. Dvodnevna tura se nosačem ob doplačilu posreči v enem dnevu. Tako smo pridobili en dan. Zvečer smo bili v bazi vsi z vsemi tovari. Kljub utrujajoči dolgi hoji in močni sončni pripeki prejšnji dan elan še ni popustil. Na željo najboljših navez in izredno dobrega vremena spremenimo načrt. Prvotno smo mislili najprej na Kibo zaradi aklimatizacije in šele nato na Mawenzi. Želja vseh je bila, da se čimprej razkrije, kaj je z vzhodno steno Mawenzija. 1200 m visoka vertikalna stena je bila videti trd alpinistični oreh.

Nenadoma smo se znašli v pogorju Kilimandžara in na pragu Jugoslovanom še nepoznanega sveta v Mawenziju.

PABERKI O KILIMANDŽARU

Franci Ekar

K

ot najvišja gora v Afriki in eden najvišjih vulkanov na svetu Kilimandžaro zasluži posebno pozornost. Prvi raziskovalci so našli goro ugaslo, novejša raziskave so ugotovile, da vulkan le miruje. Vulkanska zgodovina Kilimandžara se je širila v več razdobjih in tako je nastalo veliko različnih tipov skale. Natančno geološko karto in obširno razpravo pripravlja univerza Sheffield.

Kilimandžaro stoji nekaj preko 82 km V od najbolj V veje doline Rift, znane kot Georg Rift. Vulkansko delovanje je bilo povezano z dolino Rift v poznih geoloških dobah, gora je izbruhala velike površine lave in nastalo je veliko število posameznih in združenih vulkanskih stožcev, globoki prelomi v zemeljski skorji so povzročili nastanek žlebov in poti, kjer je tekla magma. Kilimandžaro se nahaja v prerezu starejše tektonske črte, ki je vidna vzdolž S grebena gora Pare in pobočja Lelalema, in se vleče proti J in do črte večjih vulkanskih stožcev (vključno Meru, Monduli in Eisimigor na Z).

Prve raziskave Kilimandžara so bile bolj zemljepisne kot geološke narave. Meyer (l. 1900), Jaeger (1909) in Klute (1920) imajo precej geoloških podatkov. Po Klutovi odpravi l. 1922 je bilo malo geoloških raziskav vse do odkritja žveplenega in dimnega delovanja kraterja na Kibu (K. W. Tilman 1933). Tilmanova odkritja niso bila priznana do l. 1942, ko je A. H. Firmin fotografiral te pojave. J. J. Richard (1945) in P. C. Spink (1944) sta napisala več razprav o kraterju Inner in opisala dimno delovanje. Geološki pregled o kraterju Kiba je bil dovršen do l. 1950, sledilo mu je raziskovanje v kraterju Inner l. 1951 in delne raziskave žvepljenih usedlin l. 1952 (Guest in Sampson), ki jih je nadaljevala odprava Sheffield 1953 s sodelovanjem tanganjiške vlade (Wilcockson, 1956). Univerza Sheffield je l. 1957 poslala drugo odpravo v mednarodnem geofizikalnem letu.

Pogorje Kilimandžara je dolgo 64 in široko okrog 38 km, razteza se v smeri VJV.

Sestavljeno je iz dveh glavnih vulkanskih centrov: Kibo (5820 m) v sredini, Mawenzi (5067 m) na V in Shira (3942 m) na Z, vmes pa je več manjših stožcev.

O zgodnjem delovanju teh treh centrov je le malo znanega, ker je kasnejši material prekril starejšega. Verjetno je, da je prvi prenehal delovati Shira, nato Mawenzi in nazadnje Kibo.

Shira

Vulkan Shira je bil precej razbit, ostala sta le Z in J del. S in V stran zrušenega kraterja je pokrita s poznejšim materialom s Kiba. Stožci so dosegli višino do 4800 m, preden so se zrušili v že podrti krater, s premerom 2550 m. Najbolj razširjeni tip kamenine v Shiri je trahibazalt. J del podrtga kraterja ali kaldere je trahibazaltska lava – breča. Seveda je to le delček geološkega pregleda, isto velja za geološke opombe k naslednjima dvema vrhovoma.

Mawenzi

Mawenzi je najbolj nenavaden. Z stran je 600 m visoka stena, sestavljena iz mnogih čeri in stolpičev. V stran je mnogo bolj presunljiva in je razdeljena na dvema ogromnima soteskama. Visoka je okrog 1200 m in je kompleks žlebov in stebrov, še ne preplezana in le delno raziskana. Klute (1920) je dognal, da je V stran rezultat eksploziji, ki so bile lomile V del kraterja na podoben način kakor Meru, druge raziskave pa so pokazale, da je erozija igrala glavno vlogo pri oblikovanju tega ogromnega dela gorske pokrajine.

Kamenine v Mawenziju so podobne onim na grebenu hira. Glavni tip skale na pobočjih nad soteskami je trahibazalt. Ti bazalti so črne barve. Zgornji del gore je bil po prvotnem mnenju sestavljen iz piroklastičnih materialov (razbit lehnjak). Danes je znano, da je deloma sestavljen iz aglomeratov in lehnjaka pomešanih z brečo, ki je nastala iz plinaste trahibazaltske lave, deloma iz trdne lave.

Eden najbolj presenetljivih pojavov na Mawenziju je močna žilnatost. Te žile, dolge od 0,3 do 1,8 m potekajo VJV, toda je tudi mnogo takih, ki se razširjajo v žarkih koncentrično od izhodišča.

Na V strani sta C. Downie in P. Wilkinson, člana univerze Sheffield, ko sta plezala z A. H. Firminom, našla dva vrivka sienita v premeru 90 m.

Kibo

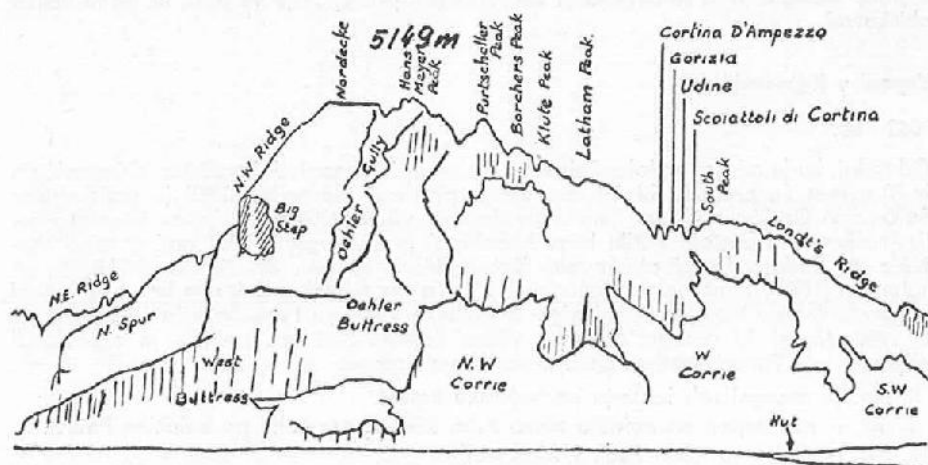
Glede na najbolj ohranjeno in najvišje ležečo lavo je Kibo po nastanku najmlajši od teh treh skupin. Zgornji del gore je ohranil stožčasto obliko, toda krater je bil razbit v kaldero premera 1900 m, njeno dno doseže na J strani globino 180 m. Predel Inner se dviga okrog 60 m nad rob in je preko 150 m višji kakor Gillman's Point, leži pa nekoliko zunaj središča kaldere. Ta predel reže Inner ali Reusch krater, premer 820 m, potem pa je še predel Ash z osrednjim kraterjem Ash Pit (premer 340 m in globino 130 m).

Skala v zgornjem delu Kiba kaže postopno spreminjanje trahibazalta v nefelinit. Starejša lava je trahibazalt, zelo podoben tistemu na Shiri in Mawenziju. Plasti lave pravokotno seka porfir, v katerem je ploščat in pravokoten živec, ki je nastal iz rombastega porfirja. Na J in SZ strani so območja fonolita.

Shiro plezalsko ni zanimiv in tam ni nobene smeri. Vzponi so razdeljeni na Kibo in Mawenzi. Septembra 1958 so A. Nelson, H. J. Cooke in D. N. Goodall prečili vse pogorje od Machane do Maranguja vključno z Mawenzijem, Kibom in vrhovi Shira.

Vsako leto na stotine ljudi doseže Gillman's Point (5792 m) in precej njih 100 m višjo – najvišjo točko Afrike. Te ture so možne vselej, razen v deževnih dobah (od marca do junija in od novembra do decembra). Na Kibo je nekaj lepih plezalnih smeri in precej možnosti novih vzponov. Naveze, ki bodo iskale nove smeri, jih lahko najdejo na ledenikih Western Breacha in na severnem ledeniku.

Na Mawenzi ni nadelane poti, vse so plezalne poti v suhi skali in semtertja v snegu in ledu. Skala Mawenzija je slaba in treba je paziti. Smeri je težko najti ter jim slediti.

Hans Meyer Peak (5149 m) je najvišji vrh skupine Mawenzi, originalna smer po Oehlerjevem žlebu.

Prva plezalca: E. Oehler in F. Klute 29. junija 1912.

Purtscheller Peak (5040 m) je drugi najvišji vrh Mawenzija. Prva sta ga preplezala 9. jan. 1938 E. Eisenman in R. Hildebrand kot del prečenja vseh vrhov Mawenzija. Smer poteka verjetno iz snežišča na Z strani. Ocena ni znana.

Borchers Peak (5032 m) je Eisenman imenoval »Purtschellerjev dvojček«, prej je bil Brezimni vrh I. Prva sta ga brez velikih težav preplezala Hildebrand in Eisenman 9. jan. 1938 po grebenu s Purtscheller Peakom.

Klute Peak (5013 m): Ta vrh sta dosegla H. Meyer in L. Purtscheller 15. okt. 1889. Najprej so ga imenovali Purtscheller Peak in nato Brezimni vrh II. Smer ni znana, verjetno poteka po dobro vidnih počeh s S veje Z Corrije. Greben je lahko doseči po ozebniku.

Vrh sta prečila tudi Eisenman in Hildebrand, ki sta opravila težji vzpon s SZ. Na vrhu je nekaj magnetnih skal.

Latham Peak (4986 m): Prvi se je povzpel nanj D. V. Latham z afriškim vodnikom Oforom I. 1926. Lahko ga je doseči s S ali JZ. Z nekaterih mest blizu koč Mawenzi je J rama videti kot več ločenih vrhov, toda to ni res.

Pinnacles (Igle): Ležijo med vrhom Latham in J vrhom in se imenujejo s S proti J: Cortina d'Ampezzo, Gorizia, Udine in Scialtali di Cortina (po sekciji CAI). Prva plezalca: Tremonti in M. Bianchi, 6. sept. 1958. Ocena: IV-V.

Južni ali Londt Peak (4895 m): vrh sta prva preplezala Z. G. Londt in afriški vodnik Oforo z nosačem dec. 1924. Preplezala sta ga tudi R. Hildebrand in K. von Wiest jan. 1938, z Igel, sestopila sta po JZ grebenu. Z Igel se je nanj povzpел M. Tremonti sept. 1958, ki pa se je težavam izognil s prečenjem desno in na greben Londt.

Peak A in Peak B: Dvojčka v V grebenu J vrha je preplezal N. R. Rice sam, 23. januarja 1932. Peak A (vzhodni) je lahko dosegljiv z JV. Na Peak B prideš po kuloarju v SZ kotu (krušljivo). Z njegovega vrha je lep razgled na V steno Mawenzija.

Wissman Peak (4725 m): Vrh v SV grebenu Nordecka sta prva preplezala J. Keith in Slingerjeva 5. febr. 1954.

V stena Mawenzija

Teren na tej strani je zelo težak in malo raziskan. Če je vreme lepo, so lepi pogledi v V steno in Great Barranco iz obeh sedel med Latham in South Peakom. Najlaže se je povzpeti od koč Mawenzi na tistega, ki leži J od Igel. Dve zelo globoki soteski imenovani Great in Little (ali Lesser) Barranco se pričneja na V strani Mawenzija in potekata proti SV vse do gozda. Prečila sta ju A. H. Firmin in J. W. Howard, z dvema bivakoma. Pristop do Great Barranca je od koč Mandara ali Horombo. S strani Lesser Barranca je dosegljiva s prečenjem s Saddle pod Wissman Peakom ali po poti Njara. Prvi poskus in pogled v I. 1953 so Dawnine, Firman in Wilkinson prečili v V steno iz Doline treh kraljev (Three King's Valley) do JV roba. Prečili so glavni žleb in plezali nekaj časa po steni pod Latham Peakom.

V stena Mawenzija je še deviška in zaradi težkih pristopov je verjetno ne bodo veliko obiskovali.

Vzponi v Kilimandžaru

1862–1889

Od tedaj, ko je misijonar John Rebmann 11. maja 1848 zagledal snežišča Kilimandžara iz V ravnin, je preteklo 14 let do prvega poskusa. Novembra 1862 je raziskovalec Baron von Decken z Ottom Kerstenom dosegel višino 4200 m. Misijonar Charles New (iz misijonarske postaje v Ribi blizu Mombase) je 28. avgusta 1867 prvi dosegel snežišče na Saddlu. Drugi obiskovalci Kilimandžara so bili: dr. Fischer (1883), H. H. Johnston (1884), Teleki in von Höhnel (1887). Ta raziskovalna doba se konča z vzponi geografa Hansa Meyerja iz Leipziga in vodnika Ludwiga Purtschellerja iz Salzburga. L. 1889. Mayer je dosegel na Kibu višino 4600 m. Dve leti kasneje je organiziral odpravo in s Purtschellerjem opravil naslednje vzpone:

3. okt. je dosegel rob kraterja po ledeniku Ratzel.

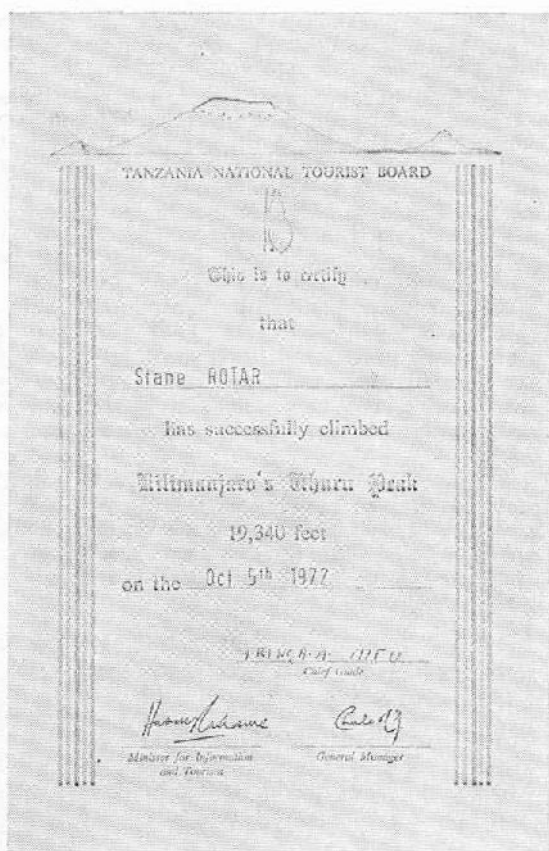
5. okt. – prvi vzpon na najvišjo točko Kiba 5802 m, pravtako po ledeniku Ratzel.

15. okt. – vzpon na Klute Peak v Mawenziji.

18. okt. – zopet je dosegel rob kraterja na Kibu na sadlu H. Meyerja.

Uradno potrdilo o vzponu na vrh Kiba.
Dokument smo dobili s potrdilom, ki
ga je podpisal vodja nosačev
Iringa A. Mtu (gl. str. 65).

1890–1918

Okt. 1892 sta Johannes in Körner odkrila pot iz Moshija in dosegla rob kraterja na sedlu Johannes in se povzpela še na skalno vzpetino J od sedla Gillman's Point. Drugi, ki so v začetku 20. stol. dosegli sedlo Johannes, so: dr. Uhling, ki je raziskoval ledenike, Mühlhäuser, Gunzert, dr. F. Jaeger, W. Methner, dr. E. Forster in H. Rohrbeck.

6. jul. 1909 sta M. Lange in Weigele opravila najvišji vzpon na najvišjo točko Kiba, takrat imenovano Kaiser Wilhelm Spitze, iz sedla Johannes po današnji turistični poti in nadaljevala po robu kraterja do kote Furtwangler, od koder sta se razgledala po Great Western Brachu. 29. julija 1912 sta se E. Oehler in F. Klute kot prva povzpela na H. Meyer Peak, najvišji vrh Mawenzija. Prva sta se povzpela na Kibo z Z po ledeniku Drygalski in sestopila v Western Breach.

Dostopi do spodnjih pobočij gora so postali lažji, ko je bila narejena pot iz Maranguja, Bismarckova (Mandara) in Petrova koč (Horombo). Izbruh 1. svetovne vojne je preprečil gradnjo koč Kiba. Do takrat so vsi plezalci kot zadnji bivač uporabljali nekoliko nižje ležečo votlino H. Meyerja. L. 1914 so se na Kibo povzpeli W. von Ruckteschell z ženo (povzpela se je do roba kraterja – 1. ženski vzpon) in C. von Salis, nekaj mesecev za tem pa W. C. West sam.

1919–1963

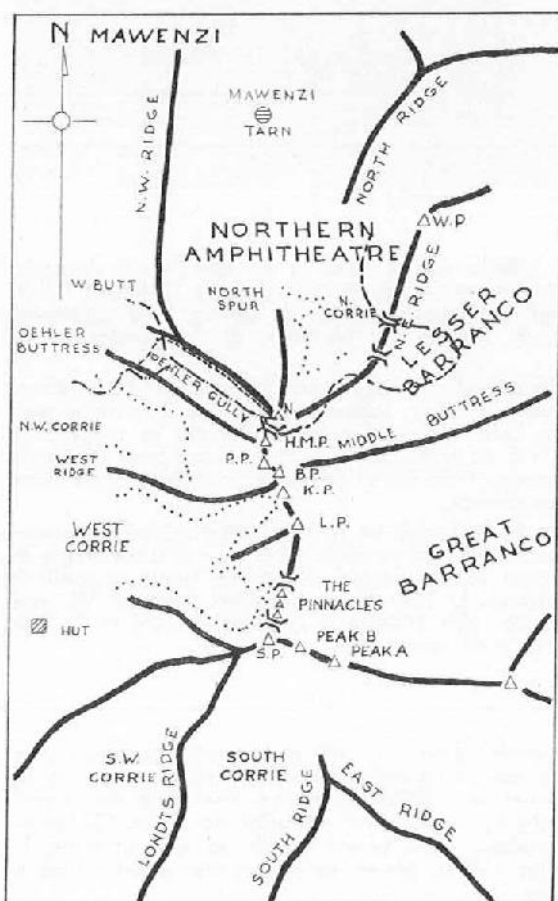
Po vojni je Kilimandžaro ležal v britanski koloniji. L. 1921 je bila organizirana velika odprava. C. Gillman in P. Nason sta razvila na sedlu Johannes zvezno zastavo in se povzpela na skalno vzpetino, ki danes nosi Gillmanovo ime. Poskušala sta prečiti na vrh Kiba. Od l. 1925–1927 je bilo opravljenih več vzponov na Kibo: G. Londt, dr. Reusch W. C. West z McDonaldovo (prvi ženski vzpon na vrh, opravila je tudi vzpon v Mawenziju) in C. Zeidler. Večino teh navez je spremljal eden od obeh afriških vodnikov, Jonathan ali Oforo.

L. 1927 je tudi pričetek znanstvenih raziskav na Kilimandžaru. Mosterz, Nilson, Cotton, Jaeger, Moreau in Geilinger so obiskali pogorje. L. 1930 je švicarski pilot Mittelholzer preletel Kibo in ga fotografiral.

Pomemben dogodek istega časa je bila ustanovitev Gorskega kluba V Afrike, ki se je kasneje preimenoval v Gorski klub Kilimandžaro. Najvidnejši ustanovitelji so bili Gillman, Rice, Ungerer in dr. Reusch. L. 1932 je bila zgrajena koča Kibo, hotel je začel organizirati vodnike in nosače (več od njih se je povzpelo na goro preko stokrat). Od tega časa je Kilimandžaro postajal bolj in bolj znan, vse več ljudi je doseglo Gillman's Point. Naraščalo je tudi število plezalcev, ki so opravljali vse težje vzpone (po ledeniku Heim in Kersten na Kibo), zgrajena je bila koča Mawenzi. L. 1938 je Eisenmanova odprava opravila prečenje vseh vrhov Mawenzija in več novih smeri je bilo preplezanih na H. Meyer Peak.

L. 1953 je univerza Sheffield poslala odpravo, ki je opravila natančne geološke študije o gorovju in 2. odpravo l. 1957. L. 1960 so šole v Nairobiju poslale na goro skupine dečkov, ki so se masovno povzpeli na Gillman's Point. V Loitokitoku je bila ustanovljena planinska šola, najhitrejši vzpon na Uhuru Peak in nazaj so opravili inštruktorji te šole (13 ur in 20 min. — ponoči). L. 1955 se je v JV pobočjih Mawenzija pripetila huda letalska nesreča, mrtvi so bili vsi potniki in vsa posadka. V krater so skakali padalci.

Ko je Tanganjika postala samostojna, so se odločili, da bo na najvišjem vrhu Afrike plapolala narodna zastava, na nesrečo pa so jo morali razviti na Gillman's Pointu, ker zaradi slabih snežnih in vremenskih razmer niso mogli prečiti na glavni vrh. Leto kasneje, 9. dec. 1962, na Dan republike, so ponesli zastavo po novi poti Umbwe, ki jo je klub Kilimandžaro pravkar odprl in jo razvili na najvišji točki Kiba, preimenovali v Uhuru Peak.

Grebenska karta Mawenzija

Popravek: V PV 1973/1 v prilogi za 1. sliko na 2. str. zgoraj manjka ime avtorja prof. Pavla Kunaverja (Zadnji junaki nad Velikim črnim jezerom). Gl. članek P. Kunaverja »V šali viharikov« v tej številki.

Uredništvo

Krajevna imena Kilimandžara

Rebmann je razlagal, da Kilimandžaro v jeziku suahili pomeni gora moči, a pomeni lahko tudi gora karavan, toda dokazov za take razlage ni. Razlagal je tudi, da Kibo v jeziku plemena Chagga pomeni sneg.

Tri vulkanske skupine imajo afriška imena: Kibo (Ki), Mawenzi in Shira. Pomen teh besed je nejasen, zato je Dutton dejal, da Kibo pomeni slon, Mawenzi pa lovca Masuja. Z vidika njihovega vulkanskega nastajanja je zanimiva stara legenda plemena Wačagi, ki jo je objavil dr. Reusch v knjigi Ica Cap 1.

»V starih časih, ko sta še oba kadila svoji pipi, je Mawenziju pričela ugašati. Šel je k svojemu večjemu, a mlajšemu bratu Kibu, in si sposodil ogenj. Nekaj časa je kadil, nato pa mu je pipa spet ugasnila. Zopet je šel na posodo h Kibu. Toda ta se je zelo razjezil in ga tako močno premlatil s palico, da vsakdo lahko še danes vidi Mawenzijev razbiti obraz kako trpko se drži.« Wačaggi verjamejo, da se je osramočeni Mawenzi takrat obdal z oblaki in res le redkokdaj vidiš Mawenzi brez oblakov.

Dr. Reusch je prav tako objavil abesinsko legendo o kralju Meneliku I., sinu kralja Salomona in kraljice iz Saabe. Ko je kralj osvojil V Afriko je na svojem povratku taboril na Saddlu. Začutil je bližino smrti, splezal v krater Kiba in izginil v njem s svojimi sužnji, ki so nosili dragulje in zaklade. Tu spi za vedno. Toda vstal bo potomec njegovega rodu in obnovil nekdanjo slavo Etiopije z osvojitvijo pokrajine vse do reke Rufuji. Splezal bo na Kibo, našel Menelikove dragulje, med katerimi bo Salomonov pečatni prstan. V trenutku, ko si ga bo nataknil, bo postal moder in junaški, kot je bil Salomon. Tako pravi legenda.

Večina imen na Kilimandžaru je nemškega izvora. Najvišji vrh Kiba je H. Meyer imenoval po Wilhelmu II., 1962 pa je bil preimenovan v Uhuru Peak. Prva kočja ob turistični poti, ki se je imenovala po Bismarcku, železnem kanclerju, je bila preimenovana v Mandaro, druga po Karlu Petersu pa v Horombo. Po Nemcu Wissmanu se imenuje vrh v Mawenziju.

Ledeniki na Kilimandžaru se kot na Mt. Kenyi večinoma imenujejo po znanstvenikih in geografih: Ratzel je bil nemški geograf, E. von Drygalski polarni raziskovalec, geograf in glaciolog, W. Credner geolog, A. Penck geolog in glaciolog, A. Heim švicarski geolog in glaciolog. Ti niso nikdar obiskali gorovja. Ledenik Rebmann se imenuje po prvem Evropejcu, ki je videl Kilimandžaro, podobno Decken in Kersten.

Vrhovi nosijo imena plezalcev. Najvišji vrh Mawenzija sta Oehler in Klute imenovala po Hansu Meyerju, drugega pa po njegovem tovarišu Purtschellerju. Eisenmann je imenoval Oehlerjev žleb, Klute in Borchers Peak (Borchers je bil eden od podpornikov njegove odprave). Po Lentu, ki je obiskal gorovje l. 1890, se imenuje nekaj manjših vrhov na SZ strani Kiba. Sedlo Johannes se imenuje po okrajnem oficirju iz Moshija, ki je prvi dosegel to točko l. 1898 in se povzpel na manjši vrh imenovan po Gillmanu, pomembnem članu Gorskega kluba V Afrike. Ledenik v notranjosti kraterja se imenuje po W. Furtwanglerju, ki se je povzpel na goro l. 1912. Stella Point se imenuje po gospe Latham, ki je z možem K. Lathamom dosegla to koto l. 1925. Po njegovem sorodniku dr. D. V. Lathamu, enem od ustanoviteljev Gorskega kluba V Afrike, se imenuje vrh v Mawenziju. Dr. Resch je poimenoval koto Elveda (sijoč) in Leopardovo koto po zmurnjenem leopardu, ki ga je l. 1926 našel tam. Po Reuschu se često imenuje notranjost kraterja Kibo (Ash Pit).

NAŠI VZPONI, DNEVNIK ODPRAVE

4. 10. smo se razdelili v dve skupini, ena je odšla proti bivoku Mawenzi, druga proti zavetišču Kibo (4500 m). Obe skupini sta v snežnem viharju dosegli izhodišča naslednjega dne.

5. 10. Vzpon na najvišji vrh Mawenzija Hans Meyer Peak 5149 m in sicer: 2 člana po smeri Oehler Gully (III), sestop vseh 5 članov po smeri Oehler Buttres varianta (IV).

Vzpon na Kilimandžaro mimo votline Hans Meyer, 2 člana na Uhuru Peak 5895 m, 6 članov na Gilman's Point 5685 m, 1 član je od vzpona odstopil in sestopil v bazo, v bazo so sestopili vsi s Kilimandžara in 1 član z Mawenzija.

6. 10. 4 člani se napotijo do zavetišča Kibo, 3 iz zavetišča Mawenzi, 1 iz baze Horombo, 3 sestopijo v bazo iz zavetišča Mawenzi.

Smer naše naveze je šla precej bolj levo od smeri prvopristopnikov.

7. 10. 2 člana sta preplezala ledenik Ratzel in se povzpela na Uhuru Peak, 2 člana na Gilman's Point, 2 člana SZ greben Hans Meyer Peaka v Mawenziju po varianti O (II, IV), 7 članov gre iz baze do zavetišča Mawenzi, dva nadaljujeta pot v V ostenje Mawenzija. Planira se prvenstvena smer. 2 člana gresta iz zavetišča Mawenzi v zavetišče Kibo.

8. 10. Člana, ki sta v V steno vstopila prejšnji dan, sta v steni bivakirala in ta dan izstopila v neposredni bližini Hans Meyer Peaka. S tem je bilo prvič preplezano ostenje Hans Meyer Peaka.

3 člani so povzpno na Gilman's Point, 2 člana se iz zavetišča Mawenzi napotila pod SV steno, da se ugotovi, kje sta plezalca, oziroma, če sta v V ostenju. 1 član je obolel za višinsko boleznijo, pospremimo ga v bazo, 3 člani pridejo na Mawenzi zavetišče zaradi zamenjave in nadaljnje zveze s članoma, ki sta odšla v V steno, in morebitne intervencije. Ker je vzpon v V steni uspešen, zavetišče Mawenzi zapustimo. 2 člana gresta iz zavetišča Mawenzi v zavetišče Kibo.

9. 10. Vzpon 2 članov na Uhuru Peak in sestop v bazo. Priprave in sestop vseh članov v Marangu. Načrti na gori izvršeni srečno in uspešno.

10. 10. Urejanje opreme, čiščenje, umivanje, menjava denarja v Moshiju, izplačilo nosačev in podobno.

11. 10. Odhod, Moshi, Arusha, narodni park Manyara, vstopnino za park je plačal vsak sam. Vrnemo se v Arusho, kjer prespimo.

12. 10. Kontakti s tanzanijskimi organi zunanjega ministrstva in Mount kluba. Povratek v Kenijo v Nairobi.

13. 10. Vrnemo avtomobila, s katerima smo prevozili po 1400 km. Uredimo prevoz na letališče. Vsak mora prispevati po 7,5 dolarjev, ker so stroški narasli.

14. 10. Ureditev formalnosti na ambasadi. Pakiranje prtljage in ob 19.40 odhod na nairobijsko letališče.

15. 10. Ob dveh poletih iz Nairobija z vmesnim postankom v Atenah. Ob 10.20 pristanek v Frankfurtu. Ob 15.30 dalje z vlakom Stuttgart-München-Jesenice.

16. 10. Ob 5.10 Jesenice. Ob 6.45 doma.

Odpravo so financirale največ delovne organizacije, PD Kranj in člani odprave sami. Uporabljali smo Guide Book to Mt. Kenya and Kilimanjaro 1963. Dan pred odhodom smo dobili popravljeno izdajo iz leta 1971. To izdajo je uredil in dopolnil Mr. John Mitchell v oktobru 1971. Za V ostenje Mawenzija, ki se razprostira v dolžino več kot 6 km, še pišejo, da je skoraj povsem deviško. Prvi obisk do pod stene je bil v letu 1953. Do sem so se prebili iz doline Treh kraljev. Pod steno so prečili grapo proti J in se po JV povzpeli na greben v bližini Latham Peaka. V letu 1964 sta plezalca R. A. F. hotela preplezati grapo med Nordeckom in H. Meyerjem, a sta prišla le 250 m visoko. V letu 1968 se omenja vzpon I. F. Howellani Higginsa, češ da se o njem le pripoveduje. V letu 1970 je bil v steni Latham Peaka vzpon Fritz Lortscher sam. V letu 1971 govore o spustu po grapi med Nordeckom in H. Mayerjem.

Ne v registru vzponov v Tanzaniji in ne v že izdelanem vodiču omenjene smeri niso vrisane, čeprav skica obstaja in so v drugih ostenjih Mawenzija vse obstoječe smeri vrisane.

Prepričani smo, da je naša smer prva v V ostenju vrhov H. Mayerja in Nordecka, saj plezalca nista naletela na nobene sledi, noben klin. Plezalca, ki sta opravila ta podvig, sta odlična in izkušena alpinista, ki vsekakor spadata v naš alpinistični vrh.

Zaključek

Prvič v zgodovini našega odpravarstva se je uresničilo sodelovanje predstavnikov JLA v alpinistični odpravi.

Odpravo so sestavljali:

Stane Bergant, Franci Ekar, Emil Herlec, dr. Matija Horvat, Brane Jaklič, ing. Tomaž Jamnik, kapetan Živko Juroš, Nande Kern, Franjo Kreačič, poročnik Slobodan Lončar, Tone Perčič, Stane Rotar, Marjan Ručigaj, Franci Šter, Nejc Zaplotnik, dr. Gorazd Zavrnik.

Naloge posameznih članov so bile razdeljene na naslednja področja: transport, finance, zdravstvo, prehrana, literatura, vodja je skrbel za neposredno koordinacijo. Vodilo nam je bila skromnost in hkrati čim večji uspeh.

Zdravstvena preventiva je dosegla nadpovprečen uspeh, na poti ni bilo nobenega znaka kakršnega koli obolenja ali drugih motenj, kar je rezultat temeljite strokovne priprave in takojšnjega ukrepanja na kraju samem.

90 % hrane smo vzeli s seboj, ostalo pa smo dokupili na poti. Uporabljali smo samo domače izdelke, ki so se odlično obnesli. Alkoholni pijačam smo se izognili.

Vsekakor je končni izid pokazal, da je bila hrana odlično in preračunljivo izbrana. Največji problem je bil prevoz do Nairobija. To je rešila nemška potovalna agencija, vozovnice od Ljubljane do Nairobija in obratno smo plačali v naših dinarjih. Za prevoz iz Kenije v Tanzanijo smo najeli terenski vozili. Za voznika sta bila izbrana samo dva izkušena voznika tudi za levo stran, kajti nezanesljivega šofiranja si v takih okoliščinah nismo upali privoščiti.

Spoznali smo mikavno pogorje Kilimandžara, letošnji jubilejni cilj prve samostojne kranjske alpinistične odprave. Mislimo, da ni neskomno, če trdimo, da je to hkrati

prva jugoslovanska odprava v to pogorje, ki se je sistematično spoprijela z alpinistično pomembnimi in zahtevnimi cilji.

Ko sem bil določen za vodjo odprave, sem se počutil neprijetno kljub izkušnjam v prejšnjih odpravah. Imel sem točno predstavo, kako naj celotna odprava poteka, vendar pa nobenega jamstva, da se bo to res tako godilo. Pokazalo se je, da je bil strah odveč. Vsak član odprave je z veliko odgovornostjo in požrtvovalnostjo izpolnjeval svoje naloge. Pri takem kolektivu je uspeh neizogiben. Pomembno je bilo morda tudi to, da smo bili zbrani na istem mestu.

I. jugoslovanska afriška alpinistična odprava opravičuje izdatke. Kljub težavam s prevozom nismo prekoračili planiranih stroškov. Upam, da nam nekateri sosednji alpinistični krogi ne bodo očitali lokalizma, ker smo na pot odšli sami. Spomnil bi jih, da je Kranj do sedaj vedno v veliki meri podpiral alpinistične akcije, v katerih so sodelovali kranjski alpinisti ali pa tudi ne.

Vsem delovnim organizacijam in posameznikom, ki so nam nesebično stali ob strani, se iskreno zahvaljujem; prav posebno pa upravnemu odboru PD Kranj s predsednikom Cirilom Hudovernikom na čelu.

V DEŽELI MASAJEV

ING. TOMAŽ JAMNIK

O

odprava je za nami. Na svidenje, Kilimandžaro in Tanzanija! Želim si, da bi se ponovno srečali.

Avto neusmiljeno požira kilometre in brzi skozi najbolj zapuščene predele kenijske visoke planote. Lepa asfaltirana cesta se vzpenja in spušča po travnatem svetu na redko obraslim z akacijami in dostojanstvenimi baobabi. Naselja so vse redkejša, le črede živine z visokoraslimi vitkimi pastirji pričajo, da tudi tu prebivajo ljudje. Vozimo se skozi deželo Masajev. Skozi deželo plemena nomadskih živinorejcev, ki so se na vzhodnoafriškem področju uspeli najdlje upirati prodirajoči civilizaciji. Lepa asfaltirane ceste režejo njihovo domovino, po njih drve limuzine s poškrbljenimi vozniki za volanom, oni pa — nekaj metrov s ceste — skoraj nemoteno nadaljujejo svoj nomadski način življenja, ki so se ga naučili od očetov in dedov. Čeprav so otroci divjine, tega ne kažejo niti pri svojem obisku v mestu. Gibljejo se sproščeno in samozavestno. Zdijo se nekam vzvišeni nad svojo okolico. Čeprav zaviti samo v svoje tradicionalno rdeče ogrinjalo, z raztrganimi opankami na nogah, se obnašajo kot premožni farmarji pri nakupovanju.

Tanzanijski in kenijski turizem kuje iz njihovega imena in običajev lepe denarce. Zato ni čudno, da nam v vseh trgovinah s spominki ponujajo originalne masajske nože, originalna masajska kopja, originalni masajski nakit itd. Občutek imam, da mora biti razvita prava industrija, ki vse to proizvaja. Prav zanimivo bi bilo izvedeti, kolikšen del na ta način pridobljenih denarjev gre v masajske žepe. Verjetno le denar, ki ga dobe za poziranje turistom ob cesti.

»Pazi, čreda živine je pred nami!« me na nekem ovinku opozori Mitja, ki ima lepši pregled po cesti. Čeprav imamo slabe skušnje s fotografiranjem Masajev, kljub temu previdno pripravimo aparate. Ne zamenjaj. Za čredo mlad vojščak s skupino deklet ne kaže sovražnosti. Ko se pripravljamo za fotografiranje, nam z znamenji pokaže, da ga za odškodnino smemo slikati. Stisnemo mu nekaj drobiža v roko, spremljevalkam sladkorčke in fotoaparati zašklepečejo. Želimo čimbolj izkoristiti ugodno priložnost in prinesiti domov spomin na »krvoločnega« bojvnika. Vojščak ne more biti starejši od najmlajših članov naše odprave, dekleta so še mlajša. Franjo meni, da so

pravzaprav še pravi otroci. Vsi so ogrnjeni v rdeča ogrinjala, dekleta so zavita še v nekakšna krila iz istega blaga. Ena med njimi nosi na kolku pod ogrinjalom otroka, ki ga hrupno fotografiranje prav nič ne moti. Dekleta in vojščaki so okrašena s pisanim nakilom iz živobarvnih kroglic. Dekleta nosijo okrog vratu posebno široko in pisano ogrlico, ki jim kot nekakšen ovratnik sega prav do prsi. So razoglave in po glavi pobrite. Mladičovo glavo zašilja prav umetelna pričeska. Lasje so spleteni v drobne kitke in premazane z neko mešanico rdečkaste barve, tako da je videti, kot da bi bil pokrit s čelado. V roki drži dolgo kopje, ostro rezilo se bliska v soncu. Le nerad ga da iz roke. O tem, da bi ga prodal, sploh noče slišati, čeprav mu Franjo ponuja zanj desetkrat več, kot je cena za tako kopje v Arushi.

»Kopje je njegovo osnovno oružje,« komentira kapetan Živko. »Isto kao kod naših vojnika puška.« Med ogledovanjem kopja opazi Matija vdrtino v rezilu. »Simba, simba,« zatrjuje Masaj, ki je opazil naše zanimanje. Verjamem mu, da je kopje imelo opravka z levom, vendar pa zaradi njegove mladosti dvomim, če je bilo tedaj v njegovih rokah.

Ko nadaljujemo vožnjo, se pogovor še dolgo vrti okrog Masajev in njihovih običajev. Matija ve povedati, da se njihova dežela razprostira od etiopske meje na severu preko Kenije in sega na jugu prav v Tanzanijo. Celotno plemo šteje preko 100.000 duš. Seveda je to le približna ocena, naletimo tudi na višje številke. Masaji so niloto-hamitskega izvora. Verjetno so nilotidi (črnci) med naseljevanjem zdajšnje domovine naleteli na hamite (belce), ti pa so se med njimi sčasoma popolnoma utopili. Ostale so le nekatere značilnosti hamitskega jezika, ki jih pri nilotskih plemenih globlje na zahodu ni.

Črnska podskupina nilotidov se ponaša z visokimi postavami. Zato je razumljivo, da je to značilno tudi za Masaje. Značilne so predvsem izredno dolge nage.

Verjetno ni naključje, če so se črni atleti iz Kenije in Ugande tako močno uveljavili na zadnjih dveh olimpijadah.

Imajo ozke obraze z dobro izraženo brado, nosove ravne in razmeroma ozke, ustnice mesnate in srednjedebele, barva kože je svetlo do temnorjava, lasje črni in svedrasti, prav tako temne so tudi oči.

Masaji so popolni nomadi in potujejo v skupinah s svojo živino. Seveda jim prodirajoča civilizacija vedno bolj ovira svobodno nomadsko življenje. Gojijo predvsem govedo, veliko manj imajo koz, ovc in oslov. Obdelovanje zemlje jim je tuje in pod častjo. Zanimivo je, da se tudi z lovom ne ukvarjajo. Edina izjema je lav na leva. Lotijo se ga oboroženi samo s kopjem in nožem. Zmagovalca častijo kot največjega junaka. Tudi ta lov bo kmalu samo še spomin na slavno preteklost, pa ne zato, ker ni več pogumnih Masajev, le levov je vedno manj in zaščiteni so. Divji lov kenjska oblast strogo kaznuje.

Prehrana Masajev je dokaj enolična. Hranijo se predvsem z mesom, mlekom, maslom in krvjo, ki jo pijejo pomešano z vodo ali mlekom. Kri jemljejo govedu največkrat kar na paši. S posebno puščico predro žilo in zajamejo potrebno količino krvi. To navado najdemo tudi pri drugih nomadskih plemenih na severu in zahodu in je verjetno hamitska dediščina. V prehrani se držijo tabuja, ki prepoveduje v istem dnevu uživanje mesa in mleka. Tabuji jim prepovedujejo tudi uživanje rib. Ker ne zavračajo hrane, ki jo naberejo med svojimi pohodi, imajo na svojem jedilniku tudi sočivje in med.

Njihovo življenje je strogo patriarhalno urejeno. Poglavar naselja je obenem tudi vrhovni sodnik in ima najvišjo oblast v plemenu. Oblast enega poglavarja ne obsega več naselij. Suženstvo pri Masajih ni poznano, čeprav obstajajo manjvredne kaste kovačev in lovcev. Posebno zanimiva je razdelitev moške družbe. Možje so razdeljeni v starostne skupine. Časovni interval, potreben za prehod iz ene skupine v drugo, znaša 15 let. Prvo skupino tvorijo dečki, ki po obrezovanju napredujejo v skupino mlajših bojnikov, ti med starejše bojavnike in končno med starce. Med obrezovanjem in sprejemom med mlajše bojavnike potujejo dečki v skupinah po vsej masajski deželi. Ko so sprejeti med bojavnike, smejo spati v posebnih samskih kočah z neporočenimi dekleti. Sele ko napredujejo med starejše bojavnike, se smejo tudi poročiti. Za nevesto morajo plačati zelo visoko doto njenemu očetu. Doto plačajo z živino. Živina je edino merilo bogastva in ugleda pri Masajih. Revni bojavniki brez živine se zelo težko poroče. Masaji so znani po svoji bojevitosti. Zato so uspešno zavajali področja, na katerih sedaj prebivajo. V preteklosti so bili zelo sovražno sosednjim plemenom črncev Bantu, ki so jih napadali in jim jemali živino. Kraja živine in spopadi s sosednjimi plemeni so sedaj le še izpadi posameznih mladih vojščakov in bodo sčasoma verjetno popolnoma pozabljeni. Kljub vedno ožjemu stiku s civilizacijo odklanjajo strelno orožje in so še vedno oboroženi s tradicionalnim orožjem. Uporabljajo predvsem sulice. V bližnji preteklosti pa so se za svoje spopade oboroževali še z laki in puščicami, noži, lesenimi kiji in usnjenimi ščiti.

Masajski
vojščak

Kot pri mnogih črnskih plemenih je tudi pri Masajih posebnost njihov lišp. Nosijo velike in težke uhane, ki jim segajo prav do ramen. Luknje v ušesnih mečicah se zaradi težkih uhanov raztegnejo tudi do 15 cm. Ženske nosijo pisane ogrlice, ki so lahko kar v desetih nizih nanizane okrog vratu. Tudi zapestnice nosijo v več nizih in segajo včasih od zapestja do komolca. Podobno imajo okrašene tudi gležnje.

Vojščaki si svedraste lase spletaajo v kitice ki jih utrdijo s tem, da jih namažejo z zmesjo loja in prsti. Ker je prst rdečkaste barve, so videti kot rdečelasci. Poraščen obraz pomeni pri Masajih neurejenega in zanemarjenega vojščaka, zato si skrbno pulijo brado. Na svojih tatinskih pohodih v preteklosti so si telo mazali z rdečo in belo barvo, da bi vzbujali strah pri sovražnikih.

V preteklosti so namesto blaga uporabljali kože in jih krasili s ptičjim perjem. Za slavnostne ples in obrede si posade na glavo posebne diademe iz nojevih peres ali pa pokrivala iz levje kože.

Verujejo v najvišjega boga Ngai. To je obenem tudi bog dežja. K njemu se zatekajo v sušnih obdobjih ali ob velikih deževjih. Verujejo, da ima poglavar, ki je obenem tudi vrač, magično moč. To verovanje mu daje s tem vso oblast nad skupino. V žival-skem svetu po božje časte kače, ki jih imajo za svete živali. Poleg tega verujejo, da imajo tudi nekatere rastline magično moč in jih uporabljajo kot zdravila.

Močna navezanost na plemensko skupnost in nomadski način življenja sta ohranila stare običaje in način življenja. Kakor se spreminja življenje Afrike, se spreminja tudi življenje Masajev. Moderni čas jih postavlja pred nove probleme in terja od njih nova in nova prilagajanja. Najbolj spoštovani razred – bojovníki vedno bolj izgubljajo svoj prvotni pomen. Kenijska in tanzanijska država jih s prehodom na moderno gospodarstvo vedno bolj utesnjujeta. Na področjih, kjer so nekoč le oni vladali, rastejo obširne farme ali pa nacionalni parki. Prihodnost bo pokazala, kako se bodo vključili v modernejši utrip življenja. Že sedaj pa se pojavlja vprašanje: Ali jih bo moderno urejeno življenje osrečilo? Ali je ljudstvo, navajeno prostosti v širnih savanah, sploh mogoče brez škode za obstoj naseliti na določenem mestu? Morda pove zadosti že Matijeva misel, ki se je z Masaji ukvarjal bolj po zdravniški plati: »Kljub enolični in mastni prehrani pri sedanjem načinu življenja ne vedo za srčni infarkt!« Bodo srečnejši, ko se bodo lahko v limuzinah vozili po svoji deželi in za ceno udobja z jutranjo telovadbo ob radijskem sprejemniku odpravljali odvečne kilograme s svojih sedaj še tako vitkih teles?

Viri:

Dr. T. Pogačnik: Srečanje z Masaji (Proteus 71/72, št. 3).

G. P. Murdock: Africa – Its Peoples and Their Culture History.

ČETRT STOLETJA

FRANCI EKAR

»Onkraj grebenov obeh Kočen, ki potekajo na vse strani obzorja, skrita nad globoko dolino Kokre, umaknjena nad Povšnarjevo planino, leži zahodna stran Kočne. Ta stena, visoka okrog 600 m, izrazito plezalnega sveta pa ima le okroglo polovico te višine, ni spadala med velike probleme, ki jih je bilo treba še rešiti v Savinjskih Alpah. Plezala sta jo I. 1936 Cene Malovrh in Ciril Hudovernik iz Kranja« (Iz Režkove knjige »Stene in grebeni«).

To je prva registrirana plezalna storitev naveze iz Kranja, prvenstvena smer v zahodni steni Kokske Kočne. Prav ta naveza je sodelovala pri ustanavljanju kranjske alpinistične skupine. Zaradi vojnih časov se je premaknilo v leto 1947 – ko je bil ustanovljen alpinistični odsek Kranj.

V istem letu so bile prve registracije plezalnih vzponov nižjih stopenj. V prvem letu je načeloval Ciril Hudovernik, sodelavci so bili Brezar, Dovjak, Jalen, Lampret, Malovrh, Prinčič in člani mlajše skupine »GAMS«. Ti so kasneje prestopili v novo ustanovljeni AO: Fras, Gašperlin, Gunčar, bratje Herlec, Jenko, Jezeršek in še nekateri.

V drugem letu obstoja je delo teklo po načrtanem programu, ki je vseboval izpolnjevalne in začetne alpinistične tečaje, kasneje so se spoprijeli z udarniškiimi akcijami in izgradnjo planinskih postojank, gorskih poti ... Kvaliteta plezalnih vzponov je rasla,

o čemer pričajo plezalne smeri: Direktna in skalaška v Špiku, Hudičev steber v Prisojniku, Jugov steber in skalaška v Triglavu, smer Jesihove v Travniku itd.

L. 1950 je Roman Herlec presenetil s prvenstveno smerjo zgornje težavnostne stopnje v Šitah. Plezal jo je z Radom Kočevarjem. Kranjčani so obiskali Grossglockner že l. 1952. Nato so spoznali še Dolomite, šli na Dachstein in v Visoke Ture.

Pozimi 1954 je za las manjkalo do velikega uspeha kranjskega AO. Žvokelj in Jenko sta si zamislila vzpon preko skalaške smeri v Špiku. Preplezala sta do vrha stebra, nato pa sta morala zaradi vremenskega preobrata in pomanjkljive opreme sestopiti. V nadaljnjem obdobju je bilo opravljenih veliko vzponov V, med njimi več prvenstvenih zimskih in letnih v Kamniških Alpah. Emil Herlec je med mnogimi drugimi smermi preplezal tudi Herletovo smer v Ojstrici, ki je takrat veljala za zelo zahtevno smer (–VI).

V l. 1959 je bila organizirana odprava v Centralne Alpe. Poleg vzpona na Mont Blanc, Dent du Géant, na Matterhorn in Dufourspitze so v tem času Kranjčani preplezali greben Rochefort. L. 1960 so poskrbeli za naraščaj. Bilo je veliko adziva, predvsem pri srednješolski mladini. Delo AO je postalo vse bolj organizirano, sestanki so dobivali trdne vsebine, na vrsti so bile strokovne teme, razgovor ob diapozitivih in knjigah. Starejši so vodili in skrbeli za mlajše. Pripravniki in člani so se redno udeleževali tečajev ali taborov, ki jih je organizirala komisija za alpinizem. Leta 1960 je potekla še ena domača odprava v Komove, kjer si je AO Kranj zabeležil tudi prvenstvene smeri. Vodja odprave je bil takratni načelnik Jože Žvokelj. Istega leta so člani AO pomagali pri trasiranju Gorenjske partizanske kurirske poti (Patner, Langerholz, Žvokelj, Sekloča, Ekar). Leta 1961 sta Ekar in Keše obiskala Grossglockner. Preplezala sta nekatere grebene, glavnega cilja, povzpeti se čez Pallavicinijev žleb, nista dosegla. Nekaj let kasneje je tu čez prišlo precej kranjskih alpinistov.

Doma si je AO zapisal vzpon čez Čopov steber v triglavski steni (Pretnar-Vogelnik). Leto 1962 je bilo za slovenski alpinizem zelo plodno. Kranjska naveza je po naključju prišla v stik z navezo AO Jesenice in v odpravi štirih članov, katere vodja je bil Milan Valant, je uspela preplezati Peutereyski greben in Južni greben Aig. Noire (jeseniška

Člani odprave, od leve proti desni stojijo: Zaplotnik, Lončar, Ružičaj, dr. Horvat, Iringa, Bergant, Herlec, nosač Feliks, Šter, Juroš, Kreačič, ing. Jamnik; čepe: Percič, vodja Ekar, Kern, dr. Zavrnik, Jaklič

Pod vročim afriškim soncem je vsaka senca dobra. Naša karavana pri postanku Iz arhiva ekspedicije

dr. Ažman, Valant, kranjska Travniki, Ekar). Prva večja odprava po zvezni v Himalajo je bila odprava na Kavkaz l. 1963. V njej so se znašli kar štirje Kranjčani (Žvokelj, Keše, Jamnik, Ekar). Zabeležili so vzpone na 9 različnih vrhov, trajali so po več dni. L. 1964 nastopi bera standardnih klasičnih vzponov in veliko zimskih poskusov prvenstvenih smeri, toda zaradi slabega vremena uspeha kljub naporom ni bilo. V tem letu je prva članica AO, Kobijeva, preplezala raz Jalovca po Comicijevi smeri.

L. 1965 so se Kranjčani po treh letih spet oglasili v Čopovem stebru (Valant, Behehar, Ekar). V AO se je pričela razvijati sorodna smer – turno smučanje že v l. 1963. Prvi pristaši in pobudniki te smeri so bili Jamnik, P. Jaklič, Smolej, Jeranko, T. Jamnik in Ekar. Pomembnejši spusti poleg domačih v Julijcih so bili: Spust z Grossvenedigerja, s Cevedala, z Grossglocknerja, v Montblanškem masivu in več spustov v Dolomitih. V letu 1967 je bilo v odseku precej mladih perspektivnih navez, ki so zelo hitro napredovale. Ena izmed takih navez je bila naveza Škerl-Križnar, ki se je spoprijemala z najtežjimi smerni. Nadpoprečen njun uspeh je bil zimski vzpon preko severne stene Rigljice. Pozimi se je AO udeležil tudi Igmanskega marša. V istem letu je Ekar prišel na sedemtisočak Pik Lenina in opravil z A. Mahkoto celotno prečenje tega vrha.

Naslednje leto 1968 se je kvaliteta vzponov spet zelo dvignila. Behehar in Ekar sta preplezala Aschenbrenerjevo smer v Travniku. Behehar je v zelo kratkem času postal odlični in zanesljiv plezalec. Prav po njegovi zaslugi je zabeležil AO toliko smeri VI. To leto je preplezal težje smeri v Šitah, Travniku, Triglavu, sodeloval pri prvenstvenem vzponu v Vrščacu, v Dolomitih ponovil dve težki smeri v skupini Civette itd. To je vplivalo na mlajše naveze.

AO Kranj je l. 1968 organiziral republiški alpinistični tabor pri Češki koči. To je bila prva akcija te vrste AO. Glede na tako dejavnost je takratni predsednik društva dr. Ivo Valič predlagal samostojno kranjsko odpravo. V poletju 1967 sta kar dve kranjski navezi za trening preplezali smer Sentinelle Rouge (Jamnik-Taler, Behehar-Ekar). V Centralnih Alpah je takrat plezal skoraj ves AO Kranj.

L. 1970 je prišlo do reorganizacije planinske odprave, vanjo smo sprejeli člane AO Mojstrana in APD. Tako so se znašli v odpravi za Hindukuš trije člani AO Kranj (Behehar, Jamnik, Ekar). Vodja odprave je bil dr. Ivo Valič. Odprava je dosegla

uspeh, to je novo smer na 7400 m visoki Istor-o-nal. V pakistanskem Hindukušu je bila prva. Kvaliteta mladih navez je v teh letih neprestano rasla, odprava je storila svoje. Doseženi so bili lepi uspehi v domačih in tujih gorah. Rezultat vsega tega, tradicije, vztrajnega dela, vzgoje in treninga je bila prva samostojna alpinistična odprava v l. 1972. Zato se je treba zahvaliti predvsem vodstvu PD Kranj, ki je z razumevanjem in razsodnostjo podpiral AO. Naloga sedanjih vodilnih navez Zaplotnika, Perčiča, Štera, Ručigaja in drugih je, da 25-letno izročilo pomnože in ga izroče naraščaju v duhu čestitke, ki jo je AO Kranj poslal predsednik PD Kranj Ciril Hudo-vernik:

»V vsakem človeku je bolj ali manj zaznavna želja po neprestanem iskanju novih poti, novih doživetij; kot da nekje na dnu njegovega srca še vedno živi tisti naš prednik, ki ga je želja po iskanju novih poti pripeljala iz daljnjih step v naš gorski svet. Ta prednik se še vedno oglašja v našem slovanskem človeku, in želi potovati, potovati...

V planincu – alpinistu je ta neutešeni klic še glasnejši. Nenehno išče novih poti, novih sten, novih doživetij. Kdor nima v sebi tega klica, ni pravi alpinist.

Tudi v središču kranjskih alpinistov je ta klic v teh 25 letih bolj ali manj zaznaven.

Prvi nerodni koraki so vodili naše fante tja v okrilje Storžiča, Kočne in Grintovca. V teh stenah so se naučili hoditi, tu so spoznavali lepoto gore in moč snežnih viharjev.

Prešerna mlada leta so jih vodila v ostenje Triglava, Travnika, Jalovca, Spika, Prisanka, Škrlatice...

Tu so doživljali mik strmih sten in tveganje v njih.

Prišla pa so fantovska brezskrbna leta, leta, ko si je alpinistom zahotelo novih doživetij. Pot jih je vodila v Centralne Alpe in še dalje, v Kavkaz, Pamir in Hindukuš, pogorje Atlasa in končno v Centralno Afriko. Iz majhnega otroka je v teh 25 letih zrasel zrel mož. Mož, ki se ne boji boja z goro, mož, ki ga niso upognili niti viharji, niti smrt. Mož, ki išče novih, še težjih poti, še lepših doživetij...

Tako mineva teh kratkih 25 let kot lep sen, ki ga je AO in GRS kronal s samostojno odpravo v Centralno Afriko.

Cestitamo!

Znak kranjske odprave na streho Afrike

POŠKODBE ZARADI MRAZA

Marca 1972 je na poti v kočo »Hollandio« pet planincev zajelo slabo vreme, vihar, metež. Bilo je tako hudo, da niso našli koč. Štirje od njih so umrli 50 m od nje, le eden je preživel. Švicarska analiza nesreče (bilten »Les Alpes« 1972/XI) ugotavlja, da bi moral vsak planinec vedeti, kako nastaja poškodba zaradi mrza, kako se preprečuje in kako se obravnava, če si navezan sam nase. Ob alarmu so obvestili tudi letalsko reševalno službo, vendar ji je vreme preprečilo štartati. Šele dan nato je helikopter pristal pri koči »Hollandia« in pomagal evakuirati ponesrečence. Ker smo imeli tudi pri nas že podobne nesreče, ponovimo ob švicarskem zapisu nekatere stvari, ki jih ne bi smeli pozabiti.

Ni res, da je mraz nevaren samo pozimi. Največ škode povzroči ljudem v spomladanskih mesecih, jeseni in celo poleti v izjemnih okoliščinah. Poškodbe zaradi mraza nastajajo tudi pri nas v + temperaturah. V Burmi in Vietnamu so lokalne poškodbe zaradi mraza dobivali vojaki pri vodni temperaturi +22 do 23°C. Ker so morali vojaki več dni vzdržati v taki vodi, so dobili poškodbe »MVN« (zaradi mraza, vlažnosti in negibnosti). K temu tipu gre tudi poškodba imenovana »tranšejska noga«, to je poškodba na nogi, ki je dolgo časa »pri miru« v strelskem jarku. Ponavadi pa pri poškodbah zaradi mraza mislimo le na ozeblino in omrzline, površinske in globinske. Pri površinskih je prizadeta le koža, pri globinskih pa tudi podkožno tkivo, ki zato čisto odmr. Ohladitev nastopa polagoma, zunaj celic se tvorijo ledni kristali. Ko voda zmrzuje, narašča množina soli v preostali vodi, to pa povišuje ozmotski pritisk in posesa vodo iz notranjosti celic, celice se posuše in zgrbančijo. Poškoduje se občutljivi mehanizem, ki kontrolira razdelitev kalijevih in natrijevih ionov med notra-

V NEDELJO

JERNEJ ŽUPANČIČ

N

edelja je, jutranje ure. Ljubljano je pojedla megla; ta dobra megla, ki obeta čudovit dan. Zalosten sem: ne morem v gore, službo imam! Sedem na kolo in se odpeljem v mesto. Megla se dviga, meni pa uhaja pogled proti severu. Fantje iz moje družine so že v stenah. Kakor tiha melodija mi od nekod privalovi zven klina, ki pod udarci kladiva leze v skalo. K vragu pa taka služba, ko ti še v nedeljo ne dajo miru.

Tudi Miro, moj gorniški prijatelj z drugega konca vrvi, danes dela. Pogovarjava se o hribih, o plezanju, skujeva načrt za prihodnjo nedeljo, ko bova prosta, vmes pa prav pogosto hodiva k oknu in se zazreva v gore. Vabijo naju, toda kaj hočeva; morava si služiti vsakdanji kruh.

Popoldne se usedem na kolo in se odpeljem iz Ljubljane. Vozim po gozdni stezi. Ko ne gre več, grem peš. Kakor vonj lepo dišeče rože vdihavam jesenski zrak. Pogosto se ustavljam in opazujem čudovite barve veneče praproti: od vseh odtenkov rdeče, preko rumene do rjave. Naredim nekaj korakov v najgostejšo praproto. Zdi se mi, da sem v mavrici. Skozi goščavo opazim srno. Obmirujem. Gledava se. Pridi! Ko bi vedela! Ničesar ti ne bi naredil, samo božal bi te. Kakor mucko. Ti pa bi se z vlažnim smrčkom dotaknila mojega lica. Žival pa tega ne more razumeti in ko naredim sunkovito kretnjo, zbeži.

Potem poiščem sončen drevesni panj, se usedem nanj in pokadim cigareto. Nedaleč od sebe zagledam smreko, v katero je treščila strela med poletno nevihto. Pod vrhom se je zažrla v deblo, v spiralastih zavojih pohitela proti zemlji in tik pri tleh pustila – kakor da bi jo z dletom izsekal – globoko brazgotino v deblu. Tla pa so vsa posuta z ivermi, ki so odletele pri prodiranju te ognjene pošasti. Lepo delo podivjanih sil, toda kaj, ko bo čez nekaj časa ta visoka in vitka smreka že spodžagana ležala na tleh. Umrlo je drevo, kakor umre človek, ki ga doleti podobna usoda.

Počasi krenem proti kolesu in se odpeljem na neko drugo stezo. Gozd pred menoj se odpre, steza pa se nadaljuje po travniku. Potem preplašen neham poganjati kolo.

njust in zunanost celic, to pa nujno povzroča odmiranje celic. Znano je, da se roženica človeškega očesa hrani globoko zmrznjena za kasnejše transplantacije, tudi bikova sperma za osemenje krav se hrani globoko ohlajena, vendar se tkivo ne poškoduje, ker poteka ohladičev hitro, celice zmrznejo v nekaj steklen blok, ledni kristali zunaj in znotraj celic so mikrokristali, ki celice ne poškodujejo.

Če temperatura v človeškem telesu pada, se skrči ožilje, to pa ovira krvni obtok, v najmanjših žilicah pa se zaradi lastnosti rdečih krvnih teles skoraj ustavi. Hemoglobin v teh krvnih telesih zato v celice odvaja manj kisika, kar pri poškodbah MVN poslabša razmerje med porabo kisika v celicah in dotokom kisika po ožilju.

Obravnava lokalnih omrzlin: Spraviti omrznjeno mesto čimprej v normalno temperaturo; stran od vetra; otiranje ozeblega uda (nosu, ušesa itd.). Omrzlo nogo – stopalo – naj reševalec segreva pod svojo pazduho. Če pa je koža blizu, omrzle ude v vodo 40°C! Otiranje s snegom sploh ne pride v poštev (koliko časa smo potratili, da smo prišli do tega spoznanja!). To je ravno tako, kot če bi opečeno roko porivali v vročo peč.

Po prvi pomoči, to je po ogrevanju uda, se na koži spuste mehurji. Čim bolj pri vrhu so, tem bolje, saj pomeni, da krvni obtok ni prizadet. Če pa je tkivo globlje prizadeto, počrni in začneja odmirati. Meje med živim in mrtvim tkivom ni lahko določiti, treba je počakati – narava sama pokaže in narava sama amputira – prizanesljiveje kot katerikoli kirurg. Važno: Poškodovanca čimprej zavarovati pred vetrom, ki ohlaja »toplo zračno oblogo« ob telesu.

Razne maže obraza pred mrazom ne varujejo, pravita švedska specialista E. Erikson in P. O. Grandberg. Pod masno mažo se tvori kondenzna vodna plast, ki je nevarna. Globoko zmrzline ne segrevajmo, preden ne prinesemo poškodovanca v toplo sobo,

Kriče mi izpred koles zleti fazan. No, pa ti je le uspelo, da si me pošteno prestrašil, si mislim.

Steza se kakor kača zvijuga do ceste. Potem si dam duška. Krepko pritisnem na pedala. Uživam v hitrosti. Vijugam po cesti kakor smučar, ko se umikam jamam. Divjam in drzno vozim. Potem uživam v naporu. Moram se utruditi, kajti lepo je biti utrujen. Že v trdi temi pripeljem do doma. Usedem se na klop in premišlujem. Čeprav nisem bil v gorah, sem preživel lep dan. Bil sem v naravi čeprav blizu mesta. Videl sem stvari, ki bi marsikateremu očesu ostale prikriti, in zopet imam v sebi dovolj volje in energije za nov delovni dan, ki je pred menoj.

RUNO - PLEZALEC

ING. SVETKO LAPAJNE

R

uno je volčjak topilorjavkaste barve z belim gobčkom in črnkastimi lisami na repu. Lepotec svoje vrste. Njegov dom je Kredarica, njegov gospodar naš meteorolog Janko. Zadnji dan oktobra sva se spoznala. Takoj je zavohal, da imamo tudi pri nas doma psa, zato se je največ motovilil okrog mene. Letošnje hladno vreme (1972) je že pobelilo triglavsko pogorje. Ves ledenik je pokrit z novim snegom, na Kredarici ga je tudi precej obležalo. Le na osočenih pobočjih ga je pobralo.

Mrzlo, brezoblačno jutro nas je zvabilo na plan. Za vzpon na vrh Triglava so nam priporočili opoldanski čas, ko se led nekoliko omežča, sneg otopi. Jutranji čas sem izkoristil za spust po ledeniku in za nekaj vežbe po južnem pobočju Kredarice. Runo je bil takoj za menoj. Prehiteval me je pri smučanju, tako da sem se komaj izogibal padcem zaradi njega. Pri spustih s Kredarice se je loteval krpljice na palici. Z vso silo se je zagrizel vanjo in mi sledil. Pri notranjem ovinku je predstavljal

v bolnico. Zgodi se, da bi ud ponovno zmrznil, če bi transport bil predolg, to pa bi bilo tvegano. Ker pa je na prostem težko določiti, kaj je globoko in kaj površinsko zmrznjeno, je prav, če vsako omrzlino obravnavamo kot površinsko. Utegnilo bi se zgoditi, da bi površinsko pristeli med globinske, če bi zaupali videzu, in je ne bi obravnavali takoj. Koža prenese večkratno omrzlino. Če jih sproti ogrevamo, preprečimo globoko ohladitev – to so ugotovili na Alaski in v Skandinaviji.

Splošna ohladitev ali hipotermija lahko zelo naglo nastopi, če človek zdrsne v ledeniško razpoko in ga zasuje ali zasipa sneg ali če pade v ledeno vodo. Če ni hitre pomoči, je smrt zelo nagla. Če pade temperatura telesa na 34/33°C, začne človek drgetati, nastopi izčrpavanje življenjske energije. Če temperatura še pade, je prizadeta tudi zavest, reakcije postanejo počasne, udje otrdevajo, pulz in dihanje zastaja. Pri temperaturi 30°C srce ne bije več redno in če ne pride pomoč, je v nekaj sekundah konec življenja.

Največkrat pa prihaja hipotermija počasi, čeprav je zunanja temperatura zelo nizka. Velika nevarnost za planinca je v tem, da so občutki počasnega ohlajevanja prijetni: človek je utrujen, usedel bi se in se malo oddahnil. Ko prihaja spanec, se ogroženi čuti srečen. Pogosto pred smrtjo pride do toplotne reakcije, ohlajeni nesrečnik začuti tako toploto, da bi si odpel suknjič, srajco. Treba je torej slisniti zobe in ne podleči utrujenosti, treba se je boriti z dodatno opravo in z gibanjem za obstanek. Če imamo s seboj v termo-steklenici 1 l pijače 80°C, dobimo iz nje 40 kalorij, ko se v nas ohladi na 37°C.

Preventiva: Bivak-vreča, dodatna oprema, rešilna odeja, gibanje. Če pa je ohlajeni že omedlel, ga položimo v šok-lego in čimprej spravimo v bolnico. Tudi pri tem pride rešilna odeja zelo prav. Čimprej naj nesrečnik pride v roke zdravnika, laiki

os moje kristjanije, pri zunanem pa ga je z vso silo odnašalo ven – kakor bi »uvijal kačo«. Na ravnini me je prehitel in me vlekel za krpljico. Pa to je bil le uvod, zanimivejša pa je bilo njegovo opoldansko spremstvo na vrh Triglava:

Prvih petdeset metrov je bilo popolnoma v zametu, stopnje še opoldne zaledenele, steklene. Vzpenjal sem se s smučskimi palicami in derezami. Ves čas je lezel Runo kakih pet do dvajset metrov pred menoj. Ni potreboval derez, saj ima sijajne kremplje na tačkah. Ledene, ven nagnjene stopnje mu niso delale nobenih težav. Na vsakem večjem skalnem pomolu se je ustavljal in počakal, da sem prisopihal za njim. Za skalnim robom pod Malim Triglavom se pot prevlani na vzhodno bolj južno pobočje. Snega skoro ni bilo več, še ta se je odtopil. Dereze sem snel, ker so postale odveč. Zložene in obešene za pas sem nosil vso nadaljnjo pot. Zakaj se Runo ni priključil trem planincem pred menoj, zakaj ni sledil skupini petih planincev in planink za menoj, ne vem. Izbral si je prav mene in me spremljal tisto soboto na vrh Triglava.

Povratek je bil zanimivejši. Rad izberem drugo pot, zaradi izpremembe. Tudi mi je bilo južno pobočje bolj všeč, ker sem pričakoval gole skale. In res, derez sploh ni bilo treba natakati. Odločil sem se za sestop čez Triglavsko (Kugyjevo) Škrbino. Vsi poskusi, da se Runo vrne v dom na Kredarici po normalni poti z drugimi turisti, so ostali brez uspeha. Ušel jim je in me dotekel na sestopu po južnem triglavskem grebenu.

Do Škrbine je pot sorazmerno zložna, skoro brez snega. Od Škrbine dol proti Planiki sva zagazila v celec na prodišču, shojena gaz je namreč vodila le proti Peskom, proti Doliču. Vse je šlo v redu do prvega večjega skoka v steni. Runo se je tu ustrašil. Klical sem ga nekaj minut, deset minut, ni se prestopil. Iz za skale sem videl nad seboj le dvoje svetlikajočih se oči in čudoviti beli gobček. Paskusil sem s pretvezo: šel sem kakih 30 metrov niže in se skril za skalo. Runa je postalo strah, pričel je cviliti. Razume se, da ga ne smem pustiti tu samega. Obesil sem palice na klin in se vzpel nazaj. Runo mi je vendar prišel naproti. Zagrabil sem ga za usnjeni ovratnik, se dobro zasidral z drugo roko za vrv in ga skušal spraviti preko počine. Tresel se je od strahu, potem je premagal in se pognal v globino. Z zadnjimi nogami je lezel po

naj se ne preskušajo na njem, da ne pride do »reševalske smrti«: Telo ohlajenega brani telesno jedro (možgane, srce, pljuča, ledvice itd.), udje so npr. ohlajeni na 10° C, jedro pa ima še 33° C. Če ude laik na hitro segreje (s segretnimi odejami, termofori i. p.), se v njih ožilje razširi, kri iz telesnega jedra se zažene v še vedno mrzle ude in se nabere v razširjenih žilah. Stanje utegne biti podobno šoku, kri se v udih ohladi pod 30° C in ko pride nazaj v kri, začne srce medlo in neredno biti. Zelo verjetno taka kri vsebuje povišano mero kalijevih ionov in je obogatena z metaboličnimi produkti. Tudi to škoduje srcu. Zato se mora hipotermirani ponesrečenec pri navadni sobni temperaturi počasi ogrevati. Da je res samo tako prav, pričajo primeri v Alpah in mnogi primeri letalcev, ki so jih v drugi svetovni vojni vse premrzle in ohlajene rešili iz Severnega morja.

Lahko si mislimo, kako nevarna je ohladitev v velikih višinah v Himalaji in v Andih, kjer je zrak »tenak« in se telo bolj »suši«. Do nje prej pride in težje, mnogo težje je ukrepati.

Pri koči »Hollandia« je bilo vreme zares strašno. Hitrost vetra je znašala 120 km (33 m/sek), temperatura –20° C, torej –60° C zaradi ohlajevalne moči vetra. Bivak-vreč niso imeli, orientacijo so izgubili in tudi pravo zavest. Vsi so si odpeli vetrovke in srajce, bilo jim je »vroče«. Preživeli pa se ni vdal, spodbujal je tovariše, pel, da ne bi zaspal. Ko se je zdanilo, ni odnehal. Ob 9. so ga ugledali iz koč. Amerikanski zdravnik, ki je bil v koči po naključju, ga je vzel v roke in ga počasi ogreval.

Literatura: Erikson, E. and Grandberg, P.O.: Kyskadov. Forskning och Framsteg 8,4 (1969)

Ward, M.: Frostbite, In: Pyatt's Alpine Journal 76, 70–87 (1971)

Naslov avtorja: Chirurgische Universitätsklinik, Bürgerspital Basel.

Prevedel T. O.

skali, jaz pa sem ga držal za ovratnik. Nisem ga pustil dalje, dokler nisem preprijel niže in ga spravil na položnejšo polico. Tu je sam spretno nadaljeval.

Sledila je prihodnja peč. Zopet se je ustavil, ustrašil. Stopil sem nižje, se zavaroval in ga prijel za ovratnik. Runo se je uprl, ovratnik je zdrknil z glave. Da se mi ne bi kaj takega pripetilo na izpostavljenem mestu! Toda Runo se je približal, nastavil vrat, jaz pa sem mu nataknil ovratnik in zatič predejal. Po kratkem opazovanju se je odločil, se zanesel na moj prijem in se pognal v strmino. Komaj sem ga zadržal, preprijel svoje varovanje in ga odložil na položnejši polički. Runo je sijajen in zanesljiv plezalec na še tako ozki polici, če le ni v smeri hoje prestrma. Tako sva prekabalila še kake tri peči, brez cviljenja in brez strahu. Zanesel se je na moj prijem, vse je šlo v redu.

Blizu snežišča sem se vendar ustrašil. Runo je hodil samostojno in zašel s poti v gladko skalovje. Jaz bi imel težave s prijemi, Runu je bilo to malenkost. Rekel se mu: »Ne tam, tukaj sem,« in sem pokazal smer. Razumel je, se obrnil in nadaljeval po nadelani stezi. Kjer je bilo kaj klinov, se jih je rajši ognil in krenil mimo njih, saj ni opica, da bi se po njih obešal. Blizu spodnjega snežišča jo je ucvrl. Sledil sem mu, pa ni šlo. Moral sem nazaj na markirano stezo, da sem našel prehod na snežišče. Runo je med tem že veselo kolobaril po snežišču. Presrečen.

Do Planike sem gazil sneg. Udiralo se mi je, nekajkrat celo do pasu. Runa je skorja držala na vrhu, njegove tačke so sorazmerno širše za njegovo težo, vsaj v primeri s človekovim podplatom. Triglavski tempelj je že zajelo megleno morje, levo navzgor se je lesketalo brezoblačno modro nebo, v solncu je žarel ves greben od Velikega do Malega Triglava. Od Planike dalje sva imela gaz do ovinka okrog peči Malega

Dva prijatelja v senci Triglava, meteorolog in volčjak

Foto ing. S. Lapajne

Triglava. Nato sva spet gazila kakih 50 metrov po snežišču pod Malim Triglavom. Peči južnega pobočja Kredarice so bile za Runa igrača. Letal je okrog in se podil za kepami, ki sem jih prožil s hojo. Na vsakem pomolu me je zvesto čakal, tako da sva se skupno vrnila v Triglavski dom na Kredarici.

Gospodar mi je pojasnil, da je Runo zelo samostojen in pogosto spremlja turiste na vrh Triglava in nazaj. Na Planiko pa je šel po južnem robu Triglava prvič. Sam tudi najde pot preko Praga v Vrata in nazaj.

Runo me je obdržal v spominu. Naslednji dan je pritekel za menoj navzdol v Kalvarijo. Po smuki v idealnem zrcu, po ozkem zaphanem žlebu pod Kredarico sem se ulegel na sonce in zaspal. Mokri Runov poljubček na lice me je prebudil. Ko sem se odpravljaj domov, je skakal vame in mi izkazoval svoje prijateljstvo.

Zanimivo je, da sem pred kakimi tremi leti pri vzponu s Planike na Škrbino srečal psa na spodnjem delu sestopa. Tresel se je od strahu. To ni bil Runo, temveč pes neznanega gospodarja. Na povratku sem izvedel od oskrbnice Vodnikovega doma, da je tisti pes srečno prispel do Vodnikovega doma in menda našel gospodarja. Spredej opisani sestop Runa torej ni prvi pasji sestop po tej poti, temveč pravzaprav že ponovitev.

V ŠOLI VIHARNIKOV

PAVEL KUNAVER

Še pred sedemdesetimi leti, ko sem šel kot deček z bratom Jožetom na Stol, sem prvič spoznal te junake naših visokih gora in preživel uro, dve sam v njihovi nenavadni družbi. Ker sem bil hudo utrujen, sem ubogal brata in sem ostal na drevesni meji ter čakal na vrnitev starejših tovarišev, ki so odhiteli brez mene na vrh. Moje počivališče je bila majcena tratica pred propadajočo ovčarsko kočjo, potisnjeno skoraj do polovice v hrib, pod skalo. Na njej, okoli nje le sive skale, ruševje, in na njih zadnje smreke in macesni – a kako različni od tistih globoko tam doli, kjer žive in rastejo na varnem, v gosti družbi, kjer jih ne ogrožajo udarci kamenja in strašne sile viharjev in plazov. Še danes, po toliko letih, jih vidim pred seboj, kako so bili razmršeni z odbitimi vrhovi, vsak drugače ranjen in zaceljen, toda v primeri z onimi tam doli vse bolj močan, žilav, grčav, s krivenčastimi, od vetra zavitimi debli. Silovito močne korenine se oprijemajo skale in globoko med razpokami so zasidrani. Pravcati silaki, zrastle v boju in hranjeni s hrano iz skalnattega, od zmrzali, nalivov in viharjev razritega strmega površja. Po svoje veliki lepotci, ki so me samega nekam mrko gledali, da mi je postalo tesno pri srcu.

Ko so se tovariši vrnili, smo morali bežati pred hudo uro v dolino in se nazadnje poskrili pod varno streho. Medtem pa se je gori, tam okoli, kjer sem še pred kratkim počival, razdivjal ples elementov. Iz črnih oblakov je lilo in strele so švigale vse križem. Vihar je pritiskal megle ob strmine in jih gnal pred seboj... Da, mi smo bežali. Drzno so kljubovali, stoletja že, vsem neprilikam – in vztrajali na svojem izpostavljenem mestu. Prav tja gor me je mnogo pozneje zopet in zopet vleklo – tja gor, na mejo med življenjem in smrtjo, k vzornikom vztrajanja za vsako ceno. Nekoč sem se usedel, pustil vrh Stola za drugič ter enega od teh drevesnih junakov, vsega prebičanega, ranjenega, a »pokonci moža« risal in slikal. Kakšen užitek! Potapljaš se v vse podrobnosti, gledaš posamezne veje, ki jih je tisočkrat in tisočkrat majal in lomil vihar,

zasipaval sneg, do globine segal mraz, ko je pol leta in še dlje skušal ubiti življenje v njih, ki se že stoletja dolgo upirajo vsemu hudemu – in junaško živi vztrajajo v samoti! Čudovita slika in prispodoba upornosti, trdoživosti, vztrajnosti, borbenosti, ponosa pa tudi svojevrstne lepote, ki postaja tem večja, čim več vej mora nadomestiti odbiti vrh, čim več od kamenja prizadejanih ran se mora zaceliti, čim bolj krivenčasto stoji po stoletnem zvijanju uvito deblo. Tako stoji junak v redki družbi sebi enakih ali pa sam na sivi skali visoko nad zakajeno dolino.

Hrepenenje po višinah mi je bilo najprej utešeno na prvih izohipsah nad 1700 m, ki kakor bojni pas oklepajo alpske višave. Ko se je začel gozd redčiti, mi je srce vedno začelo hitreje biti. In ko sem končno stopil v njihovo tiho družbo, se mi je korak vedno ustavil za počitek, občudovanje in pogovarjanje z njimi.

Prav zaradi viharnikov sem dalj časa počival, tako npr. na fistem robu, kjer se Velika planina v skalnih stenah strmo prelomi proti Kamniški Bistrici. Kakor zbor junakov stoje in so zasidrani v skale razmršeni macesni in stare smreke. Vztrajno kljubujejo viharjem in nevihtam, ki rjovejo tam čez. Kljub hudim ranam, ki jim jih prizadevajo strele in viharji, vztrajajo nad stenami, dokler ne padejo utrjeni po stoletnih bojih. Pa gor na Žmavcarjih, kjer neusmiljeno gospodarijo plazovi! Pa na Kalcah, v gamsjem paradižu, na strmih Tratah, na skalovitih obronkih Kočne – povsod ista podoba, skupine in posamezni starci viharniki, vsak drugače oblikovan od nebrzdanih elementov. Njihove čudovite oblike, neštete rane, a vedno znova izravnana skrivenčasta, grčasta debela, od vetrov razmršene, a tem bolj silovite, nad brezni viseče veje, so nemo pripovedovali o skromnosti in stoletnem boju za življenje.

S posebnim spoštovanjem sem premnogokrat hodil preko Rup med Slemenom in Rogličem, pod samotnimi Oltarji, pod Vrtaškim vrhom, po grozotno zakraseli Komni. Povsod pragozd viharnikov, neusmiljeno bojišče za obstanek, povsod priče vztrajanja v globokem snegu od zgodnje jeseni čez trdo zimo do pozne pomladi. Če že niso poganjali iz skalnega sveta, pa je skopa zemlja polagoma drsela spod njih. V takih razmerah so se ti junaki viharniki razvili vsak po svoje, z drugačnimi vejami, drugačnimi vrhovi, celo brez njih.

Večkrat sem se usedel k njim, ki so že ležali v podnožju še živih tovarišev, vzel oster nož v roke in previdno postrani rezal v njihovo deblo, da bi dognal dolgost njihovega težkega življenja, ki se je začelo že davno pred mojim, trajalo skozi dolge zime, tisoče viharjev in se končalo po dveh, treh stoletjih. Pa sem nekoč obstal ob nekem takem padlem velikanu in zopet rezal in rezal ob prelomu, da sem dobil gladek profil. In štel in štel – a nisem preštel, ker so bile letnice preozke. Preskopa so bila tla, na katerih je živel. Izmeril sem debelino njegovega debela, kos poševno prerezanega lesa pa sem vzel s seboj. S povečevalnim steklom sem šele razločil letnice, in račun mi je povedal, da je živelo to drevo okoli šest sto let. A številka ni razjasnila uganke, kako je moglo malone iz gole skale črpati toliko moči, da se je tako mogočno razvilo in prenašalo udarce stoterih strel, nadomestovalo odbite vrhove, vztrajalo v napadih besnih viharjev in po vsaki ledeni zimi znova ozelenilo z nežnimi iglami svoje izmučene veje. Sram me je bilo, ko sem drugič pred nevihto bežal mimo njih, ki so mirno in dostojanstveno pričakovali novo preizkušnjo.

S spoštovanjem se sklanjaš nad trupli teh padlih, se utapljaš v njihovo minulo življenje in se učiš v gorski tišini upanja na jasne sončne dneve po burjah in udarcih, ki so neizogibni, pa tudi življenja, ki je v zadovoljnosti, v skromnih razmerah in v tesni povezavi z naravo kljub vsemu lepo.

In zopet položna pot po široki dolini Triglavskih jezer in po podih na Komni. Vseh mogočih čudežev narave je polna a posebna šola življenja so njeni obširni gozdovi – še strnjeni nad stenami Komarče, pa do kraja razredčeni malone tja do daljnih Prehodavcev že nad gozdno mejo. Le ne hitro skozi! Tu in tam malo vstran, proč od steze. Kaj vse vidimo v tem gozdu, tam, kjer je še sklenjen, kjer treskajo vanj

s Stoga plazovi in lomijo debela kakor vžigalice, pa tam, kjer iščejo že razredčena drevesa, še pravi velikani in lepotci, življenja in hrane iz tistih strašnih škrapelj, metre globokih, od vode razjedenih razpok! Le poizkusi kilometer daleč od poti prehoditi ta divji svet okoli Dvojnega jezera proti jugu ali zahodu! Prav tam, kjer so očitne vse nadloge visokogorske klime in se zaradi razjedenosti in zakrasitve pridruži življenju sovražno pomanjkanje vode in kjer baš naveličan in utrujen od preskakovanja razpok in nevarnih skalnatih pasti, stoje in so zrasle stoletne smreke in macesni veličastnih oblik. Dobro polovico leta je tisto malo prsti med skalami, iz katere ti lepotci črpajo hrano, zmrznjena, drugi del leta pa tudi ne štedi z mrazom, nevihtami in strelami. A vendar se ne moreš dovolj načuditi prelepim smrekam in macesnom, ki so se razvili sredi tega divjega in skopega sveta. Košate veje, globoko povešene do tal, oblikujejo okoli spodnjega debela pravcate šotore. Kako čudovito so debela v stoletjih zvili viharji. Stoje tiho, vase zamaknjeni sredi tega veličastnega gorskega sveta, ustvarjajo svojo resno lepoto, umetnino stoterih let. Ko pa zadivja vihar in mi plašno bežimo pred vetrom, nalivom in strelo, bučno šume in odgovarjajo gromu, se globoko upogibajo in umikajo navalom viharja. Ko mine huda ura, se zopet vzravnavajo in so še lepši kakor prej. Zimski viharji jih zasujejo z globokim snegom. Mraz pokrije z milijoni ledenih kristalov vsako vejo, vsako iglo. Življenje zakrknje – pa se smrti ne vda. Čudo vseh čud! V skrajne globine je segel silni mraz in vztrajal tam cele mesece, življenja v teh globoko zamrznjenih telesih pa ni mogel uničiti. Ko se vrne pozna pomlad, zmagovito zopet vzklije v najbolj izpostavljenih vejah macesnov in iglah smrek in se prebija iz leta v leto, iz stoletja v stoletje sok življenja.

Pa stopimo še od Velikega ali Ledvičnega jezera kar počez čez pečevje. Le posamezniki stoje še tam proti stenam Lepega Špičja. Vsak zase, samo nase so navezani brez sosedov. Od vseh strani se zaganjajo vanje viharji. Sami stoje izpostavljeni kot strellovodi na voljo grozečim nevihtnim oblakom. Zdaj tega, zdaj onega oplazijo z ognjem. Na eni strani ga osmodi, na drugi plati mu odbijejo vejo, odlomi mu vrh – a junak živi, živi. Zaceli si rano, drugo vejo požene, najboljšo vejo zasuje in dvigne v nov, še bolj slikovit vrh.

Nehote moraš čutiti nekaj osebnega odnosa do teh živih bitij. Ko smo l. 1911 ob svojem prvem iskanju smeri čez triglavsko severno steno priplezali v njenem severovzhodnem delu do treh posebno lepih viharnikov na polici pod navpičnim skalnim zidom in se morali obrniti, se mi je zdelo, da se nam smejejo. V vetru so nam z vejami mahali v slovo. Vsi zlati so ponosno stali – in ostali – tam gori nad prepadom, kakor da bi nam rekli:

»Le pojdite! Tukaj vztrajamo samo mi.«

In tako povsod v gorah, kjer se razmerje med življenjem in smrtjo nagiblje v korist smrti, ki po stoletjih zagrizenega boja končno le zmaga. A še takrat nam koristijo. Utrujen in prezebel sem se že nekaterikrat zatekel pod skalni spodmol ali se skril pred nevihto in mrazom ter nočjo za steno balvana. Zraven je mohl v temno nebo mogočen vihar, ki ga je česal veter in brundal svojo pesem na drevesni harfi – ob skali so ležale tudi veje in razpadajoče deblo padlega velikana. Polagoma se bo spremenilo v rodovitno prst in hrano za naslednike. A danes, danes zagore njegove krivenčaste, grčave, smolnate veje in grejejo premrlo, utrujeno telo ter mu tukaj, sredi nevarnega divjanja narave, vračajo in vzdržujejo življenje...

Ne morem več do njih. Previsoka in predivja mi je postala njihova domovina. A v spomin na srečne dni med njimi, ki so mi dali toliko dragocenih naukov in veličastnega užitka v prvobitnih gorah, stojim pred menoj na mizi veja enega od padlih tam gori in mi drži svetilko, svetilko spominov na mlajše dni. Čarovna je moč te prečudno zvite viharnikove veje. Pri pogledu nanjo vstajajo podobe z gora in viharniki na njih.

87 Dolina izgine, srce zopet čuti nepojmljivo srečo, ki sem jo užival v gorah.

K ČLANKU

»NEKAJ O SNEŽNIH PLAZOVIH«

ING. PAVLE SEGULA

V

članku prof. dr. F. Bernota o plazovih beremo zanimive stvari o katerih pogosto razmišlja tudi komisija za GRS, predvsem tisti njeni delavci, ki se nekoliko več ukvarjajo s plazovi.

Najprej se za hip ustavimo pri »službi za zaščito pred plazovi«. Profesor upravičeno trdi, da v dvajsetih letih in še več nismo uresničili nobenega cilja v zvezi s to nalogo. To povsem velja za uradne institucije, prav bi pa bilo, če ponovimo, da na Zelenici zarodek take službe obstaja že nekaj let. GRS je tam uvedla redno opazovanje snežnih razmer, pa tudi praktično ukrepa, da prepreči najhujše – plaz v času, ko so na smučiščih ljudje. Zapira proge in odstreljuje plazove z nelrzavnim topom. Komisija za GRS redno pošilja na tečaje o plazovih svoje najbolj razgledane reševalce. V sodelovanju z reševalci onkraj meja sodelujemo z veščaki tujih GRS ter z večino strokovnjakov »lavinskih služb«, ki skrbijo za varnost na evropskih smučiščih. Po letošnjem srečanju v Kaprunu je bil v začetku decembra na stroške podjetja Kompas na tečaju za sodelavce »lavinske službe«, ki ga je organizirala tirolska deželna vlada (»Lawinenwarndienst der Tiroler Landesregierung«) v Innsbrucku, načelnik GRS Tržič in direktor žičnic na Zelenici, Marjan Salberger.

Tovariš Salberger je sodeloval še v nadaljevalnem tečaju za sodelavce z večjimi izkušnjami in znanjem ter o izkušnjah in prijemih tujih lavinskih služb poročal komisiji za GRS, pa tudi drugim zainteresiranim v državi. Naš cilj je, da bi – če ne gre drugače – s člani GRS organizirali opazovalno službo, ki bi poročala vsaj o stanju na nekaj značilnih mestih Slovenije ter tako omogočila nekaj več kot »načelna svarila« javnosti. Idealno bi seveda bilo, če bi lahko združili amatersko predanost stvari in aparat HMZ. To bi bila že kar lepa mreža, ki bi lahko dajala dobre rezultate. Dokler tega ne dosežemo, pa se bodo posamezni gorski reševalci šolali na tečajih tujih »lavinskih služb« ter si tako pridobivali izkušnje za kasnejše delo na domačih tleh. Kot drugo bi omenil podatke o plazu pod Mojstrovko. Dr. F. Bernot na strani 514, 4. odstavek piše: »Po švicarski klasifikaciji snežnih plazov je bil opisan plaz tipičen površinski plaz suhega snega.« Ugotovitev ustreza resnici, mislim pa, da je brezpogojno treba dodati, da je bil to, glede na obliko napoke, **plaz kložastega snega**. Pripomba zveni morda odveč, vendar v GRS na vsakem koraku govorimo o nevarnosti klož, teh posledic vetra, ki so včasih zelo potuhnjene in na oko neopazne celo za strokovnjaka. Naj mi avtor ne zameri, če na tem mestu dopolnim tipične podatke, s katerimi je klasificiral plaz pod Mojstrovko!

1. Po obliki napoke in grudah snega na dnu, ostanki klože, nam naj bo dovoljeno zapisati, da je bil to **plaz kložastega snega**.
2. Plaz ni potegnil do dna, saj je drsel po »mazivu« – prej zapadlem pršiču. Torej je bil **površinski**, seveda zategadelj nič manj nevaren, kar so, žal, bridko občutili ponesrečenci.
3. Meritve gostote snega in ogled drugih značilnosti so pokazale, da je bil to **plaz suhega snega**.
4. Po prečnem profilu plazine je bil plaz tipičen **pobočni plaz** (širok 70–75 m), saj je zajel precej široko območje pobočja pod Mojstrovko.
5. Glede na obliko pomika pa je bil plaz **tekoč**.

Avtor članka večine teh podatkov ne naveda, ker pač stvari pozna in mu ne predstavljajo nič novega. Za naše reševalce in širok krog alpinistov ter planincev pa je dobro, če jih ne zanemarimo. Vaja dela mojstre.

FOTOGRAFIJA – PLANINSKI KONJIČEK

FRANČEK VOGELNIK

(3. nadaljevanje)

S

podobi se – planinci smo odkriti ljudje – da ob koncu razpravljanja o fotoaparatih in priboru izrečemo nekaj besed o napakah v fotografiji. Nihče se jim ne izmuzne, tudi teoretično najbolj podkovan fotoamater ne: pri posnetku lahko upošteva sto okoliščin, dejavnikov in komponent, usodna pa mu postane stoprva, na katero sploh ni pomislil. Tako bo postopoma gradil svojo spretnost na bolj ali manj bolečih spodrslijah; skozi trdo šolo ga bodo do cilja pripeljale vnema, vztrajnost in ljubezen, ki daje najgloblji smisel tudi fotografiji. Kako neki bo mogel narediti uspešen posnetek planinske cvetlice človek, ki mu rastline nič ne pomenijo, ki o njih čisto nič ne ve, kako se mu bo posrečilo ujeti dober pokrajinski motiv, ako mu je še tako razgibana in slikovita pokrajina tuja, prazna, mrtva? Najbolj boječi bodo takoj vprašali: Ali je teh napak veliko? Žal, moramo pritrditi, da jih je res nekam veliko. Kakšnih 555 jih bo, pa še dober ducat povrh. Ta številka pa je le osnovna, se pravi, da velja le, če se nam posreči narediti le po eno samo napako, ne dveh ali treh hkrati. Strokovnjaki so napisali in objavili tudi posebne monografije o napakah v fotografiji; nekatere so bogato in poučno ilustrirane. Nikakor ni odveč, če takšno knjigo – ako naletimo nanjo – korajžno vzamemo v roke in si jo natančno ogledamo. Brž nam bo jasno, da je pot do uspeha v fotografiji precej strma in naporna. Vendar težave niso takšne, da jim ne bi prej ali slej mogli biti kos.

Predpostavimo torej, da je fotoaparat brezhiben in da imamo kakovosten svetlomer, s katerim znamo ravnati. V kamero smo pazljivo vložili film, da bo do zadnjega posnetka tekkel brez zatikanja; vložili smo ga seveda v senci! Pri vsakem posnetku moramo izbrati primeren osvetlitveni čas in odprtino zaslonke ter nastaviti razdaljo. Tudi na senčilo (»protisončno zaslonko«) ne smemo pozabiti. Bolj zahteven bo premislek, ali bi uporabili filter in kateri bi bil bolj najprimernejši; pri vsakem filtru razen UV je treba podaljšati osvetlitveni čas, pri nekaterih znatno. Osvetlitev je treba podaljšati tudi pri bližinskih posnetkih (uporaba obročkov, kompendija). Primerno oddaljen predmet – ne preblizu ne predaleč! – moramo znati ujeti v iskalo; nerodno je, če svojim najboljšim prijateljem na vrhu gore pri dokumentarnem posnetku odstrižemo glave. Kamero moramo držati strogo vodoravno ali navpično, poševni posnetki so redki: nenaravno je, če gladina Bohinjskega jezera visi postrani in je videti, kakor da se bo pognala na breg.

Objektiv je navadno zavarovan s pokrovčkom; pri navadnih fotoaparatih, ki nimajo vgrajenega zrcala, je iskalo ločeno od objektiv in se začetnikom rado zgodi, da pozabijo sneti pokrovček: na razvitem filmu ne bo ne duha ne sluha o kakšnih posnetkih; krivde ne smemo valiti na zaklop. Enako kristalno čist film bomo potegnili iz razvijalca, če bomo pri vlaganju filma spravili neosvetljeni film v žep, osvetljenega pa vnovič vložili v kamero. Priprave, s katero bi bilo moč ločiti dvojne posnetke, doslej še niso izumili; tudi »večsternih« filmov še ne izdelujejo: biti moramo torej previdni. Tudi prevelika vnema je zgrešena: rado se zgodi, da takemu fanatiku zmanjka filma ravno takrat, ko naleti na najlepše motive; takih doživljajev ne bomo obožali na veliki zvon, razen če imamo ob sebi v takih bridkih trenutkih prijatelja, ki hrani daleč od civilizacije na dnu svojega nahrbtnika rezervni film, za skrajno silo. Nikar se ne odpravimo od doma v dobri veri, da bomo film že kupili nekje spotoma; vse je treba imeti pri roki. Fotografske opreme ne smemo hraniti po vseh omarah in predalcih ter še nekaj po raznih žepih in v avtomobilu.

Kočljivo vprašanje je, kako zgovoren sme biti fotoamater; v zanimivem pomenku utegnemo marsikaj spregledati. Dobri fotografi so navadno nekam čudno molčeči

in prežávi, ne marajo za bližnjice, svojo pot si prostovoljno podaljšujejo z raznimi ovinki zdaj na eno stran, zdaj na drugo in jih nič ne gane, če naletijo na nepreahoden svet in so prikrajšani za družbo. Pri tem jih žene neustavljiv nagon vedno naprej in vedno dlje, in to malokdaj zaman. Hoja po gorah je visoka šola perspektive, ki se menjava na vsakem koraku. Pogosto se je treba ustavljati, ozirati in presoјati, ali je napočil pravi trenutek za posnetek ali pa je treba narediti še nekaj korakov, pa se bo odprlo nekaj presenetljivega in bo ves trud bogato poplačan. In če se to zgodi, ni nič hujšega mimo tega, da v razburjenju na kakšno reč pozabimo, npr. da izmerimo svetlobo, pa podatkov ne prenesemo na kamero, da pomislimo na filter, nato pa nas nekaj premoti in tega ne storimo, ali pa izberemo pravega in ne pomislimo, da je treba podaljšati osvetlitev. Fotografska mrzlica nas zanesljivo pripelje do pomembnih dosežkov, kriva pa je tudi, da se prenekateri posnetek nepopravljivo skazi. Zato nikar ne zbežljajmo od radosti, če se nam je posrečil prav imeniten posnetek, rajši natančno pogledjmo, ali smo naredili vse, kakor je treba. Če je bilo kaj narobe, ni še nič zamujenega, vse še lako popravimo, lahko nas celo prešine kakšna izvirna misel, da ob njej kar poskočimo od veselja. Res je za mnogo velikih doživetij prikrajšan, kdor se ne ukvarja s fotografijo: na tem svetu je tujec! Vendar ta konjiček ne pozna polovičarstva.

Iz malega formata (24 × 36 mm) lahko pričara – temnica je prava čarovniška kuhinja – veliko fotografijo samo več, izkušen fotoamater: vsak kvadratni milimeter filma mora biti funkcionalno vkomponiran v posnetek, da ne bo treba pri povečevanju ničesar odrezati. Obstajajo pa še precej manjši formati: 24 × 24 mm, 18 × 24 mm, 8 × 11 mm. Pri teh dragih igračkah proizvajalci vněto zagotavljajo, da se tudi pri povečevah 30 × 40 cm vidi zrno, vendar se resni fotoamaterji rajši oklepajo srednjega formata 6 × 6 cm; razmeroma velik negativ jim bo dopuščal dovolj »manevrskega prostora« za najrazličnejše izreze in formate.

Kako ravnamo s fotoaparatom? Kupili ga bomo seve z originalno torbico: tako bo zavarovan pred mehanskimi poškodbami, ki jih je v gorskem svetu pričakovati tako rekoč na vsakem koraku. Zato ne bomo preveč zasanjeno – z očmi v višavah – pohajkovali okrog po strminah z odprto kamero na prsih. Dodatega pribora ne bomo zmašili po žepih in ga med fotografiranjem odlagali po tleh, razen če želimo čimprej prehoditi isto pot v nasprotni smeri. Ves pribor in filme hranimo v posebni torbici. Najhujši sovražniki fotografije so prah, vlaga, nagle temperaturne spremembe, kemikalije. Prahu ne bomo brisali s prsti ali z robcem, zlasti ne z objektivom, ki je prevlečen s tenkim antirefleksnim nadihom, temveč s čopičem. Če pridemo pozimi v toplo zakurjeno vlažno kačo, ne bomo planili s fotoaparatom v roki naravnost k peči, da ga bo v trenutku obilil smrtni znoj, in narobe, iz razbeljene notranjosti avtomobila, kjer se je cvrl nekaj ur, ga ne bomo reševali v prijeten hlad Postojnske jame. Drobneemu kovinskemu mehanizmu kamere ne denejo prav nič dobro razne osvežilne prhe v obliki poletnih nalivov in vlage v mokrih šotorih in tudi ne utrjevalno knajpanje v snegu. V popravilo naj ga dobi samo strokovnjak!

In kako skrbimo za fotomaterial? Filme je treba varovati zlasti pred vročino, škodljivimi plini in sevanjem. Podlaga je težko gorljiva acetilna celuloza; ni se nam več treba bati, da se bo v hipu vnela, vendar je dovolj hudo, ako se vzboči, zvije, skrči pod vplivom previsoke temperature. Za kinoamaterje je pomembna njena elastičnost, ki se ohrani pri temperaturi 18–20° C in vlažnosti 40–70 %. Emulzija je zaradi zapletene kemične sestave še bolj občutljiva: v želatini – klejasti snovi – so enakomerno razpršeni srebrovi halogenidi, zraven pa še vrsta skrivnostnih dodatkov (senzibilizatorji stabilizatorji). Želatino bi morali hraniti na hladnem kakor meso, vendar nizke temperature škodujejo acetilni celulozi, ki utegne izgubiti svoje ugodne fizikalne lastnosti. Lahko si mislimo, kaj se bo zgodilo, če hranimo filme v pretoplem in preveč vlažnem prostoru: v emulziji se bodo naselile bakterije in plesni, v najboljšem primeru bo prišlo v njej do raznih škodljivih kemičnih procesov. Zato ne bomo kopičili velike

Razgled s Plešivca na Ravne, Mežiško dolino, na naselja in samine

Foto F. Vogelnik

zaloge filmov. Od plinov, ki so škodljivi filmom, omenimo acetilen, ogljikov žveplec in žveplov dioksid (ponekod ga je v ozračju kar precej) in ogljikov dioksid. Tudi sveže prepleskano pohištvo lahko naredi škodo (formaldehid). Manj verjetnosti je, da bodo filmi prišli pod vpliv rentgenskih žarkov ali radioaktivnega sevanja, veliko več, da zaidejo vanje prašni in peščeni delci, s katerimi je zrak prenasičen. Navodila, ki so priložena filmom, je treba pazljivo prebrati in jih upoštevati. Zastaranih filmov ne bomo kupovali, zlasti ne barvnih, ker nam proizvajalec ne bo jamčil, da bodo brezhibno razviti. Filmi so dandanes že tako izpopolnjeni, da jih moremo razviti tudi več mesecev po eksponiranju, ne da bi bilo moč opaziti kakšno nazadovanje kakovosti, vendar jih je treba primerno hraniti (dolga potovanja, odprave ipd.).

Pa še nekaj besed o hranjenju negativov. Namen vsega fotoamaterjevega prizadevanja je doseči z uporabo vsega znanja, izkušenj in prebrisanosti kar najboljši negativ, iz katerega bo moč pričarati v temnici lepe povečave, ki bodo njegovim prijateljem trajen spomin na lepa skupna doživetja v gorah. Negativi potem nikakor ne izgubijo svoje vrednosti, nasprotno, so posnetki, katerih pomen je čedalje večji. Tega ne moremo presoditi vnaprej. Čas mineva, vse se spreminja, zato je dragocen vsak dokument, ki ohranja, oživlja spomin na minule dogodke. Fotografija je najbolj nepristranska, najbolj natančna, najpreprostejša in relativno najcenejša zapisovalka trenutne sedanjosti, pismeno presojanje zadeva bolj smisel, bistvo, pomen kot zunanje podrobnosti dogodkov. Tako se fotografija in dopisništvo lahko sijajno dopolnjujeta. Fotoamater si mora prizadevati, da se, če je le mogoče, razvije v fotoreporterja, se pravi, da zna hitro presoditi, kdaj je kakšen dogodek zares pomemben in katere trenutke je treba zapisati s kamero. Nikoli ne vemo, ali ne bo naš fotoaparati edino priča pomembnega dogodka ali doživetja. Na to je treba biti vedno pripravljen in zato je znanje, ki si ga pridobimo z leti, tako pomembno: ne samo snemalna tehnika in teorija fotografije, ampak tudi vednost ali vsaj slutnja o dogodkih, ki smo jim priča. Nikakor ni dovolj, ako je fotoamater planinec podkovan samo v fotografiji, nič manj ni pomembno – lahko še celo bolj – njegovo planinsko obzorje, poznavanje gorskega sveta, zgodovine planinstva, pomembnih osebnosti in dogodkov, fotografskih

Velika planina z Lepenatke

Foto V. Vogelnik

dosežkov. Samo tako se bo mogel suvereno vključiti v sedanost in si nabrati pomembnih arhivskih posnetkov.

Negativ je tako dragocen, nepogrešljiv kakor človeški spomin. Če se poškoduje, izgubi ali uniči, je izginila objektivna priča dogodka. Zato moramo skrbeti za strokovno neoporečno razvijanje, fiksiranje, temeljito izpiranje in sušenje filmov, zraven pa seve paziti, da se ob tem ne zaprašijo, da se prašni delci ne prilepijo na mokro emulzijo. Želatino namreč pridobivajo iz govejih kosti, tako da ima vse dobre in slabe lastnosti kleja, zraven pa je še poslastica za bakterije in plesni, ki potrebujejo za svoj razvoj le kapljico vode in mikroskopsko dozo organske snovi pa še malenkost ali prav nič svetlobe in toplote.

Ekspozirani film mora priti iz fotokamere brez prask (prasko učinkujejo na emulzijo tako kakor svetloba, in negativ je obogaten za vzporedne črte, ki jim fotografi strokovno pravijo »telegrafske žice« – na povečavah se sprevržejo v daljnovodne žice; zato je treba pri vsakem vlaganju filma s čopičem osnažiti tudi notranjost kamere). Pazljivi moramo biti tudi pri vlaganju negativa v povečevalnik, da se ne poškoduje. Da ne prijemamo filmov s prsti, o tem menda res ni treba razpravljati. Pri delu v temnici je priporočljiva uporaba gumijastih ali plastičnih rokavic.

Filmov ne hranimo zviti v najbližjem predalu med odvečno kramo. Treba jih je čimprej razrezati na kose, dolge okrog 15 cm, in spraviti v okrogle kovinske škatle tako, da v njej stojijo pokonci in se ne tarejo ploskoma, ali pa jih vložimo v prozorne ali vsaj prosojne papirnate vrečke. Najugodnejša temperatura za hranjenje negativov je 15–25°C, vlažnost 40–50 %. Ker je naš ubogi človeški spomin precej nezanesljiv, si moramo vsekakor zapisati, kdaj smo kaj posneli in kje in pod katero številko je negativ shranjen. Najbolje storimo, ako jih tako ali drugače razvrstimo, bodisi krajevno (po gorstvih) in časovno (po letih) ali kombinirano, drugače se nam utegne zgoditi, da bomo nujno potrebni in za jutrišnji dan obljubljeni negativ brez uspeha iskali teden dni.

Samo pri tako odgovornem odnosu do fotografije nam bo ta konjiček v užitek.

(Nadaljevanje bo sledilo)

KRATKE SMUČI NA POHODU

ING. MARIČKA HORVAT

Kaj je lepšega od spomladanskega visokogorskega smuka? Zjutraj še v mraku kreneš iz kože, zmrzli sneg ti cvili pod koraki. Spotoma si priča čarobnemu nastajanju dneva. Sonce vsak iz z drugim odtenkom prebarva nebo in spreminja vrhove iz temnih kulis v bleščeče dragulje. Na vrhu gore postane ves svet tvoj, tja nimajo vstopa drobne skrbi civiliziranega vsakdanjika. Potem postane nebo temnosinje, sonce žge, da bi skoraj lahko videl ultravijolične žarke. Okrog tebe eni sami hribi, sneg pa tak, da si le zaželiš in smučke kar same zavijajo. Zapodiš se po belih bregovih... uh, če se spomnim! Prismučaš v dolino med trobentice in se z zadovoljstvom zazreš nazaj v hribe.

Resnično, kdor ima hribe rad, jih mora spoznati tudi na smučeh. Zato pa je seveda treba: prvič – znati smučati, drugič – imeti ustrezno opremo. Odgovor na »kako to pridobiti najenostavneje« je preprost – kratke smuč.

Kratke smuč še zdaleč niso najnovejši izum smučarskih strokovnjakov, kot bi morda kdo sklepal iz Elanovih reklamnih akcij. Nasprotno. V sivi davnini je človeštvo prav na njih storilo prve smučarske korake. Seveda ne za zabavo; dolga stoletja so bile smuč zgolj transportni pripomoček. Njihovemu glavnemu namenu – okretnosti v snegu – je bila prilagojena tudi oblika. Tudi slavne bloške »smeči« so bile dolge poprečno le 1,5 m. Konec 19. stoletja pa je z Norveške med uporabnike smuč zavel nov duh. Pomembna je postala hitrost, nastopila je doba športa. Razvoj tehnik smučanja po ravnem in dričanju po bregovih je povzročil tudi ločitev oblik smuč za teke in alpske discipline. Novi materiali so omogočali vedno hitrejšo smuko, oblika smuč se je vedno bolj specializirala. Tako imamo danes na razpolago kopico najraznovrstnejših dila – za teke, smuk, slalom, skoke, take za pršič in take za led, za začetnike, za tekmovalce, za akrobate; imamo smuč za topla smučišča in za ture po svežem snegu. Celo pločevinaste podaljške čevljev ali po naše »dričke« (Firngleiter) bi kdo s širokim srcem lahko štel med smuč.

Kakšne naj bi bile smuč za turne smuke? Predvsem čim lažje, pripravne za prenašanje, primerne za vsako vrsto snega, čim okretnije pri vožnji med drevesi in skalami, uporabne tudi za hojo navkreber ali s psi. Večina teh pogojev govori v prid čim krajšim smučem. Le za hojo po ravnem ali za zelo položne smuke so slabše od daljših. Ne obnesejo se tudi na terenih, kjer je pri vožnji potrebno hitro amortiziranje sunkov, oziroma spreminjanje težišča – to je, kadar se snežna skorja neenakomerno predira ali če se na ledenih površinah pojavljajo klozasti zameti, ipd. Če pomislimo, da v teh primerih smuka še na daljših smučeh ni poseben užitek, to niti ni tako hud greh. V zameno pa omogočajo tudi nam, ki nismo posebno dobri smučarji, lahkotno vijuganje po globokem pršiču, pa tudi po takojmenovanem spomladanskem »gnoju«, kjer so dolge smuč že skoraj mučilno orodje.

Da bi bil s kratkimi smučmi užitek voziti tudi po ledenih strminah, pa morajo izpolnjevati dva pogoja: biti morajo toge, da robniki grabijo z vso dolžno, in ne smejo biti preširoke, da robnike brez težav nastavljam.

Tu smo pri sporni točki. Nekateri – pravzaprav večina – menijo, da mora velikost drsne površine ostati nespremenjena; če torej smučko krajšamo, mora biti toliko širša. Res ostane pri tem vzgon enak – krajša smučka se ne bo bolj vdirala. To pa je prednost samo pri hoji po ravnem ali navzgor. Za smuko po bregovih sploh ni potrebno, da kratke smuč »izplavajo«, ker jih z lahkoto obračamo kar pod snežno površino. Če pa s preširokimi smučmi naletimo na led, bomo turni smuk najlažje nadaljevali peš. Da ne govorimo o tem, da ostane pri enaki površini smuč tudi teža nespremenjena...

Tehnika smučanja na kratkih smučeh je enaka kot pri normalnih. Sicer so pogostejši zelo slikoviti padci, ki pa so tem manj nevarni, čim krajše so smuč. Z metriskimi se lahko brez skrbi kotrljate po strminah – v tem imam sama bogate izkušnje. Krmarjenje je mnogo lažje, še začetnikom paralelni zavoji ne delajo težav. Zato je učenje smučanja na kratkih smučeh tako učinkovito in hitro. To so spoznali že pred vojno, vendar so šele pred kratkim uspehi ameriških smučarskih učiteljev prebili evropsko železno tradicijo »ralice, majke skijanja«. Zdaj je v svetu že precej različnih šol na kratkih smučeh. Taylorjeva GLM, ki jo popularizira Elan, je ena najboljših. Elanove kratke smuč, prirojene za to metodo, so zelo primerne tudi za turno smuko. Še enostavneje in ceneje pa dobimo kratke smuč tako, da odrežemo repe starim normalnim smučem. Seveda moramo prestaviti vezi. Ni treba, da so te ne vem kako

varnostne (beri drage), ker — kot že rečeno — padci niso nevarni. Pravilo za montažo vezi pa je naslednje: začetek čevlja naj bo na polovici zračne linije med konico in repom smuči.

So ljudje, ki prisegajo, da je edino prava smuka na dvometrskih smučeh. Tudi oni imajo prav — vse je pač relativno. A še več jih poznam, ki so spremenili mišljenje in se kratkim smučem nič več ne posmehujejo, ampak se vozijo z njimi. Najvažnejše je, da človek pri smučanju uživa. Na kakšnih smučeh, je pa njegova stvar.

PROŠNJA

Kulturno-literarna komisija pri PZS naproša planince, odbornike in družine zaslužnih planincev, ki imajo kakršnokoli gradivo za slovenski planinski muzej, da o tem obveste Planinsko zvezo Slovenije. Zaželeno bi bilo zlasti gradivo iz časa pred ustanovitvijo ali iz prvih desetletij po ustanovitvi SPD. V poštev pridejo planinske fotografije, razglednice s prvimi planinskimi kočami, fotoplošče, lepaki in vabila na prireditve SPD, slike drenovcev in skalašev, gradbeni načrti prvih koč, napisne table in kažipoti SPD ipd.

V jubilejnem osemdesetem letu slovenske planinske organizacije je naš skupni kulturni dolg, da čim bolj izpopolnimo dokumente in gradivo iz naše planinske preteklosti.

Planinska zveza Slovenije
Kulturno-literarna komisija

DRUŠTVENE NOVICE

PLANINSKO DRUŠTVO »BJELAŠNICA«, SARAJEVO RAZSTAVA PLANINSKE FOTOGRAFIJE OB 25-LETNICI DRUŠTVA

Propozicije za udeležbo na razstavi so naslednje:

1. Razstava tematsko zajema planinske, alpinistične, speleološke in druge fotografije iz življenja človeka v jugoslovanskih gorah.

2. Fotografije, ki so že bile nagrajene, ne pridejo v poštev.

3. Fotografije morajo biti črno-bele, nekaširane, najmanjši format 24 × 30 cm.

4. Vsak avtor sme poslati največ šest fotografij.

5. Na hrbtni strani fotografije mora zapisati zaporedno številko, naslov fotografije in šifro.

6. S fotografijami je treba poslati tudi zapečateno kuverto, v kateri morajo biti zaporedne številke, naslovi in šifra, ime in priimek avtorja in članstvo planinskega društva.

7. Fotografije je treba poslati priporočeno na naslov: Planinarski savez Bosne i Hercegovine, 71000 Sarajevo, Ulica Sime Milutinovića broj 10, s pripombo »Za izložbu Planinarskog društva »Bjelašnica« ali izročiti v prostorih Planinskega društva »Bjelašnica«, Ulica JLA br. 77 v Sarajevu, vsak dan od 18–21 ure, razen sobote in nedelje.

8. Zadnji rok za oddajo fotografij je 1. marec 1973.

9. Vse prispele fotografije bomo vrnili avtorjem po zaključku razstave. S fotografijami bomo ravnali pazljivo. Organizator ne more odgovarjati za fotografije med transportom, zato mora biti ovoj trd. Fotografije ne smejo biti zvite.

Razstava bo odprta 6. aprila 1973, na obletnico osvoboditve Sarajeva. Žirija, ki jo bo imenovalo Planinsko društvo »Bjelašnica«, bo odbrala prispele fotografije za razstavo in tri najboljše nagradila. Podeljenih bo tudi 5 diplom. Posebno priznanje bo dobilo planinsko društvo, ki se bo udeležilo razstave z največ udeleženci, pri čemer bo organizator izvzel. Kraj razstave bomo objavili kasneje.

Planinarsko društvo »Bjelašnica«
Sarajevo

V SPOMIN VELIKEMU LJUBITELJU GORA

Ustavil se je prožni korak Antona Blažaja. Popotnik je hotel le za kratek čas duškati na razglednem počivalu. Z zadovoljstvom se je oziral na prehojeno pot, ki se je vila v dolgih in strmih ključih in ridah preko korotanskih Gur, Podjune in Roža do zelenega Pohorja in vedno višje v Grintovce, preko Karavank v mogočne Julijce.

Srečen in zadovoljen je bil ob prešernih in radostnih spominih na vse to. Bil mu je tako, kot da bi ga radost, zadovoljstvo

in sreča nosili skozi življenje na svojih krilih.

Nekje na bregovih Soče, na prisojnih, toplih obronkih Skalnice, pod Čavnom si je popotnik izbral svoj zadnji počitek.

Iz Gorice smo dobili žalostno novico... Nemirno srce je obstalo, Antonu Blažaju ni bilo dano dočakati 75. leta. Anton Blažej je prehodil dolgo, strmo življenjsko pot. Na tej poti so mu planine pomagale premostiti marsikatero težavo. Anton Blažej je bil vajen z dvignjeno

glavo hoditi skozi življenje. Prijel je za vsako delo, kadar je bilo treba kaj koristnega storiti za napredek planinstva. Vse naloge in obveznosti, ki so mu jih naložili na ramena pri matičnem planinskem društvu, alpinističnem odseku ali pri gorski reševalni službi in pri Planinski zvezi Slovenije, je sprejemal z veseljem. Rad je prevzel tudi naloge, ki jih drugi niso mogli ali niso hoteli uresničiti. Z radodarnostjo se je razdal za planinstvo in gorel za napredek našega množičnega planinstva. Mnogo je pisal in z lepo besedo navduševal v mnogih glasilih delovne ljudi za planinstvo. Dolga leta je objavljali svoje članke tudi v Planinskem Vestniku. Bil je tudi dober govornik in predavatelj. Udarniško je znal prijeti za delo pri gradnji planinskih objektov, bivačkov, koč in domov, vidno in pomembno vlogo je imel kot načelnik komisije za planinska pota pri PZS. Na njegovo pobudo so bile nadelane in markirane številne naše najbolj mikavne planinske poti.

S Trentarji in drugimi sodelavci je ustvaril jeseniško, Kopačarjevo plezalno planinsko pot na Prisojnik, njegovo delo je tudi jubilejna planinska pot po okrajkih in polinah Prisojnika od prvega k drugemu naravnemu oknu. Naredil je tudi plezalno

planinsko pot M. M. Debeljakove po polinah in okrajkih tisočmetrske severne stene Kanjavca nad zadnjo Trento.

Vrh življenjskega dela je prav gotovo dosegel pri realizaciji naše že svetovno znane planinske transverzale ali naše planinske poti št. 1, ki vabi in privablja v planinski svet številne domače in tuje ljubitelje gora. Slovenska planinska transverzala se je uveljavila, po njenem zgledu je nastalo doma in na tujem mnogo takih transverzal in poti različnih imen.

Anton Blažej je tudi »oče« Špičke, prijazne planinske postojanke nad Trento, pod Jalovcem, pod Špičkom. Po osvoboditvi jo je obnovil in povečal iz razpadajoče italijanske planinske postojanke.

Tega našega velikega planinca bomo ohranili v spominu še dolgo, z njim se bomo srečevali na naših urejenih in dobro zavarovanih planinskih potih, v njegovi Špički, v bivačkih, ki jih je pomagal postavljati, v duhu bomo poslušali njegovo navdušujočo besedo in ob branju tiste, ki je bila objavljena v PV in drugod.

Prezgodaj si, dragi Anton Blažej, odšel iz naše srede!

Uroš Župančič

VIII. ZIMSKI SPOMINSKI POHOD NA STOL

Organizacije iz treh gorenjskih občin so se odločile, da v počastitev 80-letnice našega organiziranega planinstva (1893 do 1973) in 70-letnice planinstva v jeseniški občini (1903–1973) dobro pripravijo vse potrebno za VIII. tradicionalni zimski spominski pohod na Stol, ki bo letos prav gotovo še mnogo bolj množičen in slovesen.

Vsakoletni zimski spominski pohod na Stol se vrši v počastitev velike bitke štiridesetih partizanov, prvoborcev jeseniške Cankarjeve čete s preko 2000 Nemcev in domačih izdajalcev na ledenih strminah Stola 20. februarja 1942.

Na večer tistega usodnega dne je na pragu Prešernove koč padel prvoborec jeseniške Cankarjeve čete Jože Koder.

Prvi zimski spominski pohod na Stol je bil izveden z 42 udeleženci 25. februarja 1962. Štiri leta pozneje so preživeli prvoborci poravnali svoj dolg, 21. avgusta 1966. so na pogorišču in ruševinah Prešernove koč slovesno izročili namenu nov Prešernov dom na Stolu. S tem so bili ustvarjeni boljši pogoji za organizacijo množičnejših zimskih spominskih pohodov na Stol.

Drugi pohod na Stol je zbral 82 udeležencev 26. februarja 1967. Organizatorji pohoda na Stol so imeli vedno večje težave s prenočevanjem v Valvasorjevem domu pod Stolum in pretesnem Prešernovem domu na Malem Stolu.

Zadnjih dveh zimskih spominskih pohodov na Stol se je udeležilo 21. februarja 1971. in 20. februarja 1972. že preko petsto mladih in starejših ljubiteljev Stola obojega spola.

Pohod na Stol že presega zmogljivosti organizatorjev. Vsem udeležencem organizatorji priporočajo skrajno previdnost in največjo disciplino. Organizatorji skupaj z gorskimi reševalci ne morejo jamčiti za varnost posameznikov, ki se obestno in neodgovorno obnašajo na pohodu in ne upoštevajo opozoril. Vsak se pohoda udeleži na lastno odgovornost. Vsako oddaljevanje od zgažene in označene smeri se utegne nepopravljivo maščevati.

Letošnji že osmi tradicionalni zimski spominski pohod na Stol bo v vsakem pogledu prekosil vse dosedanje. V primeru lepega vremena bo splošna mobilizacija prvoborcev, udeležencev bitke pred 31 leti, članov borčevskih organizacij, lovskih družin, tabornikov, planincev, smučarjev in alpinistov, pri osmem zimskem pohodu bodo sodelovali tudi pripadniki teritorialnih enot in SLO ter graničarji.

Udeležencem, ki so se pohoda udeležili petkrat ali trikrat, bodo podeljene zlate in srebrne častne značke, vsak udeleženec pohoda pa bo prejel legitimacijo in bakreni znak.

Letošnja uvodna prireditev v počastitev 80-letnice našega organiziranega planinstva mora biti množična.

Pridite v soboto in nedeljo 17. in 18. februarja vsaj pod Stol, če že ne na njegov zasneženi in v led ukovani vrh!

Uroš Župančič

PRVI SLOVENSKI BARVNI ŠOLSKI FILMI

Dne 24. novembra 1972 je stekla po platnu delovna kopija kratkih barvnih filmov na širokem traku: Peričnik, Vintgar, Soča. To so prvi slovenski šolski barvni filmi, ki so posneti na 35 mm trak z namenom, da se reducirajo in razmnožijo na ozkem, super 8 mm traku in da si jih nabavi vsaka šola.

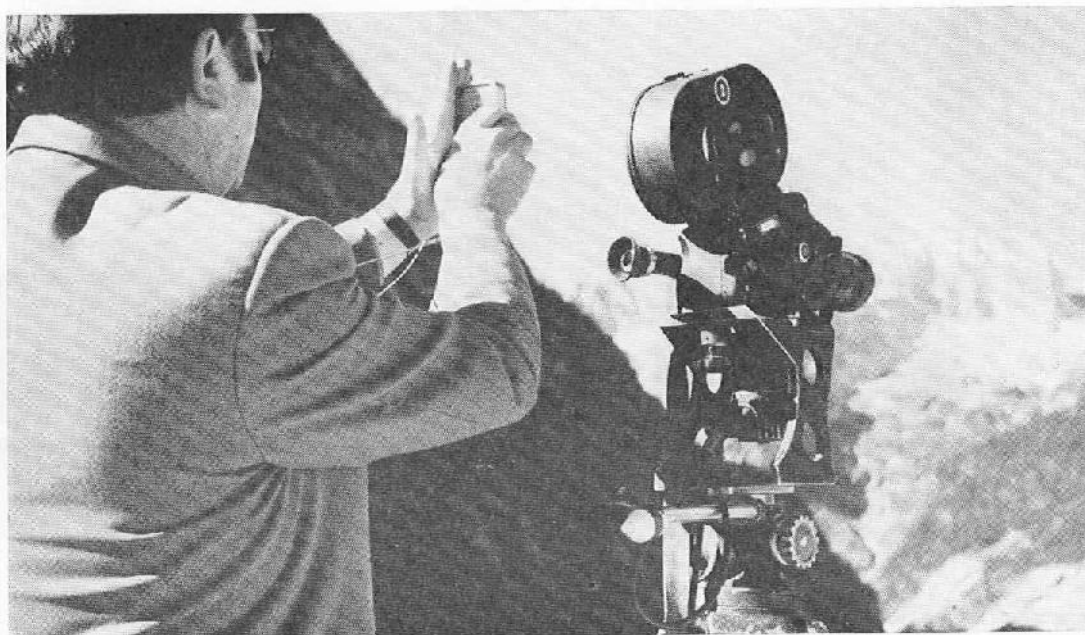
Dogodek je zanimiv tudi za planince, saj so navedeni filmi segli po svojo barvito in tudi dinamično snov v okrilje naših alpskih zanimivosti, ki jih oblikuje tekoča gorska voda.

Vsak film bo na super 8 mm traku dolg samo okrog 3 minute. Učitelj ga bo zavrtel z malim projektorjem kar med učno uro, ko bo obravnaval npr. slovenski alpski svet, ali, kako tekoče vode oblikujejo naravo. Za takšne kratke filme se je uveljavil naziv »element film«. Glede statične (mirne) slike, kot so stenske slike, diapozitivi in diafilmi, vsebuje film dinamiko, ki prikaže dogajanje v naravi mnogo nazorneje in prilegno večjo pozornost učencev.

Peričnik je posnet najprej panoramsko z vencem vrhov in z mogočno konglomeratno steno nad dolino Vrat. Potem se slapu približamo in vidimo gornji rob stene, kjer je slap večkrat menjal svoj žleb. Sledimo padcu vodne zavese in obstanemo pri velikih odlomih pod slapom. Gremo še pod silni previs za slapom, nato pa h gornjemu, manjšemu slapu. Končno zablestijo v soncu tisočere kapljice in curki, ki se združijo pod slapom v brzice razpenjene vode, hiteče proti Bistrici.

Film Vintgar prikazuje v lepih barvah slikovito sotesko, znano kot Vintgar pri Bledu. Široka panorama odpira pogled na reko Radovno, ki ob strmem bregu zavija med hriba Hom in Boršt, s Karavankami v ozadju. Nato spremljamo brzice, ki se zaganjajo v skalne bregove ob vhodu v sotesko. Sledijo prizori s tolmuni, slapiči, kotanjami in ponvami. V najožjem delu soteske potuje oko od bistro vode strmo navzgor mimo prepadnih sten do koščka modrega neba. Za trenutek se ustavimo še pri slapu Šumu, s katerim se Vintgar slikovito zaključuje. Film Soča (1. del) združuje več prizorov iz Trente: mogočno panoramo Jalovca in njegovih sosedov, izvir Soče, divja korita Mlinarice, Beli potok s Triglavom v ozadju in končno Korita pri naselju Soča kot izjemno zanimiv primer delovanja gorske reke.

Filmi prikazujejo naravo samo, brez človeka. Namenoma so nemi, brez besedne ali glasbene spremljave. Vsa potrebna razlaga bo našel učitelj v priloženem tiskanem besedilu, ki bo kratko in pregledno. Strokovno razlago je napisal k

Snemanje v Trenti jeseni 1972, pri kameri M. Cilar. Prvi slovenski šolski barvni film

že posnetim filmom prof. dr. Ivan Gams. Amaterji si bodo lahko predvajali te filme s primerno ploščo ali z lastnimi posnetki na magnetofonu.

Filme bo reducirail na super 8 mm in jih razmnožil Jadran film v Zagrebu, kjer je steklo kopiranje te vrste na modernih aparaturoh šele pred kratkim. Verjetno bomo imeli prve kopije Peričnika, Vintgarja in Soče (1. del) že v januarju ali februarju 1973. Če bo uspeh zadovoljiv, bodo sledili še drugi filmi s področja spoznavanja narave in družbe.

Šolske filme super 8 mm je prevzel v program Sava film (Zavod za šolski film, Ljubljana). Scenarije za navedene tri filme je napisal prof. Mirko Kambič, s 35 mm kamero pa jih je posnel Marijan Cilar, član studia Unikal (Ljubljana); za snemanje sta izbrala pozno jesen, ko je narava zelo barvita, voda pa čista in ravno dovolj »gibčna«. Prepričani smo, da se bo začeto delo uspešno nadaljevalo.

M. K.

TRIPERESNA DETELJICA

Mogoče bi lepše zvenelo: triperesna planika. Toda planika je drugače zraščena. Ti trije pa so doma v dolini, v domovini detelje in hmelja. Toda zanje je ravnina košček vsakdanjega kruha. S srcem so leto in dan v planinah, na vrhovih slovenskih gora.

Včasih se mi zazde kot vihariki. Vendar vihariki rasto posamič, ti trije pa radi gredo skupaj. In koliko si imajo povedati! Živo popisujejo dohode in vzpone, za vsako skalo vedo, za jegliče in planike, zlato jabolko in čudovit gorski svišč.

No, pa predstavimo to triperesno deteljico:

Najstarejši je tovariš Ocvirk, ki si nalaga že deveti križ. Pa je grča in pol! Na sliki ga vidite v sredini. Ali ni pravi mladenič? Kako ponosen je, ko spet stoji pred Aljoževim stolpom in stiska roko sedanjemu predsedniku PD Zabukovica.

Na levi je tovariš Poteko, ki zadeva sedmi križ. Nekdaj je bil rudar, zabukovski knap. In nikdar ni čutil tolike utrujenosti, da ne bi v soboto ali ob nedeljah zlezel na kak vrh.

Z desne je tovariš Kovač, duša in srce PD Zabukovica. Vrsto let je zaposlen pri rudniku v Libojih. Ta korenina tepta tja v šesto desetletje. Človek bi mu prisodil štirideset. No, radovednežu hitro postreže s pojasnilom: To napravijo naše gore, to dela naša godba na pihala. Zares ga moramo pohvaliti: libojska godba na pihala je pod njegovo taktirko zavzela prvo mesto v občini in še dlje. Med njegovimi godbeniki najdeš od pionirja, mladca do možaka šestdesetih let. Vzporredna ljubezen so gore. V pogovoru pravzaprav težko ugotoviš, na katero stran se tehtnica nagiba: h godbi ali goram. Najbrž so vrhovi gora.

Poteko

Ocvirk

Kovač

Mene, ki vse tri planinske ptičke dobro poznam, je zanimalo, kako so skupaj lezli na Triglav. Kar se tovariša Poteka in Kovača tiče, bi še nekam šlo. To sta zategla gorska mačka, ne ustrašita se še tako strme poti. Kako pa je bilo s tovarišem Ocvirkom, ha? To vemo, da je po poklicu čevljar, da je bil med vojno zaprt, da je bil pred leti dober orodni telovadec. Ali kaj hočemo, leta so leta. Nasmaje se tovariš Poteko, pomežikne tovariš Kovač, odgovori pa tovariš Ocvirk:

»No, gorska ptička, kar povejta, kolikokrat je Ocvirk padel pod nahrbtnikom!« In ga oba hkrati trepljata po rami: »Nobenih težav. Še hitreje bi jo ucvrl, da te nisva kar naprej opominjala. Drago, proti osemdesetim lezeš. Ti pa nama v brk: Figo, lezemo proti vrhu Triglava! In bomo tudi prilezli. Jaz že. Če bosta pa vidva v kaki škrbini obtičala – pa bom kar jaz za vse tri v knjigo zapisal: eden na vrhu, dva pod njim.«

Za konec še pojasnilo:

Niso bili prvič. Že večkrat so osvojili vrh najmogočnejšega gorskega očanca. Vendar vsak po svoje. Tokrat pa so bili skupaj. Kakor so bili skupaj v Kamniških planinah, Karavankah in še kje. Vsako leto so po nekajkrat v višinah nad dvatisoč metrov. Najčesče pa so na vrhu Homa, v svojem planinskem hramu. In ko posedajo in se zazro v dolino, v sončnih žarkih okopano, hkrati zavzdihnejo:

– Povsod je lepo, najlepše doma!

Drago Kumer

TINE OREL – ŠESTDESETLETNIK

Pisati o jubilanu v glasilu, ki mu on sam že štiriindvajseto leto oblikuje podobo, skrbi za čistost jezika, povezuje sodelavce in pridobiva nove, zraven pa je v planinski organizaciji že dolga leta delaven, na najodgovornejših odborniških mestih, je zahtevna naloga. Zahtevna zato, ker je planinski opus Tineta Orla planinski javnosti dobro znan, ustvarjalni zagon za planinski kulturni integral pa nikakor še ne zaključen. Poleg tega je namen tega sestavka le, da opozorimo zgolj na jublantsko planinsko delovanje, ne pa tudi na njegovo delo na šolskem, turističnem in kulturnem področju. Tudi pri očrtu planinskega in uredniškega dela se zavedam, da se za triindvajsetletno uredništvo in več kot štiridesetletno planinsko delovanje v kratkem članku ne more dati zaokrožena delovna podoba jublanta, kakršno zasluži. Opravičuje me dejstvo, da še vedno sveži in dinamični delovni zamah Tineta Orla ne kaže na jubilej, h kateremu mu čestitamo. Čas, ta večni razsodnik, pa bo ob svojem trenutku lahko dal popolnejšo oceno njegovega dela.

Življenjska kronika mu je za rojstno letnico zapisala datum 9. februar 1913. Rojen v Trzinu pod vznožjem Grintovcev ni imel daleč do gora. Lepota okolja je v njem zgodaj prebudila čut za naravo in željo, da jo pogleda od blizu. Sam je nekje zapisal: »Pojdimo spomladi, ko zacveto trave na mejah in okrajnah, po vrhah Polja, ki leži pod Krvavcem, pod Šenturško goro, pod Brezjem, Palovčami in Vranjo pečjo. Sprehodimo se med mla-

dim žitom vodiške ravni.« Mladega študenta slavistike, od doma vajenega širine, je vleklo v gore. »Februarski popoldan je, v mestu megla, da bi jo z nožem rezal, mesec raste, ne moreš zdržati doma. Cepin v roko in že si na plazu pod Kokrskim sedlom, ubiraš jo na Koroško, na Kamniško sedlo. Komaj čakaš, da zdrsneš preko planot v smrekove hoste na Kriški, da se zaprašiš v Tiho dolino, da posamuješ na Dolu, da preorješ nad prepadom prežeči Rzenik.« Taka narava je kmalu našla pot v planinsko organizacijo. L. 1932 postane član SPD in tik pred vojno, ko ga službena pot privede v Celje, postane odbornik Savinjske podružnice SPD. Po vojni vihur je l. 1946 postal predsednik PD Celje in mu predsednikoval do l. 1963. V teh letih je celjsko društvo na novo organiziralo svoje vrste, obnovilo vse planinske postojanke nekdanje Savinjske podružnice SPD, podvajilo število ležišč v primerjavi s predvojnimi stanjem ter postalo po članstvu tretje najštevilnejše PD v Sloveniji. Na novo so bile zgrajene Mozirska koča, planinski dom v Logarski dolini z depandanso, Frischaufov dom na Okrešlju, obnovljen je bil Kocbekov dom na Korošici, Koča na Loki pod Raduho in odprta na Gori Oljki. Vsa leta, od l. 1947 dalje, je bil Tine Orel hkrati član najvišjih planinskih organov PZS in PSJ. Pri PZS je bil štiri leta načelnik propagandne komisije. Kot predsednik sklada za pospeševanje kulturnih dejavnosti SR Slovenije pa je mnogo pripomogel k oživitvi založniške dejavnosti.

Kot alpinist, ki mu niso neznane ostale severna stena Triglava v več smereh, Hornova v Jalovcu, Szalay-Gerinova v Turski gori, stena Struce in Kalške gore, zahodna stena Planjave, Herletova smer v Ojstrici, Martuljkova skupina, je pogledal tudi v stene Zahodnih Julijcev, predvsem Viša in Poliškega Spika. Privlačevale so ga tudi zimske ture in smučanje. Po vojni je bil dvakrat član odprave PZS v Gesäuse in na Grossvenediger in o tem pisal v Planinskem Vestniku l. 1950/51. Zato je pri PD Celje osnoval alpinistični odsek in dal s tem osnovo za obnovo gorske reševalne službe Celje in z njo sodeloval od l. 1947 do 1957. leta. Kot ravnatelj celjske gimnazije in pedagog je vnel mladino za gore. Nastopal je kot predavatelj in inštruktor na mladinskih in alpinističnih tečajih, bil vodnik mladinskih izletov in šolskih ekskurzij v gore. L. 1950 je dal pobudo za Herletov smuk s Škarij, pozneje spremenjen v Herletov memorial z vrha Mrzlega dola (Savinjskega sedla) na Okrešlju. L. 1959 je dal idejo za Pot XIV. divizije, ki je sčasoma postala republiška mladinska prireditev. Vrsto let je urejal in vodil mladinske rubrike in PV, pridobival in povezoval mlade pisce. Pla-

ninska mladina ga je zaradi dolgoletnega dela z mladino izbrala za mentorja v komisiji za planinsko vzgojo in izobraževanje pri PZS.

Ko ga je l. 1963 privedla službena pot v Ljubljano, je poživel propagandno delo pri PZS. Ob 70-letnici PZS je skupaj s Francetom Zupanom organiziral umetniško razstavo »Gore v podobi« v Slovenji gradcu in kasneje v Celovcu, dal pobudo in organiziral izdajo slovenske bibliografije »Gore v besedi in podobi« in planinskega koledarja z motivi III. himalajske jugoslovanske odprave na Annapurno, organiziral drugo izdajo »Vodnika po slovenskih gorah« in glasbeno prireditev v Slovenski filharmoniji ob 70-letnici PZS ter sodeloval v številnih publikacijah, prosoptih in drugih tiskih. Med 1. februarjem 1963 do septembra 1965, ko je bil glavni urednik Turističnega Vestnika, je prispeval h turistični propagandi gorskega sveta kot avtor besedila prosoptov in tehničnih člankov v glasilo in drugod. Kulturno poglavje zase je uredništvo izbranih spisov – nekateri so izšli že v drugo in tretje – dr. ing. Franceta Avčina, Janka Mlakarja, dr. Mihe Potočnika, izbor planinskih spisov v Planinskem berilu (Kondor), prevod Tichyjeve Himalaje, dr. Kugyjevih Juljskih Alp v podobi, organizacija in redakcija zbornika Zivljenje v naravi. Poleg tega je sodelavec SBL za planinske osebnosti in Jugoslovanskega leksikografskega zavoda v Zagrebu in

stalni sodelavec mednarodne revije »Alpinismus« v Münchnu, v kateri je leta 1968 pripravil jugoslovansko številko (1968/I). Sodeloval je pri drugi izdaji Schönerjeve knjige »Die Julischen Alpen« (1967 in l. 1968 v reviji »Der Winter« (Veliki smuki v Juljskih Alpah).

Predvsem pa javnost pozna jubilaranta kot dolgoletnega, vsestransko razgledanega, neutrudnega urednika Planinskega Vest-

nika. Triindvajset letnikov, urejenih pod njegovim uredniškim očesom, zavzema že kar viden prostor v omari slehernega ljubitelja planinske literature. Samo novice iz »Razgledov po svetu« bi zadostovale za nekaj zajetnih knjig. Potem ko je jeseni l. 1949 od poveljnega uredniškega odbora prevzel mesto glavnega urednika, čigar dolžnosti zdaj opravlja že štiriindvajseto leto, je Planinski Vestnik že večkrat izboljšal svojo zunanjo in notranjo podobo in dosegel nivo sodobnih planinskih glasil. Urednik je popestril vsebino z novimi rubrikami, povečal obseg v primerjavi s predvojnimi stanjem, združil stare in številne nove sodelavce in pridobil za glasilo tudi nekaj priznanih umetniških imen. V vsebinskem pogledu je Planinski Vestnik zajel tokove in zahteve sodobnega sveta in se ni zapiral pred mladimi pisci in posebej ne pred alpinisti. Postal je osrednji slovenski planinski arhiv in galerija portretov, ki jih srečujemo na gorskih stezah, zapis zbranih besed tistih, ki usmerjajo planinsko gibanje, in tistih, ki se šele najjavljajo, ter izročilo teh, ki z zbrano življenjsko žetvijo odhajajo s planinskih bregov.

Planinski Vestnik je za kvaliteten prispevek k telesni kulturi l. 1966 prejel Bloudkovo nagrado, najvišje republiško priznanje na področju telesne vzgoje, njegov urednik Tine Orel pa enako priznanje l. 1971. Vrsta najvišjih slovenskih in jugoslovanskih častnih znakov, zlati znak turistične zveze Slovenije, red dela III. stopnje in red dela z zlatim vencem

so odraz priznanja jubilarne poveljne aktivnosti na vseh delovnih področjih. Če samo opozorimo, da urednik še danes sam opravlja vsa lektorska in korektorska dela, kar pomeni prebirati vse gradivo najmanj štirikrat ter opravlja vso korespondenco in vsa pota v tiskarno, smo v glavnih potezah le v grobem nakazali uredniško delo, ne da bi pri tem poudarjali, koliko večerov, nedej in praznikov je bilo v teh letih žrtvovanih za to kulturno delo. Pri tem mu je zvesto in potrpežljivo vedno stala ob strani življenjska tovarišica žena Zora.

Ko mu hkrati z vezilom za 60-letnico življenja in v 24. letu uredniškega dela izročamo pisan gorenjski pušelj z voščili in pozdravi vseh, planincev, bralcev in planinskih sodelavcev, se nam ob jubilejih takih mož vedno znova zastavlja staro vprašanje: Odkod človeku tolika predanost gorništvu in v čem je smisel planinskega početja?

Morda nam je na to vprašanje pred mnogimi leti, ko je bila prihodnost — tudi planinska — pred njim, odgovoril kar sam: »Nekaj je takih, ki so jim gore okvir in vsebina življenja. Ti ne iščejo niti slave niti oddiha. Ne postajajo na križpotjih z vzdihom in slavošpevi. Če se srečajo njihove oči z obrisi ljubljenih vrhov na obzorju, se jim zaiskre, v duši se jim razsvetli, srce močnejše bije. Prav zato z radostjo sprejemamo svetle ure, ki zadržeta v nas sleherni živec v vseobjemajoči struji volje za hojo po gorah.«

Tone Strojnik

ALPINISTIČNE NOVICE

LAMA O NEPREMIŠLJENIH DEJANJIH V GORAH

Beseda to pot nima nič opravka z nobenim lamo niti z lamaizmom, pač pa pomeni kratico za švicarski zakon o bolezenskem nezgodnem zavarovanju (la loi sur l'assurance, maladie et accidents). Po poročilih člana 67 3. alineja, lahko CNA (državna blagajna za nezgodna zavarovanja, caisse nationale d'assurance en cas d'accidents) odreče odškodnino, če pride do nepoklicne nezgode v izjemni nevarnosti in nepremišljenem podvigu. CNA je izrabila to možnost in je nepremišljena dejanja takole označila: »Za nepremišljena veljajo dejanja, če so zavarovanec vedoma podaja v izjemno hudo nevarnost, ki izvira iz dejanja samega ali iz načina, po katerem dejanje poteka, bodisi zaradi okoliščin bodisi zaradi zavarovančeve osebnosti.«

Taka opredelitev je seveda močno posegla na alpinistično področje in zato je že l. 1949 in ponovno l. 1965 (M. Oechslin) prišlo do javne obravnave, kako je z nepremišljenostjo pri alpinističnih vzponih.

Tako CNA kakor zvezni tribunal za zavarovalne zadeve sta se najprej oprijela apriornih sodb, češ, vse kar je onstran vertikale, to je od IV. težavnostne stopnje naprej, je nepremišljeno in to ne glede na opremo in človeka. Potem je l. 1971 zvezni tribunal preciziral nepremišljenost takole:

»Ne smemo se vprašati, ali je neko plezalno dejanje nevarno za poprečnega plezalca. Nasprotno se moramo vprašati, če so plezalci zadoščali zahtevam o sposobnostih in osebnostnih kvalitetah do take mere, da so bili 'lege artis' kos vzponu, in če bi zmogli s svojimi sposob-

nostmi v zadostni in znosni meri tudi tveganje, ki ga vzpon predstavlja. S tem pojasnilom so bile apriorne sodbe onemogočene, sodišče za zavarovalne zadeve se mora sprijazniti s tem, da presoja vsak vzpon in concreto po plezalčevih sposobnostih in po važnih zunanjih okoliščinah. In sodišče je res priznalo, da npr. severni raz Piz Badile ni mejno vratolomno dejanje (IV, IV+). Preciziralo je tudi nujnost samozavarovanja in objektivno nevarnost prostega plezanja tam, kjer so ponavadi pleza v navezi in se zabijajo klini, zavarovanje in naprezovanje. Zvezno zavarovalno sodišče je s temi pojasnili spremenilo svojo »jurisprudenco«, da bi sledilo razvoju in napredku alpinizma. To vse seveda še ni bianco ček na vse nepremišljene ali preveč drzne podvige, vendar pa zagotavlja plezalski eliti, da bo CNA izplačala zavarovalne vsote, če bodo plezalci kočljive in težke vzpone opravili vestno in po utrjenih pravilih. Znani švicarski alpinist, predsednik UIAA, A. Eggler ugotavlja, da je ta razvoj zavarovalnega prava razveseljeval (Bull. mens. CAS 1972/2).

T. O.

ALPINIZEM V SR BOSNI IN HERCEGOVINI

Edini nosilec alpinistične dejavnosti v BiH je AO Sarajevo. Združuje kakih 15 aktivnih članov. V drugih mestih v republiki z razvitim planinstvom ni čutili nikakršne želje po alpinističnem delovanju, zato lahko rečemo, da so aktivni alpinisti samo v Sarajevu. Vzrok je v pomanjkanju tradicije, vpliva slovenskega in hrvskega alpinizma pa tudi ni bilo. Kljub temu se je alpinizem v BiH začel zgodaj razvijati. Že l. 1929 so začeli alpinistično obdelovati Prenj, od l. 1934 pa so plezali v Romaniji in Prenju. Celo do zimskih vzponov je prišlo. Bilo je že nekaj kvalitetnih plezalcev (Šefer, Sigmund, Gaon). Solist tega časa je bil Sigmund, splezal je zelo lepe smeri v Treskavici in Čvrnsnici. Po vojni je zrastle cela generacija plezalcev, ki so sistematično začeli alpinistično delovati v Prenju, Treskavici, Romaniji, Čvrnsnici. V 60. letih je talentirana generacija plezalcev že začela s težjimi vzponi in turami, začeli so tudi odhajati v inozemstvo (Grossglockner). Tako se je začel ustvarjati inštruktorski kader. Zadnja leta se plezajo izredno težke smeri v Prenju (masiv Izgorjele Grude), Čvrnsnici (steber), Velikem Kuku, Romaniji. Ti vzponi se precej razlikujejo od alpskih, ker so stene navadno zelo oddaljene in težko pristopne. Do njih ne drže nikakršne komunikacije.

Z vzponom članov AO Sarajevo na Matterhorn se je odsek odprl navzven. Zato naj sledi zapis o letošnji aktivnosti.

Uspeh je gotovo zimski pohod po Bjelašniški transverzali (druga transverzala po vrsti v Jugoslaviji). Opravili so ga februarja v zelo slabem vremenu Zahirević, Šišić in Gafić. Plezalnici vzponi so bili tile: V marcu severni raz Osobca na Prenju, 1000 m (Šišić in Rakić v 11 urah) in severovzhodni raz Lupoglava na Prenju (Zahirević, Crnogorac, Taševac in Raštegorac); v aprilu vzpon v Cetini na Prenju, 1300 m (Šišić, Žalica in Rakić B.) z enim bivakom; v maju kamin Kosi v Pesti-brdu na Čvrnsnici (Zahirević in Crnogorac) in varienta v V. Kotlu na Bjelašnici (Žalica in Taševac); v juniju ena smer v Veležu in kamin v Obliku na Treskavici (Gafić-Žalica, odnosno Šišić-Mulahusić). Poleg tega so bile številne smeri ponovljene. Nekateri člani so plezali v severni Triglavski steni znane smeri. Na Grossglocknerju sta bila dva člana v taboru, ki so ga organizirali alpinisti iz Hrvatske, in tam preplezala nekaj smeri v ledu. Dva člana sta bila avgusta v Centralnih Alpah in sta se povzpela na Mont Blanc. Imamo tudi alpinistično šolo vsako soboto in nedeljo na Romaniji. Decembra 1972 je bilo zborovanje vseh alpinistov iz Bosne in Hercegovine. Upajmo, da bo alpinizem kot športno in kulturno gibanje pridobil še več pristašev.

Slobodan Žalica

ŠE O OPREMI ZA REŠEVANJE IZ PLAZOV

Letošnje leto je v razvoju in uveljavitvi tehničnih pripomočkov za iskanje zasutih v plazu gotovo prelomnica. Medtem ko sta bili dve švicarski sprejemno oddajni radijski napravi deležni razmeroma majhne pozornosti, se številni uporabniki zanimajo za kombinacijo profesorja Avčina, čigar sonda predstavlja kar poljuben komercialni radijski sprejemnik žepne ali prenosne izvedbe, zasuti pa mora imeti pri sebi miniaturni oddajnik. Vzorce so naročili iz ZRN in Italije, uradni poskusi bodo januarja v Davosu. Avstrijci so šli še dalje. Že za letošnje sezono so izdelali 10000 sprejemno-oddajnih naprav »Pieps 1«. Sprejemnik in oddajnik sta združena v enem ohišju; v nevarnosti lastnik vključi oddajnik, če pa išče zasutega, preklopi na sprejem. Doseg te naprave ni velik, saj znaša komaj 20 do 30 m, zelo ugodna pa je teža in cena, ki ne bo večja od 250 dinarjev.

Organiziranim skupinam se torej obetajo za spoznanje varnejši pohodi po gorah in po zasneženih gorskih prostranstvih. Seveda pa nobena naprava ne zmanjšuje nevarnosti plazov. Tudi pes ne! Plaz je »otrok« vremen, snega, strmine in drugih značilnosti okolja. Na to ne pozabimo, četudi nam v žepu »čivka« elektronski varuh!

IZ PLANINSKE LITERATURE

KONEC S SIMONOM KLANČNIKOM

Med knjigami, ki zmerom spet rad sežem po njih, je tudi Kugyjeva prvenka in prvakinja »Aus dem Leben eines Bergsteigers«. Več ko 40 let je že v moji knjižni omari. Ne manjka mi tudi njene delnega prevoda, ki ga je oskrbela M. M. Debelakova s posrečenim naslovom (»Iz mojega življenja v gorah« (Planinska matica 1937). S privoljenjem avtorja je popravila popačena imena domačih gora po Tumovem imenoslovju, jezikovno pa je prevod komaj blede senca božanskega Kugyjevega izraza, ki je tudi med Nemci nekaj enkratnega. Neprimerno boljši je celotni prevod Lilijane in Franceta Avčina v založbi mariborskih Obzorij, 1968. Meni je to pravi planinski brevir! Nikoli nihče ne bo več znal napisati tako prisrčne hvalnice našim goram, kakor jo je Kugy v tej svetovno znani knjigi. — Po pravici bi bil zato pričakoval, da bo razmeroma skromno naklada 4000 izvodov razgrabila že armada zavodnih planincev prej ko v enem mesecu. Dejansko je zadnji izvod našel kupca šele po — štirih letih! Taki smo...

Blizu se stoletnica Kugyjevega prvega vzpona na Triglav leta 1875. Takole beremo o tem v Avčinovem prevodu na str. 28: »V Mojstrani sem si vzel (lepše bi se reklo: sem najel) vodnika Simona (podčrtal pisec) Klančnika, po domače Šimenca, ki me je pozneje še često spremljal...« Opomba prevajalca pod črto na isti strani, da je bil »Skofitz-Skofic očitno Kugyjev pseudonim« je zgrešena. Kugy se psevdanimov ni nikoli posluževal. Doktor Alexander Skofitz je bil izdajatelj »Oest. Bot. Zeitung« (Avstr. botan. časopis) v letih 1876 in 1877, ko je štel Kugyja s polnim imenom med svoje sotrudnike. Zares zvemo na str. 40 v istem viru, da je Kugy 3 leta kasneje (1878) v Klančnikovem spremstvu prehodil dolgo turo iz Mojstrane po celem robu od Debele peči prek Malega in Velikega Draškega vrha do Tosca dalje k stari koči Marije Terezije (današnja Planika) na vrh Triglava »ob sončnem zahodu in vzhodu« (!), Mišelji vrh, pa še Cmir iz Vrat. Poslovila sta se na Luknji, od koder je Kugyja gnalo »posikat Tožbarja v Trento, ki mu je zavidala...«

Ondan me je dregnilo, da bi pogledal še v Lovšinov zbornik »Gorski vodniki v Julijskih Alpah«, kaj pravi o tem Simonu Klančniku. Dolg abecedni seznam vodnikov in nosočev je na koncu knjige, tudi trije Klančniki so v njem, toda nobenega Simona! — Po opisu na str. 176 bi utegnil temu odgovarjati le Janez Klančnik, p. d.

Šimenc, 1839–1916, alpenvereinski pooblaščen vodnik in lovski gonjač. Zapisano je tudi, da sta l. 1881 prišla s Kugyjem prvič iz Vrat na Cmir, kar pa se je po navedbi prejšnjega odstavka zgodilo že l. 1878. Kugy je imel l. 1881 dovolj opravka v Trenti in zahodnem ostenju Triglava z iskanjem nove poti. »Trentarji so bili mnenja, da je to nemogoče... Andrej se je pomišljal. Toda ko sva tistega srečnega dne 8. avgusta 1881 pričela naskok, je vzpon potekel precej hitreje in lažje, kot sva si bila mislila. Bil sem srečen in ponosen. Kugyjeva pot' je zapisala moje ime na zahodno ostenje Triglava!« (l. ž. g. str. 65.)

Simona ima tudi Debelakova, točno po izvirniku, torej odgovarja zanj Kugy sam. Očitno se mu je vrnila pomota, kajti v svojem članku »Eine Wanderung durch Oberkrain« (Potovanje po Gorenjski), priobčenem l. 1876 v Skofitzovem botaničnem časopisu, je zapisal, da mu je »Schmerz (šmerc), najboljši gostilničar v Mojstrani, koj dobil vodnika po imenu Johann Glantschnig (Janez Klančnik), jako spretnega in izkušenega možaka, dobrega hodca in plezalca, ki je tudi precej dobro obvladal nemščino.« Niti ob ponatist tega članka v knjigi »Fünf Jahrhunderte Triglav« (Petsto let Triglava), 1838, Kugy ni opazil napačnega Simona, ki se tako že blizu pol stoletja nemoteno pojavlja ne samo v vseh novih izdajah, ampak tudi v številnih prevodih njegove najlepše in najljubše knjige. Seveda mu te pogreške ne bomo šteli v zlo, uvažujemo staro latinsko prislovico: errare humanum est. —

Vilko Mazi

VIHARNIKI – GLASILO PD ŠMARNA GORA

Glasilu na rob naj uvodoma zapišemo, da je namenjeno mlademu članstvu. S pridom združuje organizacijsko-informativno, planinsko izobraževalno in literarno dejavnost. Druga številka vsebinsko presega oblikovno plat, kar je razumljivo. Planinsko strokovni del je močnejši kot literarni, oba pa se dopolnjujeta, kar priča o uredniški spretnosti mladih planinskih organizatorjev. Vsebinska: Uvodna beseda predsednika PD; Mazičev humoristični zapis o Letečih vratih na Šmarno goro; pesem o Šmarni gori; Podobe; Iz popotne torbe; Poziv na pisanje planinskega dnevnika; pesem Planine moje; Osnovni vozli; Drevesne vrste na področju Šmarne gore; Društvene novice; Prvič na goro; Iz Aljaževega življenja; Zanimivosti; Streha v gorah.

T. S.

RAZGLEDE PO SVETU

MANASLU – JAPONSKA GORA

Tako pravi v Riv. Mens. 1972/3 Akira Takahaši, vodja tokijskih alpinistov, ki so leto 1971 po vzhodnem grebenu prišli na Manaslu (17. maja 1971) sta stala na vrhu Kohara in Tanaka, članov ekspedicije je bilo 11). Takahaši je Manaslu proglasil za japonsko goro zaradi številnih japonskih ekspedicij, ki so raziskale goro z raznih strani. Že l. 1953 in 1954 so poskušali priti na vrh, l. 1956 pa ga je znameniti Juko Maki dosegel z vzhodne strani. Naslednja leta so Japonci v skupini Manaslu priplezali na marsikak alpinistično pomembnejši vrh: l. 1960 Himalčuli, l. 1970 Pik 20 ali Dajiro, l. 1970 in 1971 na Bavdo. Bilo je računati s tem, da bodo posegli tudi po stenah, ne samo po vrhovih Himalaje. Že H. W. Tilman pa je za vzhodno stran Manaslujaja dejal, da »bi moral imeti krila, če bi jo hotel zmagati«.

Japonci so si jo ogledali l. 1970 in ugotovili, da ima šibke točke, preko katerih bi se dala speljati smer. L. 1971 pa so postavili na noge veliko ekspedicijo, ki so ji dali kadre iz 7 tokijskih planinskih klubov. Vodja Takahaši je bil tedaj star 57 let. Stroški so znašali 350 dolarjev na udeleženca. Pri materialu niso varčevali, vse je moralo biti najboljšo. S seboj so vzeli 13 000 m vrvi in vse porabili, le 400 m je bilo ostanka. Imeli so s seboj vse vrste klinov za kopno in led, tudi svedrovce.

5. marca 1971 so odšli iz Pokhare s 300 nosači, s pratežem 12 ton. 15 dni so imeli zamude, ker so jim Indijci delali težave pri transportu blaga v Nepal, carinska pogodba je bila med Indijo in Nepalom prav tedaj v krizi. Morali so zato spreminiti svoj načrt vzpona. Znižali so število taborov od 8 na 5, tako da je bilo povprečno 1000 m višinske razlike med njimi, ključno mesto je bilo v grebenu nad taborom 3, 500 m višje, v višini 7000 m. Gre za kopni previsen skok. Japonci so do tega mesta, ki so ga krstili za »Kasa-lva«, kar naj bi pomenilo kljuko, ročaj pri dežniku. Fotografija kaže, da so s poimenovanjem kar dobro zadeli, le da je ta ročaj visok 250 m. Računali so, da bi potrebovali 20 dni, če bi hoteli skok opremiti tako, da bi šerpe nosile tovore tudi čez. Nekaj mest so ocenili s VI, v celoti pa se ta »Kasa-lva« more oceniti s V-A₂, torej spada med najtežje storitve v tej višini. Porabili so vseh 100 svedrovcev, da so se pretolkli čez. Skoraj mesec dni so potrebovali, da so nad »Kasa-lvo« postavili tabor 4 v višini 7100 m, a to na ne ravno varnem mestu, predvsem pa je

bilo na silnem vetru. Da bi se preveč ne zamujali, so med taborom 4 in vzhodjem »Kasa-lva« napeli žičnico in po njej v višavi potežovali potrebne tovore. Veter pa je bil tod tako močan, da je žičnica mogla delovati le v zatišjih. Vsega skupaj so s to žičnico spravili čez »Kasa-lvo« 1000 kg bremen. Fotografija zgovorno govori, kaj so japonski alpinisti tvegali pri opremljanju »Dežnika« in koliko je bilo garanja, kaže pa tudi, kako je mimo fiksnih vrvi, lestev in lestvic elegantno delala preprosta žičnica.

Od tabora 4 navzgor so imeli še težak svet, 60° naklonine in še močno eksponirano. Led je bil izredno trd, za vsako stopinjo so morali s cepinom po 30-krat vsekati. Ta del ledne plezarije so ocenili s IV zaradi utrudljivosti in izpostavljenosti. Do tabora 5 so rabili spet 6 dni. Od tega tabora (7300 m) dalje so bile težave manjše. V taboru 5 se je zbrala naskočna naveza, trije alpinisti, ki naj bi opremili pot, in štirje šerpe. Sedem mož se je moralo žrtvovati za dva, drugače ni bilo mogoče: Do sem so lahko spravili 6 kisikovih bomb in hrano za 4 dni za dva moža. Do vrha je bilo še 2500 m zračne linije in 800 m višinske razlike. Za tako daljavo in višavo bi bil potreben še en tabor, toda nanj niso mogli misliti že zaradi slabih vremenskih napovedi. Treba je bilo hiteti – in tako sta Kazuhuru Kohara, 30, in Motojoši Tanaka, 21, 17. maja ob 5. uri jutraj začela gaziti sneg v višini 7400 m in ob 12.15 dosegla koto 8156 m v Manaslu. Spotoma sta sem in tja spod snega potegnili kak kos opreme, ostanek japonske ekspedicije izpred 15 let.

Sestop od vrha do baze je potekal brez zastoja in brez nesreč. 4. junija je bila ekspedicija v Pokhari.

Treba bo res pogruntati lestvico – ali lestvo – težavnosti tudi za Himalajo. Japonci v Eigerju, Japonci v Himalaji, poleg njih pa vsi »veliki« trdijo, da načenjajo in počenjajo doslej neslutene, doslej naj-največje stvari. Bo kdo uredil in uvrstil vse te subjektivne presoje, če ne bo ponovitev? Pa še pri ponovitvah nastopijo včasih okoliščine, ki bistveno vplivajo na oceno, predvsem vreme.

T. O.

NAJDALJŠA TRANSVERZALA NA SVETU

Tako nekako bi se lahko glasil naslov članka v *Mittel*. OAV 1972/5-6 o »Pacific Crest Trail«, 2800 km dolgi grebenski poti po Severni Ameriki, poti, ki je namenjena samo za pešce in jahače. H. Kinzl, ki

o njej poroča, jo primerja avstrijski transverzali od spodnjeavstrijskega Nebelsteina do Eibiswalda na Štajerskem na naši meji in o kateri pravi, da ima vedno več vnetih popotnikov (bralci PV se gotovo še spominjajo, kako so napadali našo transverzalo kot obliko »vzhodne planinske množčnosti«).

Ameriška transverzala povezuje kanadsko mejo na severu in mehiško na jugu pogorje Cascade, Sierru Nevado, države Washington, Oregon in Kalifornija. Pot je prirejena za planince skromnejših sposobnosti in opušta vzpone po ledenikih, ki se na poti vrste v višini 4000 m, za sposobnejše pa jih zajema. Ob poti leži sedem nacionalnih parkov, pet državnih parkov in dolge steze zveznih gozdov. Poleg ledeniških vrhov so senzacionalne točke tudi jezera v vseh vulkanskih žrelih v Oregonu, vulkan Lassen in dolina Yosemite z njenimi sekvojami, slapovi in granitnimi, monolitnimi stenami. Pot teče po pustinja brez rastlinstva, po gozdovih in ledenikih. Pobudo zanjo je dal že l. 1932 C. C. Clarke. Vendar se je zdaj moral pobotati s tem, da je le povezal že obstoječe steze. Pot je dobila državno veljavo, ko je kongres l. 1968 sklenil povezati obe meji. Stroški za pot so bili preračunani na 5 milijonov dolarjev, delo je v glavnem prevzela državna gozdna uprava. Danes je že tako markirana, da karta ni več potrebna. Nek pešec jo je prehodil v 129 dneh, neka družina na konjih pa v sedmih mesecih in to deljeno na dve leti.

V isti številki Mitt. ÖAV beremo še o eni »weitwanderweg« in to po koroški zemlji (Lavantaler Höhenweg) po Koralpe in Švinški planini – 125 km teče mimo 22 kontrol. Kdor jo prehodi v enem letu, dobi plaketo. Čim so pot markirali, so izdali tudi vodič.

T. O.

INFORMACIJA ZA KADILCE

Raziskovalna skupina na agronomski fakulteti v Ultuni na Švedskem je dognala, da kadilci cigaret, cigar in vsakršnega drugega tobaka redno inhalirajo DDT, znano, zdaj že kar skoraj splošno prepovedano insekticidno sredstvo. Po raziskavah te švedske znanstvene skupine ima vsak kg tobaka 5 do 15 miligramov tega strupa za uničevanje mrčesa. Komentarja iz Švedske ni. Svetovna zdravstvena organizacija s sedežem v Zenevi pa sporoča, da je danes znanih že 200 vrst insektov, ki so se privadili uničevalnim sredstvom in so zdaj resistantni. Med temi trdovratniki je kar 105 prinašalcev nevarnih bolezni.

T. O.

PLANINSKI HUMOR

Moja hči je za 8. marec morala napisati nalogo o mami. Začela je tako-le: »Moja mama je tajnica Planinskega društva. Drugače je poštena ženska.«

NA KRIVI POTI

Vipavski semeniščniki so šli na izlet na Velebit. Avtobus je v poznih urah ustavil v neki vasi, kjer so hoteli vprašati za pot. Prof. Crnilogar pokuka skozi vrata na domače fante, ki so stali pred gostilno, in vpraša: »Gdje smo sada?« »Na Krivom putu,« se je glasil energičen odgovor. »A gdje je pravi put?« je hotel vedeti. Bili pa so v vasi, ki se imenuje Krivi put.

Zbrala Nada Kostanjević

VREME NA KREDARICI

V decembru 1972

Srednje mesečne temperature in mesečne višine padavin v zadnjem mesecu minulega leta (dec. 1972) so bile po vsej Sloveniji pod normalno vrednostjo. Drugačeno sliko je pokazal edinole padavinski režim Kredarice.

Srednja mesečna temperatura zraka na Kredarici je v decembru 1972 znašala $-4,9^{\circ}$. Bila je za $2,2^{\circ}$ nad normalno vrednostjo (popreček obdobja 1955–67). Decembrske ekstremne vrednosti temperature zraka so bile: maksimum $2,9^{\circ}$ dne 15. dec., minimum $-19,1^{\circ}$ dne 29. dec. Za primerjavo naj služita absolutna temperatura ekstrema Kredarice v obdobju 1955 pa do konca leta 1972: maksimum je bil zabeležen dne 19. dec. 1965, znašal je $7,7^{\circ}$, minimum pa je znašal $-25,8^{\circ}$, izmerjen je bil dne 23. dec. 1962.

Srednja mesečna oblačnost ($4,2$) se je napram poprečnemu mesecu neznačajno znižala. Heliograf na Kredarici je registriral skupno 125 ur s sončnim sijem, kar je 46 % možne vrednosti.

Skupno je v decembru, v 11 padavinskih dneh (od tega je bilo 10 dni s sneženjem, en dan pa z dežjem), padlo 110 mm padavin ali 83 % normalne decembrske vrednosti. Snežna odeja je ležala ves mesec, njena največja debelina (241 cm) je bila za 50 cm tanjša od najdebelejše decembrske snežne odeje na Kredarici po l. 1955 (291 cm dne 21. dec. 1969).

Iz gornjih podatkov povzamemo, da je bilo vreme v višjih legah, v področju, ki je bilo nad oblačno kopreno, sončno in prijetno, medtem ko so nižinski predeli imeli turobno, oblačno zimsko vreme. V Ljubljani je npr. znašala srednja mesečna oblačnost 8,4, kar je zelo visoka vrednost, vsega skupaj pa je bilo samo 21 ur s sončnim sijem, ali komaj 8 % možne vrednosti.

F. Bernot

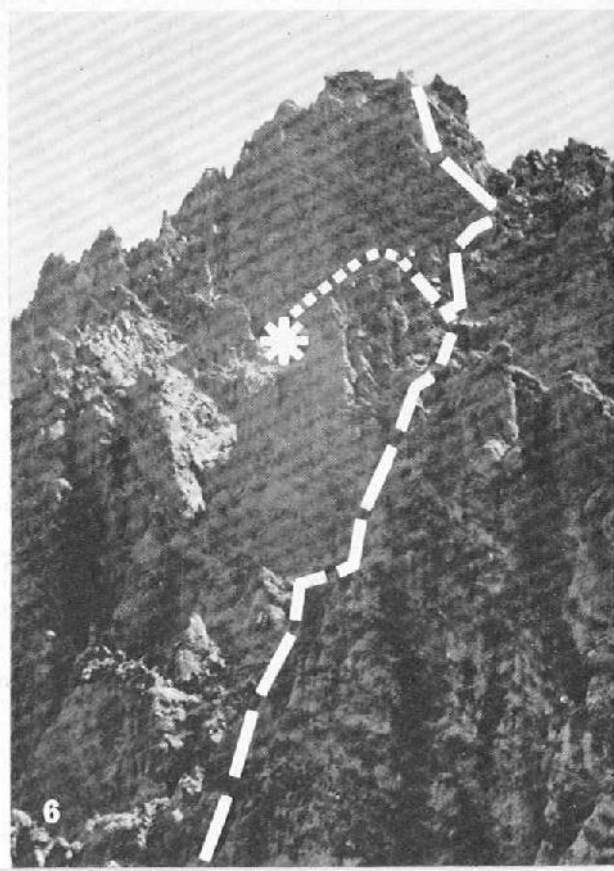

- 1 Svet, v katerem sta si N. Zaplatnik in T. Perčič vpisala prvenstveno smer, prvo slovensko smer v Afriki
- 2 Mawenzi z jugozahodne strani
- 3 Kibo z vzhoda
- 4 Zahadno ostanje Mawenzija. V ospredju sedlo z zavetiščem
- 5 Gladka stena je preprečila napredovanje (v. stena v Mawenziju)
- 6 Gornji del prvenstvene slovenske smeri v v. steni Mawenzija (prim. sl. na str. 54)

Iz arhiva ekspedicije

August Knor

Internationale Ledervertretungen

A 1020 WIEN/AUSTRIA
GREDLERSTRASSE 3/10 a
Telefon 24 69 312
Telex 75171

Z a h t e v a j t e ponudbe za vse vrste usnja in skyvers podlog

TOVARNA USNJA KAMNIK

proizvaja:

in vam nudi:

— vse vrste svinjskega usnja	— usnjeno konfekcijo
za oblačilno in obutveno stroko	— plastično obutev

Se priporočamo!

Priznani izdelki

TOVARNE VOLNENIH IZDELKOV

MAJŠPERK

so poznani širom naše domovine, kakor tudi izven njenih meja, zato kupujte vedno in povsod renomirane izdelke Tovarne volnenih izdelkov, Majšperk

Restavracija „Planinka“

v KAMNIKU vam nudi

pristna domača vina — cviček, teran; domačo hrano, razne jedi na žaru in druge kuharske specialitete. Na zalogi ima tudi vedno sveže sladkovodne ribe. Pokrepčate se lahko tudi v naši kavarni »Veronika« — poleti z veliko teraso pod Malim gradom. V hotelu »Planinka« imamo tudi tujske sobe.

Priporoča se vam kolektiv »Planinke«

lth loške tovarne hladilnikov

Projektiramo, proizvajamo in montiramo:

- hladilne vitrine za samopostrežno in klasične trgovine
- hladilne omare od 500 do 2200 litrov
- montažne komore za zmrzovanje in hlajenje od 4,1 do 36,6 m³
- hladilne naprave za stabilne zmrzovalne in hladilne komore
- specialne hladilne in klima naprave
- hladilne agregate za komore
- hladilne tipizirane pulte in pulte po želji kupca
- konzervatorje 200, 300 in 380 litrov primerne tudi za planinske domove z električno napeljavo

Vse informacije dobite pri prodajni službi v podjetju

lth loške tovarne hladilnikov, 64220 Škofja Loka

telefon: 85-091, telex: 34-519 YU lth,

telegram: ELTEHA Škofja Loka

LESNO KEMIČNA INDUSTRIJA

•lesonit•

ILIRSKA BISTRICA

- plošče vlaknenke
- tiskane
- lakirane
- emajlirane plošče
- dekorativni
- plastični laminati